

# Innholdsfortegnelse

DEMOKRATI.....	4
Valgordningen.....	4
Folkeavstemninger .....	4
Likestilling .....	4
Valgfrihet .....	5
Modernisering av offentlig sektor .....	5
Statsforvaltningen .....	6
Fylkeskommunen.....	6
Fylkesmannsembetet.....	6
Kommunen .....	6
MARKEDSØKONOMI .....	7
Finanspolitikk og pengepolitikk .....	7
Oljefondet .....	8
Frihandel – toll/importvern .....	9
Næringsliv.....	9
Små og mellomstore bedrifter .....	10
Nyskaping og gründerpolitikk .....	11
IKT .....	11
Skatter og avgifter.....	12
Personbeskatning .....	12
Bedriftsbeskatning .....	13
Avgifter .....	13
Verdiskaping.....	14
Fiskeri.....	14
Havbruk .....	16
Sjøpattedyr .....	16
Landbruk.....	16
Veterinærtjenester og dyrevelferd.....	17
Maritim sektor .....	18
Handels- reiselivs- og servicenæringer .....	19
Alkohol og tobakk .....	20
Boligpolitikk.....	20
ENERGI .....	21
Vannkraft .....	22
Alternative energikilder .....	22
Kjernekraft .....	22
Fossile energikilder .....	23
Petroleumsvirksomheten .....	23
MILJØ .....	24
Naturvern og friluftsliv .....	24
Rovdyr, jakt og fangst .....	25
Forurensning og utslipp .....	25
Klima .....	26
Ressursforvaltning og avfallshåndtering.....	27
TRYGGHET FOR LIV OG EIENDOM.....	27
Politi.....	27
Påtalemyndigheten .....	29
Fengsel og kriminalomsorg.....	29
Domstoler .....	30

Pårørende og offeromsorg.....	31
Forebyggende arbeid.....	32
NORGE OG VERDEN.....	32
Nordområdene.....	33
Norge og Europa.....	34
Utviklingspolitikk.....	35
Menneskerettigheter.....	36
Utenriksdepartementet.....	36
Nordmenn i utlandet.....	37
INNVANDRINGSPOLITIKK.....	37
Sosiale ytelser.....	38
Familiegjenforening.....	38
Arbeidsinnvandring.....	38
Flyktninger.....	38
Asylsøkere.....	38
Integrering.....	39
FORSVAR OG SIKKERHET.....	40
Alliansepolitikk – NATO.....	40
Det norske forsvar.....	41
Internasjonale operasjoner.....	42
Terror – samfunnssikkerhet.....	43
Sivil beredskap.....	43
FAMILIEPOLITIKK.....	44
Barnevern.....	45
Aleneboere.....	46
HELSE OG OMSORG.....	46
Eldreomsorg.....	47
Tannhelse.....	49
Velferdsteknologi.....	49
Primærhelsetjenesten.....	49
Rehabilitering.....	50
Psykisk helse.....	51
Rusomsorg.....	51
Sykehusene.....	52
Legemiddelpolitikk.....	53
Gen- og bioteknologi.....	53
Organdonasjon.....	54
Xenotransplantasjon.....	54
ARBEID OG VELFERD.....	54
Et organisert arbeidsliv.....	54
Arbeidsliv.....	55
Sykelønnsordning.....	56
Dagpenger.....	56
Arbeidsmarkedstiltak.....	57
Midlertidige ansettelse.....	57
Velferd.....	58
Folketrygden.....	58
NAV.....	58
Sosialt sikkerhetsnett.....	59
Offentlig tjenestepensjon.....	59
Avtalefestet pensjon (AFP).....	60
Alderspensjon.....	60
Etterlattepensjon.....	61
Uførhet.....	61
Pleiepenger.....	62

Mennesker med nedsatt funksjonsevne .....	62
Seniorer .....	63
<b>UTDANNING</b> .....	64
Innledning .....	64
Grunnutdanningen .....	64
Mål med grunnutdanningen .....	65
Utvalgte områder .....	66
Realfagssatsing .....	66
Rådgivningstjeneste .....	66
Kristendom .....	66
Sidemålsundervisning .....	66
Skolemiljø .....	66
Tilpasset opplæring og spesialundervisning .....	67
Mestring i skolen .....	67
Finansieringsmodell og likebehandling av offentlige og private skoler .....	68
Om lærerutdanning og kvalitet på lærerne .....	68
Studieforberedende program .....	69
Videregående utdanning .....	69
Bransjestyrt opplæring .....	70
Høyere utdanning .....	70
Fagskoler .....	70
Studiefinansiering .....	71
Livslang læring .....	71
Forskning .....	72
<b>TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON</b> .....	72
Fornyelse .....	73
Veinettet .....	74
Bygging, drift og finansiering .....	75
Jernbanetransport .....	76
Luffart .....	77
Sjøtransport .....	77
Kollektivtransport og bytrafikk .....	78
Førerkortopplæring .....	79
Transportsikkerhet .....	79
<b>KULTUR OG IDRETT</b> .....	79
Vår felles kulturarv .....	80
Frivillighet .....	80
Korps .....	81
Idrett .....	81
Kulturelle opplevelser .....	82
Åndsverk og rettigheter .....	82
Arkiv, bibliotek og museer .....	82
Språk og litteratur .....	83
Film, audiovisuell sektor og andre medier .....	83
Kultur som næring .....	84
<b>SAMEPOLITISK PROGRAM</b> .....	84
ILO-konvensjonen .....	85
Samisk kultur .....	85
Retten til land og vann .....	85
Språk og utdanning .....	85
Næringsvirksomhet .....	86
Reindrift .....	86
Duodji .....	86

## **DEMOKRATI**

Fremskrittspartiet vil at enhver avgitt stemme ved stortingsvalg skal telle likt. Vi vil også at folket gjennom folkeavstemninger skal gis adgang til å avgjøre viktige politiske saker. Stemmeretten skal være allmenn og ikke begrenset til bestemte etniske grupper, derfor vil vi avvikle Sametinget.

Vi vil sette klarere grenser for forvaltningens adgang til å treffe skjønsmessige vedtak.

Utnevnelse av dommere i Høyesterett bør godkjennes av Stortinget med to tredjedels flertall, og dommere i lavere retter bør utnevnes av domstolsadministrasjonen.

Når minst en tredjedel av Stortingets medlemmer krever det, skal Høyesterett avgi uttalelse om hvorvidt en lovbestemmelse er i strid med Grunnloven.

## **Valgordningen**

Fremskrittspartiet vil stimulere til økt valgdeltakelse. Vi vil legge ned fylkestingene og Sametinget og endre dagens valgordning slik at valg til kommunestyre og til Stortinget gjennomføres samlet hvert fjerde år. En slik ordning vil gjøre det enklere for partiene å presentere sammenhengen i politikken på lokalt og nasjonalt nivå. Det gir også en mer effektiv valgordning når ressurser for gjennomføring av valg konsentreres til hvert fjerde år. En slik endring av valgordningen kan også bidra til å øke valgoppslutningen.

FrP ønsker at fylkenes representasjon ved stortingsvalg skal avgjøres ut fra hvor mange stemmeberettigede som bor i hvert fylke.

## **Folkeavstemninger**

Fremskrittspartiet ønsker å legge enkelte saker frem for folkeavstemning. I store samfunnsmessige saker vil vi at innbyggerne skal kunne kreve disse avgjort ved folkeavstemning. Det skal samles inn underskrifter fra minst ti prosent av de stemmeberettigede innbyggerne til støtte for kravet.

Vi ønsker et system der folket gjennom folkeavstemninger med simpelt flertall får direkte beslutningsrett.

## **Likestilling**

Fremskrittspartiet vil ikke akseptere diskriminering. Alle mennesker er likeverdige, derfor bør heller ikke lover, forskrifter og regler forskjellsbehandle gjennom kvotering.

Vi vil åpne for en frivillig ektefelledelt beskatning hvor ektefellenes innsats kan likestilles skatte- og trygdemessig.

Vi ønsker å likestille foreldre når det gjelder omsorgen for barn og ønsker å endre barneloven, med den hensikt å innføre lik rett til ansvar og omsorg.

Det er i enkelte innvandremiljøer at likestillingen har kommet kortest. Det er derfor viktig å stimulere disse miljøene til økt likestilling. Dette er også en forutsetning for en vellykket integrering.

**Fremskrittspartiet vil:**

- fjerne lovformuleringer som pålegger kvotering
- likestille foreldre ved samlivsbrudd

## Valgfrihet

Frihet for enkeltmennesket er en grunnleggende verdi for Fremskrittspartiet. Hvert enkelt menneske kan selv bestemme hva som er rett for seg selv og sine nærmeste. Det betyr også at den enkelte i større grad må ta ansvar for sitt liv og sine handlinger. Et slikt menneskesyn baserer seg på at hvert enkelt menneske er unikt og skal vises verdighet.

Selvstendige og ansvarlige innbyggere som i større grad får ta egne valg uten innblanding fra det offentlige, vil stimulere til mangfold, konkurranse og gode individuelle løsninger. Å stimulere til økt valgfrihet i alle deler av samfunnet er derfor vesentlig for moderniseringen av Norge.

Valgfrihet har en egenverdi ved at hvert enkelt menneske blir myndiggjort, får innflytelse over eget liv og økt selvrespekt. Dette er i seg selv så grunnleggende for et velfungerende samfunn at økt valgfrihet bør søkes i alle deler av samfunnet.

Konkurranse på leverandørsiden inspirerer til nyskaping, modernisering, teknologisk utvikling, spesialisering, kostnadsreduksjon og effektivisering. Dette ser vi i alle deler av privat sektor der det er etablert forbrukermakt og et velfungerende marked. Varer og tjenester utvikles og leveres basert på etterspørselen fra den enkelte forbruker.

Tilsvarende ordninger kan etableres i produksjon av alle offentlig finansierte velferdsgoder. Lovfestede rettigheter til velferdstjenester, kombinert med fri etableringsrett og stykkprisfinansiering direkte til den tjenesteprodusent forbruker velger, vil sikre en slik utvikling.

### Fremskrittspartiet vil:

- at det iverksettes en egen valgfrihetsreform i offentlig sektor
- likestille offentlige og private leverandører

## Modernisering av offentlig sektor

Det har i de siste tiårene vært en voldsom vekst i sentralforvaltningen. En modernisering av Norge må derfor innebære klare krav til effektivisering i offentlig sektor, samtidig som bruk av privat og ideell sektor i offentlig velferdsproduksjon intensiveres.

Modernisering handler om kunne tilby gode velferdstjenester innenfor kjerneområdene. Det er da en forutsetning at man avgrenser det offentliges virksomhet og engasjement.

Det handler ganske enkelt om at man skal utfordres mot de beste til enhver tid. Bruk av konkurranse stimulerer til verdiskaping, bedre tjenester og effektivisering. Det er derfor helt nødvendig at konkurranse blir et gjennomgående element i all offentlig virksomhet.

All informasjon om ressursbruk, målte resultater og kvalitet i offentlig sektor skal være offentlig tilgjengelig.

En modernisering av Norge må ha til hensikt å forenkle lovverket og avregulere samfunnet. Dette skal i praksis bety at detaljstyringen for regulering av næringslivet og privat eiendomsrett som finnes i dagens lovverk, skal fjernes. I større grad skal lovverket brukes til å fastsette rammer som sikrer nøytralitet, miljøhensyn og forutsigbarhet for næringsvirksomhet.

Dette må også innebære en sterk reduksjon i antallet lovpålagte høringsinstanser, og en avgrensning av innsigelsesretten i arealsaker. Nasjonale interesser som hjemler innsigelse må avklares i lov, og ikke som i dag, med utstrakt bruk av forskrifter, nasjonale retningslinjer og skjønn som begrenser eiendomsretten og det lokale selvstyret.

Innsigelser som innskrenker eiendomsretten og det lokale selvstyret skal reduseres til et absolutt minimum.

Tilsyn kan generelt utføres av det offentlige eller av private på vegne av det offentlige. FrP mener at tilsyn bør være mest mulig uavhengig, for å sikre likebehandling mellom private og offentlige tjenesteleverandører, samt sikre at avvik faktisk rettes opp.

**Fremskrittspartiet vil:**

- gjennomføre en forenklingsreform for å modernisere offentlig sektor
- styrke den private eiendomsretten
- lovfeste innbyggerens rett til fritt brukervalg
- gjennomgå alle offentlige tilsynsordninger

## **Statsforvaltningen**

Ordnningen med statlige direktorater skulle i utgangspunktet være slik at de fungerte som serviceenheter for det enkelte organ. Dette har etter Fremskrittspartiets vurdering utviklet seg til en situasjon hvor direktoratene både utøver politikk og har kontrollfunksjoner.

Fremskrittspartiet ønsker en gjennomgang av strukturen til departementene og direktoratene med sikte på å forenkle og avbyråkratisere dem, samt frigjøre ressurser som kan brukes på en langt bedre måte for folk flest.

## **Fylkeskommunen**

Fremskrittspartiet vil fornye norsk forvaltning for å redusere offentlige kostnader og byråkrati. Fylkeskommunen har ikke tilstrekkelig legitimitet som selvstendig forvaltningsnivå. Fylkeskommunen har vært, og er, et unødvendig og fordyrende ledd i den offentlige forvaltning. Vi vil derfor legge ned fylkeskommunene som selvstendig forvaltningsnivå, og fordele oppgavene mellom kommunene, staten og private.

Uavhengig av antall folkevalgte forvaltningsnivå bør fremtidig oppgavefordeling i offentlig forvaltning rasjonaliseres og effektiviseres. Dette innebærer også oppgaver som tilligger regional og statlig sektorpolitikk.

Det er etablert en rekke statlige, regionale institusjoner med betydelig byråkrati og innvirkning på det lokale, regionale og nasjonale demokratiet.

## **Fylkesmannsembetet**

Fremskrittspartiet mener fylkesmannsembetets rolle i dagens forvaltningssystem bør gjennomgås med tanke på utvikling. Deler av embetets oppgaver knyttet til innsigelser etter plan- og bygningsloven kan utføres av en forvaltningsdomstol. På kort sikt bør Fylkesmannens innsigelsesrett og skjønn begrenses til legalitetskontroll.

## **Kommunen**

Fremskrittspartiet mener at kommunene er selve grunnmuren i lokaldemokratiet. Kommunene utgjør fundamentet i det lokale folkestyret og representerer nærhet, tilhørighet og mulighet for innflytelse for befolkningen. Mye har imidlertid endret seg siden dagens kommune- og fylkesstruktur ble etablert, ikke minst teknologi, kommunikasjon og mobilitet.

Individet må være utgangspunktet for all god politikk, og poenget med demokrati og markedsøkonomi er at enkeltmennesket skal ha makt og innflytelse over sin egen hverdag og sitt eget lokalmiljø. Veien fra folk flest til makten på Stortinget og i regjeringskvartalene er ofte lang og kronglete, og vi er derfor reelt opptatt av å styrke lokaldemokratiet, med særlig vekt på det direkte demokratiet. Folkeavstemninger og innbyggerinitiativ er viktige i denne sammenheng.

Vi vil derfor at kommunene skal gis større økonomisk ansvar ved at den statlige økonomiske utjevningen mellom kommunene reduseres, og at de statlige overføringene baseres på et objektivt differensiert innbyggertilskudd, fritt skattøre og eierskap til selskapsskatt. I tillegg vil vi sikre 100 prosent finansiering av primær oppgavene gjennom statlig stykkpris.

Det lokale selvstyret må styrkes ved å overføre viktige samfunnsoppgaver fra staten, fylkene/regionene og regional stat til kommunene. Dette forutsetter imidlertid at kommunene er robuste nok til å kunne påta seg, og å kunne utføre disse oppgavene. Samfunnet går raskt mot et sterkere rettighetssamfunn. Mange av dagens kommuner har allerede for små ressurser. Det vil bli vanskelig å rekruttere både kompetanse og menneskelige ressurser i små kommuner. Dette vil bli et stort hinder for økt lokalt selvstyre.

FrP vil gjennomføre en demokratireform, der det utredes en moderne og hensiktsmessig kommunestruktur. Kommunestrukturen skal bestemmes av Stortinget, og skal utformes på en måte som ivaretar god tjenesteyting og effektiv bruk av ressurser. En slik demokratireform vil sikre sterke kommuner som tillegges mest mulig lokalt selvstyre.

**Fremskrittspartiet vil:**

- iverksette en demokratireform
- starte omleggingen av kommunenes inntektssystem
- erstatte fylkesmannsembeter med en forvaltningsdomstol
- gjennomgå statsforvaltningen med sikte på overføring av oppgaver
- fjerne fylkeskommunens/fylkesmannens innsigelsesrett i kommunale plan- og arealvedtak

## **MARKEDSØKONOMI**

Fremskrittspartiet arbeider for markedsøkonomi der den enkelte og næringslivet fritt kan operere innenfor generelle rammebetingelser trukket opp av myndighetene. Et velfungerende marked innebærer at forbrukerne i all hovedsak styrer tilbudet gjennom sin etterspørsel.

Internasjonal handel har bidratt til å løfte millioner av mennesker ut av fattigdom. Handel har også vært viktig for det norske næringslivet som har kunnet selge sine produkter til utlandet og dermed skapt inntekter for Norges innbyggere. En fungerende internasjonal markedsøkonomi er en viktig forutsetning for god velferd. Forbrukerne nyter i dag godt av konkurranse på tvers av landegrenser. Det er behov for en ytterligere liberalisering av handelsregler, og vi vil arbeide for en friest mulig verdenshandel.

**Fremskrittspartiet vil:**

- liberalisere økonomien for å skape større vekst og mer velferd
- ha effektive tiltak for å sikre mer konkurranse
- arbeide for mer frihandel
- sikre fattige lands markedsadgang til Norge

## **Finanspolitikk og pengepolitikk**

Fremskrittspartiet vil føre en ansvarlig økonomisk politikk. Staten må legge gode rammer for en velfungerende markedsøkonomi som stimulerer til verdiskaping og velstand og styre sine finanser på en

ansvarlig og forutsigbar måte. Det må skapes tillit mellom næringslivet, innbyggerne og offentlige myndigheter. Næringslivet er avhengig både av gode rammevilkår for den enkelte næring, og av et godt investeringsklima med forutsigbare rammer for inflasjon, renter og kronekurs. Folks trygghet i hverdagen handler om en sunn økonomisk utvikling og orden i de økonomiske forhold. Fremskrittspartiet vil legge til rette for dette.

Veksten i offentlig sektor må holdes lavere enn veksten i privat sektor. En for stor offentlig sektor vil trenge så stor finansiering fra privat sektor at det vil hemme verdiskapingen. Offentlig sektor må slankes og effektiviseres slik at innbyggerne får bedre tjenester.

Den norske stat har en unik økonomisk situasjon. Norge har stor netto formue, og på grunn av petroleumsvirksomheten er det store overskudd i de årlige statsbudsjettene. Dette handlingsrommet vil FrP bruke til å bygge landet gjennom investeringer i infrastruktur, forskning og utvikling.

Selv om staten har store verdier må man unngå en situasjon hvor gode velferdsordninger og høyt statlig forbruk over tid gjør at statens økonomi ikke er bærekraftig. FrP mener Norge er på vei inn i en slik situasjon, og mener det er behov for å erstatte dagens handlingsregel med et nytt ankerfeste for den økonomiske politikken.

FrP mener det er nødvendig å skille mellom drift og investeringer i statsbudsjettet. Et slikt skille tar hensyn til at driftsutgifter i større grad er inflasjonsdrivende enn samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer. Det bør legges til grunn at statens forbruk ikke skal vokse mer enn bruttonasjonalproduktet.

Dagens handlingsregel godkjenner kjøp av aksjer og tilførsel av egenkapital til statlige selskaper som såkalte «formuesomplasseringer». Slike formuesplasseringer foretas utenfor handlingsregelen. Denne praksisen må også gjelde samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer i infrastruktur, sentral bygningsmasse og store kapitalvarer. Dette vil innebære at viktige vei- og baneprosjekter som i dag skaper flaskehals i transportnettet, vil kunne løses langt raskere og samtidig gi et godt grunnlag for økonomisk vekst. Det samme vil gjelde for blant annet investeringer innen helsevesenet, politiet og IKT.

## Oljefondet

Fremskrittspartiet støtter tankegangen om at utvinning av petroleumsressurser skal ha et generasjonsperspektiv, hvor verdiskapingen skal komme hele landet til gode i et langsiktig perspektiv. FrP mener verdiene bør investeres både i utlandet og i norsk samfunnsøkonomisk lønnsom realkapital. Høye oljepriser har gjort at oljefondet vokser langt raskere enn forventet. FrP vil at Statens Pensjonsfond Utland (SPU) fortsatt skal investere hoveddelen av kapitalen i verdipapir i utlandet. Men størrelsen gjør at man bør ha flere investeringsstrategier.

FrP vil derfor arbeide for at det opprettes noen fond som har fokus på aktiv forvaltning, og at dette utøves av norske kapitalmiljøer. Eiendomsporteføljen bør skilles ut som egen enhet. Det bør opprettes et investeringsfond for investeringer i utviklingsland og et investeringsfond innrettet mot selskaper innen fornybar energi. Selskaper som NorFund bør tilføres mer kapital for å videreutvikle selskapet i positiv retning. Felles for disse er fortsatt fokus på markedsbaserte og lønnsomme investeringer.

FrP ønsker at deler av statens finansielle formue skal investeres i unoterte aksjer, og at forvaltningen av disse pengene skal skje fra kompetente miljøer i Norge.

### Fremskrittspartiet vil:

- erstatte dagens handlingsregel med et nytt ankerfeste for den økonomiske politikken
- skille mellom drift og investeringer i statsbudsjettet
- definere samfunnsøkonomiske, lønnsomme investeringer som formuesomplassering
- sikre stabile og langsiktige rammebetingelser for å sikre økt produktivitet
- sikre Norges Bank en fri rolle og sette et lavt inflasjonsmål



- redusere det offentlige byråkratiet og frigjøre arbeidskraft til privat sektor
- styrke forskning og utdanning for å stimulere til verdiskaping
- skille Norges Bank og Statens Pensjonsfond Utland
- sikre et uavhengig, effektivt og kompetent finanstilsyn

## Frihandel – toll/importvern

Varer på vei til Norge møter i dag en vegg av særregler og tollkrav. Formålet er å beskytte innenlandske produsenter mot utenlandske produsenter. Disse handelshindringene er både ufornuftige og urettferdige.

Høye tollsatser og beskyttelsesregimer fører til at varer blir dyrere for nordmenn. Spesielt på matområdet er tollsatsene høye, men også på andre områder bidrar høye tollsatser til dårligere tilbud og dyrere varer for norske forbrukere og næringsliv. På toppen kommer et fordyrende og komplisert regelverk.

Norges verdiskaping og velstandsutvikling er avhengig av gode rammevilkår for eksport av varer til andre land, likevel er ikke norske ønsker om globale tollreduksjoner gjensidig når andre land som vil selge varer til oss, blir møtt med importbarrierer og beskyttelsestiltak i verdenstoppen. I verste fall kan en slik politikk føre til at norske produkter blir vanskeligere å få solgt, fordi det ofte vil være slik at dersom Norge innfører toll på et annet lands produkter så vil dette landet innføre toll på norske produkter. Samtidig betyr det at Norge bidrar til effektivt å stenge ute mange av verdens fattigste land fra den velstandsveksten vi selv har opplevd gjennom handel.

Selv om de aller fattigste landene (MUL) har toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle varer, har andre utviklingsland, som for eksempel Kenya, Vietnam og Guatemala, tollmurer i 100 prosentklassen for ulike landbruksvarer.

Handel er et verktøy for å få i gang produktivitetsvekst, effektivisering og innovasjon. Dagens tollsystem fører dessverre til at kapital blir anvendt på en ineffektiv måte sammenlignet med et system med frihandel der man drar fordel av forskjellene mellom land.

Forbrukerne er tjent med et system som gir dem stabile priser og fulle butikkhyller. Samtidig er en friere handel gunstig både for norsk eksportnæring og for en mer rettferdig verdenshandel.

Norske tollsatser og beskyttelsesregimer bør derfor på sikt fjernes som en del av internasjonale forhandlinger. Det bør innføres nulltoll for samtlige u-land, og grensen for tollfri import bør økes umiddelbart.

### **Fremskrittspartiet vil:**

- at norske tollsatser og beskyttelsesregimer fjernes på sikt som en del av internasjonale forhandlinger
- fremforhandle bilaterale frihandelsavtaler
- at det innføres nulltoll for samtlige u-land
- at grensen for tollfri import økes

## Næringsliv

Fremskrittspartiet vil føre en næringspolitikk som stimulerer videre utvikling av næringer der hvor Norge har historiske og naturlige fortrinn.

Hovedoppgaven i næringspolitikken er å stimulere til økt verdiskaping i næringslivet. Alle skal i utgangspunktet ha anledning til å etablere en ny bedrift uten tillatelse fra det offentlige eller fra private organisasjoners side. Vi vil derfor arbeide for å fjerne og forenkle byråkratiske lover og bestemmelser som hindrer dette.

FrP mener at alle bransjer skal drive næringsvirksomhet basert på prinsippet om fri konkurranse, fordi dette også i praksis gir de beste samfunnsmessige løsningene.

Dagens utstrakte offentlige eierskap konsentrerer makt og innflytelse på få hender. Politisk styring av bedrifter hemmer langsiktig tenkning og verdiskaping. Når det offentlige både skal overvåke, regulere og tjene penger på det samme markedet, vil det dessuten skje en rolleblanding som kan føre til forskjellsbehandling av aktører på markedet. En målsetting i vår økonomiske politikk er derfor å bygge ned det offentlige eierskapet gjennom salg.

Når statlig eierskap, utøves av regjeringen, via statsråder eller statsrådets valgte representant, kan det føre til misbruk av markedsrett og skape usikkerhet om hensikten er politisk eller økonomisk gevinst. Så lenge eierskapet er direkte politisk styrt, og ikke skilt ut i en fondsmodell med profesjonell forvaltning, må det for alle statlige bedrifter bli gjort klart om eierskapet har et politisk styringsformål eller et finansielt avkastningsformål.

Vi aksepterer heller ikke at kommunale og regionale myndigheter, direkte eller indirekte, bruker sin forvaltnings- og myndighetsposisjon i konkurranse med andre markedsaktører.

Med stadig sterkere internasjonal konkurranse om rammebetingelser, samt mer mobil kapital, er det viktig å føre en næringspolitikk som gjør det lønnsomt og attraktivt for bedrifter å drive sin virksomhet i og fra Norge. Vi vil sørge for løsninger der staten oppmuntrer private investorer til å satse risikokapital på teknologiutvikling og kompetanseheving.

Norsk næringsliv må videreutvikles basert på nasjonens naturressurser. Det er lange tradisjoner for at naturressursene eies av fellesskapet, mens materiell rikdom skapes ved at ressursene utnyttes av ansvarlige bedrifter med gode konsesjonsregler og fornuftig beskatning. Vi vil sikre fortsatt nasjonal kontroll over naturressursene for å sikre at arbeidsplasser, hovedkontor og utviklingsarbeid ligger i Norge. Samtidig bør vi i større grad la private bedrifter konkurrere mot statlige bedrifter slik at naturressursene foredles av de aktører som er best, ikke bare de som er offentlig eid. Blant annet bør industrien kunne eie vannkraftverk når dette styrker den kraftforedlende industriens konkurransevne og brukes til å sikre arbeidsplasser i Norge.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- gjøre det enkelt å starte egen bedrift
- redusere skjemaveldet og forenkle innrapporteringer til det offentlige
- fjerne statlig diskriminering av næringer og enkeltbedrifter
- redusere det offentlige eierskapet
- sikre bedriftene handlingsrom uten politisk innblanding
- sørge for et konkurransedyktig skattesystem
- sørge for at offentlige fonds- og tilskuddsordninger gir støtte etter objektive kriterier og lønnsomhet
- forenkle tilgangen til høykompetent internasjonal arbeidskraft
- bruke andre virkemidler enn subsidier overfor næringer, bransjer og bedrifter

## **Små og mellomstore bedrifter**

En stor andel av norsk verdiskaping skjer i små og mellomstore bedrifter. Derfor ønsker Fremskrittspartiet bedre rammebetingelser som stimulerer til vekst og utvikling. Dette må blant annet skje ved redusert byråkrati og skjemavelde, samt en langsiktig og forutsigbar politikk. På den måten blir det enklere å starte, omstille, fornye og drive små og mellomstore bedrifter.

FrP ønsker å gjøre det lettere for bedrifter med lav omsetning å få innvilget årlig momsoppgave (merverdiavgiftsoppgave). Vi mener at dagens maksimalnivå med en omsetning på en million kroner bør økes.

FrP vil gjøre dagens stivbente regelverk rundt forskuddsbetaling av skatt for næringsdrivende mer næringsvennlig, slik at næringsdrivende ikke unødig kommer i økonomiske vanskeligheter som følge av dette.

FrP vil innføre et såkalt ROS- (renhold, omsorg og servicearbeid) og ROT-fradrag (rehabilitering, ombygging og tilbygg) for utførelser av tjenester i hjemmet, etter modell fra ordningen i Sverige. Dette vil både bidra til å bekjempe svart arbeid og å gjøre den samlede ressursbruken i samfunnet mer optimal.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- at grensen for halvårlig innrapportering av moms økes til 10 millioner kroner
- heve grensen for revisjonsplikt til 10 millioner kroner for alle virksomheter som bruker autorisert regnskapsfører
- forenkle krav til HMS for små bedrifter
- styrke rettsvernet for små og mellomstore bedrifter
- tilpasse arbeidsmiljøloven for små og mellomstore bedrifter
- gjøre dagens regelverk rundt forskuddsbetaling av skatt for næringsdrivende mer fleksibelt
- innføre et ROS- og ROT-fradrag for utførelser av tjenester i hjemmet

## **Nyskaping og gründertpolitik**

Fremtidens arbeidsplasser skapes – de vedtas ikke. Veksten vil komme i kunnskapsbaserte næringer, der humankapitalen stadig blir viktigere. Knoppskyting og nyetableringer må stimuleres. Fremskrittspartiet vil derfor legge til rette for en offensiv nyskapingspolitik, der gründertvirksomhet, FoU og kompetanseutvikling stimuleres. Skatte- og avgiftspolitikken skal brukes aktivt for å sikre gründere gode rammevilkår og finansiering. I tillegg må det statlige virkemiddelapparatet endres, slik at gode ideer og produkter sikres støtte og finansiering, uavhengig av hvor i landet de skapes.

Norge trenger et Innovasjon Norge eller annet organ med tilsvarende oppgaver som rendyrker sin profil på feltet nyskaping og innovasjon fremfor å tilby støtte til investeringstiltak i tradisjonelle næringer.

For å stimulere til økt gründertvirksomhet ønsker vi også å åpne for at ungdom kan starte **enkeltpersonforetak** fra fylte 16 år. Dette kan blant annet sikres ved at foresatte eller andre stiller garanti for virksomheten til personer under 18 år. Programmer som Ungt Entreprenørskap bør styrkes.

Nyskaping og innovasjon handler om mer enn oppstart av bedrifter basert på enkeltideer. Det avhenger også av tilgang på risikokapital for ideer og prosjekter med et stort verdiskapende potensial. FrP ønsker derfor økt tilgang på oppstartskapital for gründere.

## **IKT**

Økt satsing på IKT og bredbånd er nøkkelen til fremtidig velferd og vekst i Norge. Fremskrittspartiet mener at staten må ha et overordnet ansvar for at alle deler av landet får tilgang til raskt bredbånd på minst 100 Mbps. på samme måte som at staten skal ha det finansielle ansvaret for vei- og jernbaneutbygging. Mulighetene for effektivisering gjennom aktiv bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi er store både i privat og offentlig sektor. Vi vil derfor føre en offensiv IKT-politikk for fremtidens Norge. Dette innebærer at ansvaret for den overordnede IKT- og bredbåndspolitikken må samles i ett departement.

Det bør benyttes et felles innloggingssystem for alle offentlige tjenester. Dette kan knyttes opp mot dagens nettbankinnloggingssystemer. Det er ingen grunn for det offentlige å utvikle dyre løsninger med varierende suksessgrad når det finnes eksisterende tilbydere i inn- og utland med velfungerende systemer.

En effektiv og fornuftig bruk av IKT kan spare samfunnet for mye byråkrati og unødvendig ressursbruk. Viktige elementer er elektroniske ID og signaturløsninger for alle landets innbyggere, nasjonale ID-kort med innebygd e-signatur, elektronisk postkasse for informasjon fra det offentlige, e-faktura, e-resept, elektronisk pasientjournal, elektronisk overføring av røntgenbilder og omsorgstjenester.

Alle offentlige tilbud på IKT-området bør bestå av to komponenter: ett for systemet, og ett for sikring og kontroll av systemet. Disse må tildeles ulike leverandører for å sikre en best mulig kvalitetskontroll av samfunnsviktige portaler hvor store mengder sensitive opplysninger deles.

IKT-utviklingen må ikke gå på bekostning av personvernet og folks rett til privatliv. Det er derfor viktig med et sterkt Datatilsyn og klare lovmessige begrensninger knyttet til hva slags informasjon myndighetene og private instanser kan samle inn og nyttiggjøre seg om enkeltmennesket. FrP er motstandere av datalagringsdirektivet og annen lovgivning som innebærer at hele befolkningen i praksis settes under døgnkontinuerlig overvåkning. Det bør dessuten innføres et lovmessig vern av ytringsfrihet og anonymitet på Internett. Den enkelte skal ha full råderett over sine egne personopplysninger.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- sikre høyhastighetsbredbånd i hele landet
- at søknadsskjemaer og relevant informasjon skal være tilgjengelig elektronisk til enhver tid
- ha en felles innloggingsportal for alle offentlige tjenester
- at det lages en klar digital strategi for offentlig sektor
- integrere offentlige IKT-systemer
- samle det overordnede ansvaret for IKT-politikk og bredbåndsbygging i ett departement
- innføre lovmessig vern av ytringsfrihet og anonymitet på Internett
- gi den enkelte full råderett over sine egne personopplysninger

## **Skatter og avgifter**

Skatter og avgifter er nødvendig for å finansiere oppgaver vi skal løse i fellesskap. Samtidig påvirkes enkeltmennesker og bedrifters valg av nivået på samfunnets skatter og avgifter og hvordan de er innrettet. Et høyt skattenivå vil bidra til å redusere arbeidsinnsatsen og vri investeringer bort fra Norge. Det er derfor viktig å ha et skatte- og avgiftssystem som favner bredt, har lavt nivå, blir respektert og gjør at alle på en fornuftig måte bidrar til å finansiere offentlige oppgaver. Bekjempelse av svart arbeid må i så måte være en prioritert oppgave for myndighetene

Vi foretrekker et skattesystem som har lave skattesatser, få smutthull og fradragssystemer, fremfor et system med høye skattesatser og mange smutthull og fradragssystemer. Et slikt system vil også bidra til at bedrifter og enkeltmennesker fokuserer på å skape verdier fremfor å bruke store ressurser på skatteplanlegging.

Globaliseringen medfører konkurranse om å tilby de beste rammebetingelsene for bedriftene. Norge må derfor tilpasse og senke sitt skattetrykk for å kunne tiltrekke seg lønnsomme bedrifter og internasjonal kompetanse. Systemet må være enkelt slik at innkreving av skatter ikke medfører for store kostnader.

## **Personbeskatning**

En lav skatt gjør det mer attraktivt å arbeide. Høy inntektsskatt fremmer interesse for skatteunndragelser og disposisjoner som gir rett til skattefradrag, fremfor å arbeide for å øke inntekten. Gjennom valg av utdanning, arbeidstid og yrke har den enkelte mulighet for å påvirke sitt lønnsnivå. Et høyt skattenivå med stor grad av omfordeling svekker viljen til å forbedre egen økonomisk situasjon. Inntektsfordelingen i samfunnet skal først og fremst være et resultat av den enkeltes frie valg til å verdsette arbeidsinnsats, inntekt og fritid, ikke et resultat av progressiv beskatning. Det er ikke en offentlig oppgave å utjevne lønnsforskjeller som naturlig oppstår i arbeidsmarkedet.

Det bør innføres et flatere skattesystem med store bunnfradrag som bidrar til at flere kan greie å leve av egen inntekt. Vi vil gradvis redusere progresjonen i inntektsskatten, for å stimulere til ekstra arbeidsinnsats.

Dette systemet vil bidra til at høyinntektsgrupper ikke trenger store lønnpålegg for å kompensere for progresjonen i skattesystemets struktur. Dessuten vil man unngå at næringer med høyt lønnsnivå overfører skattebyrden til forbrukerne ved å skru opp prisene.

En stor andel av formuesskatten betales av pensjonister og vanlige lønsmottakere. Midlene er som oftest beskattet flere ganger, og formuesskatten diskriminerer norsk eierskap ettersom få andre land i verden har en slik skatt. Det betyr for eksempel at utenlandske eiere slipper formuesskatt, mens nordmenn må betale formuesskatt av aksjer i samme bedrift. Den særnorske formuesskatten må betales selv om et selskap går med underskudd. Det kan også få den uheldige konsekvens at en gründer og eier av et selskap i vekst og som enda ikke har tjent penger, må ta ut utbytte, ta opp privat lån eller selge aksjer for å betale formuesskatten.

Den særnorske formuesskatten har dessuten medført utflytting fra Norge og tap av norske arbeidsplasser.

FrP vil gradvis fjerne dagens formuesskatt ved å øke bunnfradraget. I den sammenheng skal det nedsettes en skattekommisjon med formål å fjerne skattehull og forbedre skattesystemet slik at det blir mer rimelig og rettferdig for landets skatteyttere.

FrP vil også fjerne arveavgiften, samtidig vil vi redusere dokumentavgiften og flere andre fiskale avgifter for å avvikle disse på sikt.

## **Bedriftsbeskatning**

Fremskrittspartiet vil ha et skattesystem som motiverer til investeringer, vekst og nyskaping. Vi vil også arbeide for en harmonisering av skattetrykket på kapital og arbeid ved at skatten på lønnsinntekt blir redusert.

Vi vil vurdere å innføre næringsfradrag for selvstendig næringsdrivende tilsvarende bunnfradraget for lønsmottakere.

Norsk bedriftsbeskatning skal være innrettet slik at norsk virksomhet har de samme rammevilkårene som våre viktigste handelspartnere. Særnorske skatter bør avvikles herunder formuesskatten, som er en dobbeltbeskatning, og som hemmer norsk privat eierskap og kapitalmarked. Videre bør avskrivningstempoet vurderes opp mot situasjonen i land vi konkurrerer med. Nivået på selskapsbeskatningen må vurderes i lys av utviklingen internasjonalt. Ordningen med SkatteFUNN bør gjøres bedre for å være i stand til å underbygge privat forskning og utvikling enn dagens innretning er.

## **Avgifter**

På et generelt grunnlag mener Fremskrittspartiet at avgifter skal brukes for å betale kostnadene et produkt eller en transaksjon påfører samfunnet. Avgiften må derfor gjenspeile de reelle kostnadene.

Dokumentavgift og omregistreringsavgift på kjøretøy er eksempler på avgifter som har utviklet seg til å bli en merinntekt for staten, istedenfor betaling for en faktisk tjeneste. Vi vil ellers ha et så enkelt system som mulig, og finner det nødvendig å tilpasse avgiftssystemet og avgiftsnivået til den internasjonale konkurransen.

Vi vil vurdere effekter og konsekvenser av dagens arbeidsgiveravgift, samt redusere arbeidsgiveravgiften for lærlinger og seniorer.

Norge er et langstrakt land hvor bilbruk er en nødvendig del av infrastrukturen. FrP vil derfor at bilrelaterte avgifter som engangsavgift ved kjøp av ny bil, årsavgift og omregistreringsavgift skal reduseres betydelig. Vrakpanten skal økes. Slik vil bilparken fornyes og bli mer trafikksikker og miljøvennlig.

Bilrelaterte avgifter skal i større grad være i samsvar med det offentlige kostnader til bygging, drift og vedlikehold av veinettet.

Særavgiftene på grensehandelsvarer bør også reduseres, grensen for tollfri import bør økes, og tollsatser bør reduseres med sikte på friere handel. Vi vil også redusere el-avgiften.

Miljøavgifter bør i større grad øremerkes til miljøformål.

**Fremskrittspartiet vil:**

- ha et lavest mulig skatte- og avgiftsnivå
- ha et flatere og mer oversiktlig skattesystem med solide bunnfradrag
- fjerne formuesskatten og arveavgiften
- sikre bedriftene internasjonalt konkurransedyktige skattebetingelser
- at avgifter i større grad skal øremerkes til å betale for de utgiftene den avgiftsbelagte tjenesten/varen påfører samfunnet
- at skatte- og avgiftssystemet skal sikre at verdiskaping fra naturressurser kommer lokalsamfunnene til gode
- redusere dokumentavgiften
- redusere særavgiftsnivået på bil og bilbruk
- redusere avgifter på grensehandelsutsatte varer

## Verdiskaping

Norge har en desentralisert næringsstruktur. En stor del av verdiskapingen skjer utenfor sentrale strøk. Gjennom generelle rammebetingelser må det legges til rette for at verdiskaping også skal kunne skje i distriktene, samt at verdiene i større grad må kunne beholdes der de skapes.

Kommuner som aktivt legger til rette for næringsutvikling, bør få igjen for dette gjennom selskapsskatten. Dette bør skje på en slik måte at ikke alle midlene fra selskapsskatten havner i den kommunen hvor hovedkontoret ligger, men at en forholdsmessig riktig del tilfaller de kommuner hvor verdiskapingen faktisk finner sted.

En av de viktigste utfordringene for næringslivet i distriktene knytter seg til samferdsel. Transport av varer til kunder og markeder er en betydelig utfordring dess lenger vekk man kommer fra viktige havner og byer i Norge. Derfor er det behov for økt utbygging av infrastruktur i hele landet.

**Fremskrittspartiet vil:**

- ha lavere skatter og avgifter fremfor subsidier
- gjøre det enklere å starte og drive egen bedrift
- redusere skjemmengde
- forenkle offentlige forvaltning, lover og regler
- hindre at offentlige bedrifter gis særfordeler som fører til konkurransevridning
- at søknader og henvendelser til det offentlige skal besvares innen fastsatte tidsfrister
- vri deler av selskapsskatten fra stat til kommune
- igangsette tidenes samferdselsløft

## Fiskeri

Fiskeri og andre ressurser som det er mulig å høste av i havet, er nasjonale ressurser og skal forvaltes deretter. Dette skal gjøres ut fra et kunnskapsbasert reguleringsregime som sikrer et optimalt uttak av biomasse knyttet til de enkelte bestander. Deltakerloven og Råfiskloven må gjennomgås og moderniseres.

Salgslagenes monopol på førstehåndsomsetning av fisk og bostedskravet ved generasjonsskifte i fiskebåtredier er blant de ting som vil måtte endres.

Det må derfor fastsettes totalkvoter for de ulike fiskeriene slik at ressursene forvaltes med sikte på langsiktig og bærekraftig avkastning. Fremskrittspartiet ønsker å sikre en optimal utnyttelse av fiskebestander. Dette kan blant annet gjøres gjennom omsettelige kvoter og tilrettelegging for et tett samspill mellom bedrifter, bransjer, forskningsmiljøer og andre aktører. Tillatelser til å utnytte deler av ressursene i havet skal tildeles av staten. Disse tillatelsene skal kunne omsettes mellom aktørene i næringen. Det er også viktig å sikre ordninger som ivaretar rekruttering innenfor fiskerinæringen.

FrP vil stimulere til ytterligere brukerstyrt forskning på utnyttelse av fiskeressursene. Herunder potensial for mottak og foredling av levende fisk. Dette kan sikre en bedre og mer forutsigbar råvaretilgang. Vi vil også vurdere om kvoteåret bør periodiseres for å sikre en bedre råvaretilgang for den landbaserte industrien.

Prinsipielt er FrP imot leveringsplikten for fiskerinæringen. Tidligere inngåtte avtaler skal imidlertid respekteres. Man kan imidlertid vurdere om disse avtalene skal knyttes til regioner fremfor spesifikke kommuner eller havner.

Det er viktig at det satses på forskning og utvikling innen fiskeindustrien for å bli mer konkurransedyktig overfor lavkostland. Norge vil ikke kunne konkurrere når det gjelder lønnskostnader og må derfor være i forkant når det gjelder teknologiske løsninger.

Det må igangsettes økt forskning innenfor sjømatnæringen for å utnytte potensialet som biprodukter har, herunder for eksempel helsekost/medisin.

Bærekraftig beskatning av ressursene forutsetter internasjonalt samarbeid og avtaler. Norge må derfor bidra til å sikre avtaler og effektiv kontroll mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Omsetning av ulovlig fangst må etterforskes som grov økonomisk kriminalitet. Det må reageres strengt på overtredelser og andre former for juks med kvotene.

Kystvakten og fiskerikontrollen må tilføres tilstrekkelige midler til å øke innsatsen mot ulovlig fiske.

Det er nødvendig med visse reguleringer av fiskeriene og det er behov for en revidering av dagens reguleringsmodeller, med sikte på bedre fastsettelse av totalkvoter, utnyttelse og mest mulig forutsigbarhet. Dette vil gi stabilitet og danne grunnlaget for en bedre planlegging innen næringen. En slik stabilitet vil oppmuntre til langsiktige investeringer for industrien, fiskerne og fiskebåteierne.

Vi ser nytten av å ha en variert fiskeflåte og anser mangfold, nærhet, fleksibilitet, finansielle ressurser og stabile rammebetingelser som positivt for konkurransen og vil legge til rette for dette. Det er viktig å sette i gang tiltak for å redusere byråkratiet og forenkle regelverket.

**Fremskrittspartiet vil:**

- gjennomgå Råfiskloven/Fiskesalslagslova og Deltakerloven
- ha økt forskning innen næringen
- utvikle et system med omsettelige kvoter
- at årlige totalkvoter bestemmes av et beregningsutvalg
- sikre en optimal og bærekraftig utnyttelse av fiskebestander
- sikre effektiv kontroll mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske
- utrydde kongekrabbe utenfor kommersiell sone
- arbeide for et internasjonalt regelverk mot dumping av fisk

## Havbruk

Norges lange og til dels beskyttede kystlinje med ren sjø og et desentralisert bosetningsmønster, samt arbeidskraft med høy kompetanse innen akvakultur, ligger til rette for å styrke nasjonens posisjon som ledende innen oppdrett av sjømat. Nærheten til markedet for fersk sjømat, samt kunnskap fra landbasert foredling av fisk, gjør at det ligger til rette for en større grad av videreforedling innen landets grenser.

Fremskrittspartiet mener at oppdrettsnæringen har store muligheter for økt ekspansjon og verdiskaping gjennom oppdrett av nye arter og større grad av videreforedling. Det er i dag for strenge vilkår for tildeling av konsesjon for havbruk/oppdrett, noe som virker negativt for næringen. Konsesjonsvilkårene må liberaliseres og forvaltes etter bærekraftprinsippet der konsesjonsmyndigheten overføres til den enkelte kommune.

### Fremskrittspartiet vil:

- bedre vilkårene for havbruk
- liberalisere konsesjonsvilkårene og overføre konsesjonsmyndigheten til den enkelte kommune
- avvikle det offentlige eierskapet i oppdrettsnæringen
- ha en gjennomgang av særavgiftene som næringen betaler
- at eksportavgiften og FoU-avgiften må styres av næringen
- stille strenge, men objektive veterinærfaglige og miljømessige krav til næringen
- legge til rette for produksjonsøkning
- stimulere kommuner til å stille egnede arealer til rådighet for akvakulturnæringen

## Sjøpattedyr

Fremskrittspartiet ser viktigheten av sjøpattedyrenes rolle i havets økosystem, men som andre ressurser, må disse bestandene beskattes ut ifra en helhetlig og bærekraftig forvaltning. Det må arbeides internasjonalt for å få på plass løsninger som sikrer muligheten for eksport av sjøpattedyr.

## Landbruk

Fremskrittspartiet vil stimulere til effektiv produksjon av trygg, god norsk mat. Landbruket er en viktig næring i mange distrikter. FrP vil styrke landbrukets konkurransevne, og vil at næringen skal være basert på markedsøkonomiske prinsipper, slik som landets øvrige næringer. Vi mener at norske matprodusenter skal ha rammebetingelser for produksjon som er på linje med våre naboland, men at man tar hensyn til vårt høye kostnadsnivå og våre spesielle klimatiske og strukturelle forhold.

FrP ønsker et tydelig skille mellom landbrukspolitik og distriktspolitikk. Formålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon.

Vi ønsker å modernisere landbrukets rammevilkår ved å legge til rette for at bonden selv skal kunne utvikle sin virksomhet. Dette vil vi gjøre ved å erstatte politiske reguleringer og begrensninger med næringsfrihet. Bonden skal kunne bruke de mulighetene et friere matmarked og handel gir. Vi må bruke tiden frem til et nytt system for internasjonal handel med matvarer er på plass, til å styrke konkurransevnen til norske matprodusenter. Kun slik kan landbruksnæringen forberedes til å møte den konkurransen som et nytt handelssystem for mat vil innebære.

Dagens politikk med massive reguleringer og overføringer har ikke fungert. Ved å avskaffe og forenkle lover som i dag begrenser bøndenes frihet, vil landbruket bli bedre rustet til å klare seg på lik linje med andre næringer.

Vi vil desentralisere makten i næringen fra politikere og organisasjoner til den enkelte bonde og forbruker gjennom å avvikle jordbruksavtalesystemet. Jordbruksavtalesystemet erstattes av et frittstående organ som med grunnlag i regnskapstall fra jordbruket beregner de til enhver tid nødvendige næringsoverføringene.



Det er et mål å gjennomføre full næringsfrihet for landbruksnæringen. Vi vil gradvis gjennomføre avreguleringer av jordbrukets rammebetingelser og vil i takt med dette gradvis gjennomføre reduksjoner i næringsoverføringene.

FrP ønsker å vri næringsoverføringene mot heltidsbønder. Vi ønsker et lineært system for jordbruksoverføringene, noe som innebærer at overføringene øker etter hvert som produksjonsvolumet øker. Vi ønsker også å fjerne tilskuddstaket for de største bøndene slik at disse bøndene i større grad skal kunne beholde rasjonaliseringsgevinsten som oppnås ved økning av produksjonsvolumet.

FrP innser at dagens struktur med mange og små gårdsbruk er en utfordring for de bøndene som ønsker å investere i jordbruket med sikte på å kunne leve av dette. De arealmessig små gårdsbrukene medfører at en for stor del av inntekten til disse bøndene går med til å leie jord, og foreløpig også produksjonskvoter fra dem som har valgt å trekke seg ut fra jordbruket. Vi ønsker derfor å stimulere til at det skal være enkelt for dem som vil satse på jordbruket å kjøpe jord fra dem som avvikler driften, samtidig som det skal være gunstig å selge jorda for dem som vil avvikle. Verktøy som vi vil vurdere er gunstige skatteregler for selger, samt mulighet til salg av tomter for å finansiere jordkjøp for dem som trenger mer jord til egen produksjon.

Dagens produksjonskvoter og konsesjonsbegrensninger virker konkurransehemmende og hindrer et marked med forbrukermakt, derfor må disse avvikles. Den enkelte produsent må stå fritt til å levere sine varer til den som tilbyr de gunstigste betingelsene. Samvirkenes særordninger og markedskontroll må avvikles. Produsentene må selv kunne velge om produktene skal selges direkte til forbruker, kjede eller til videreforedling.

Produsenter kan selge egenproduserte alkoholholdige varer direkte til kunder.

Fremskrittspartiet vil gradvis avvikle alle subsidier til pelsdyrnæringen. Vi vil også gjennomgå regelverk knyttet til dyrevelferd for pelsdyrnæringen spesielt og dyrehold generelt, for å sikre at dyr ivaretas på en god måte.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- gradvis innføre næringsfrihet for bonden og som en konsekvens gradvis redusere næringssubsidier
- at produksjon og priser skal styres av markedet
- avvikle jordbruksavtalesystemet
- gjeninnføre fri eiendomsrett for landbrukseiendommer
- avvikle konsesjons-, bo- og driveplikten, samt odelsreguleringer
- fjerne systemet med markedsreguleringer og målpriser
- fjerne produksjonsbegrensninger, slike som kvoteordninger og konsesjonsgrenser
- at bonden selv kan få velge organisasjonsform for sin virksomhet
- åpne for tilgang til internasjonale markeder gjennom frihandelsavtaler
- gi forbrukerne tilgang til et bredere matvareutvalg
- opprette et fond der bonden kan sette av deler av overskuddet skattefritt, til investeringer eller til å dekke underskudd. Uttak av overskudd fra jordbruksdriften for bruk i annen virksomhet beskattes som kapital med 28 %
- tillate opsjonsavtaler ved alternativ bruk av landbruksarealer
- bygge opp beredskapslager for korn tilsvarende befolkningens næringsbehov i ett år

## **Veterinærtjenester og dyrevelferd**

Kommunene har ansvaret for tilfredsstillende tilgang på tjenester fra dyrehelsepersonell. Derfor bør veterinærtjenestene organiseres slik at de blir en god og forutsigbar ordning, noe som vil gi bedre utnyttelse av ressursene og ivaretagelse av dyrs helse og **velferd**.

Mindre administrasjon vil også frigjøre ressurser til dyrehelsepersonellens primære oppgaver, nemlig velferden for dyr og ivaretagelse av dyrs helse. Det er uholdbart at store deler av landet ikke har tilfredsstillende tilgang på veterinærtjenester, og at dette bidrar til lokale forskjeller når det gjelder dyrevelferd.

Norge skal ha et sterkt dyrevern. Personer som har vist seg uskikket til å holde dyr, skal miste retten til dyrehold. FrP ønsker å etablere et dyrepoliti i Norge for å sikre dyrenes velferd, og for å overta mattilsynets oppgaver knyttet til dyrehold.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at det opprettes et eget dyrepoliti

## **Maritim sektor**

Fremskrittspartiet ønsker å styrke nærskipsfarten fordi det er fornuftig å frakte gods på denne måten. FrP vil stimulere til fornying av flåten ved å innføre vrakpant og bedre avskrivningsordningen. Man bør også vurdere tiltak som reduserer de direkte kostnadene ved havnearløp.

Norges internasjonale posisjon forsterkes ytterligere ved at vi har et komplett maritimt miljø med internasjonalt ledende aktører innen de fleste områder. Rederier, finansinstitusjoner, utstyrsleverandører inkludert leverandører av IKT, skipsbygging og classeselskaper.

Den maritime næringen er en betydelig bidragsyter til at norsk sokkel er langt fremme ved utvikling av ny teknologi. For at den norske maritime klyngen skal beholde sitt forsprang, og at norske arbeidsplasser skal sikres, er vi avhengige av et stabilt, høyt aktivitetsnivå på sokkelen. Dette sikrer viktige arenaer for innovasjon og teknologiutvikling offshore.

For å sikre konkurransevnen vil vi snarest mulig ha på plass et regelverk knyttet til bruk, transport og bunkring av LNG slik at næringens behov for konvertering fra tyngre brensel som diesel og fyringsolje ikke forsinkes.

FrP vil sikre norsk skipsfart internasjonalt konkurransedyktige rammevilkår. Dette vil gi norske rederier mulighet til å seile under norsk flagg og gi norske sjøfolk de samme rammevilkår som sjøfolk i våre naboland. Videre vil vi prioritere maritim utdanning og rekruttering av norsk ungdom til næringen.

Fortsatt stabilitet i rederibeskatningen og konkurransedyktige vilkår er avgjørende for at Norge skal være et trygt og attraktivt investeringsland, samt for å opprettholde utenriksflåten også i fremtiden. Utenriksflåten bidrar i stor grad til å holde norsk maritim kompetanse i hevd. Deres arbeidsplasser er viktige, særlig i distriktskommuner. Kompetansen om bord er en av næringens aller viktigste ressurser.

Norske sjøfolk trenger en lovfestet nettolønnsordning som er på linje med den vi for eksempel finner i Danmark. Ordningen bør også gjelde for norske sjøfolk på NIS-registrerte skip.

NIS-regelverket tvinger norske rederier til å bruke utenlandsk flagg hvis de skal drive sjøtransport i Norge og Europa. NIS er i dag det eneste skipsregisteret i verden som ikke gir skip lov til å frakte gods eller passasjerer mellom norske havner eller på norsk sokkel. FrP vil vurdere å gi en begrenset tilgang til norske havner for NIS skip. Vi ønsker også en grundig gjennomgang av muligheten for å harmonisere regelverk i NOR og NIS.

Det må vurderes nye tiltak for å hindre utlipp fra skip i norske farvann.

**Fremskrittspartiet vil:**

- utvide og lovfeste nettolønnsordning for sjøfolk
- utarbeide en nasjonal havnestrategi for å etablere gode transportknutepunkter
- prioritere maritim utdanning og rekruttering av norsk ungdom til handelsflåten

- sikre internasjonalt konkurransedyktige vilkår for skipsverft og underleverandører
- sikre konkurransedyktige norske skipsregistre (NOR og NIS)
- sikre sjøfolk samme rammevilkår som våre naboland

## Handels- reiselivs- og servicenæringer

De tjenesteytende næringene er den delen av norsk næringsliv som vokser mest. For at disse skal kunne utvikle sitt fulle potensial, er det viktig at etablerings- og konkurranshindrende ordninger fjernes.

Fremskrittspartiet vil derfor liberalisere en rekke restriksjoner i handelsnæringen, herunder åpningstidsbestemmelser, konsesjons-, løyve- og bevillingsbestemmelser, samt restriksjoner på etablering og lokalisering av nye virksomheter. Dette vil også omfatte eksport, import og omsetning av alle lovlige varer. Vi vil arbeide for å påvirke andre land til å oppheve sine importbegrensninger.

Reiselivsnæringen er en av verdens raskest voksende næringer, og som Norge har gode forutsetninger for å ta del i. Norges spesielle kvaliteter, gjennom særegen natur og rik kulturarv, gjør landet til et spennende reisemål, og næringen har dermed et uutnyttet vekstpotensial.

Reiselivet tar hele landet i bruk og er derfor en viktig distriktsnæring, både i form av å skape arbeidsplasser og lokal utvikling. For at norsk reiseliv skal fortsette å hevde seg internasjonalt, må næringslivet i samarbeid med myndighetene satse mer på innovasjon, produktutvikling og kompetanseheving. Dette er også nødvendige virkemidler for å skape flere helårsarbeidsplasser.

Det er nødvendig med økt markedsføring av norsk reiseliv. Dagens struktur av destinasjonsselskap, reiselivsråd og lignende bærer imidlertid preg av at det er for mange av dem, og at de er for fragmenterte. Det fører til at arbeidet blir lite effektivt og har en dårlig utvikling. Det er behov for en omstrukturering som innebærer færre aktører og en klarere rollefordeling.

Utelivet er for mange turister en viktig del av reiseopplevelsen og ofte avgjørende for hvilken destinasjon de velger å reise til. For å sikre konkurransekraft for serveringsstedene og et tilbud tilpasset etterspørselen, bør serveringsstedene selv fastsette sine åpnings- og serveringstider.

Det er naivt å tro at kostnadsnivået på alkohol, mat og andre utgiftsposter ikke har betydning for valg av reisemål i et internasjonalt turistmarked med en uendelig rekke reiseopplevelser og destinasjoner. Et lavere avgiftsnivå på blant annet alkohol og mat vil bidra til å beholde Norge som et attraktivt reisemål med de fantastiske naturopplevelsene vi har å by på.

Det norske reiselivet er en viktig distriktsnæring. Lønnsomheten i reiselivsbedrifter er gjennomgående svak og den enkelte bedrift er ofte meget sårbar overfor endringer i markedet. Dagens skatte- og avgiftssystem tar ikke høyde for de spesielle forholdene som gjelder for disse. Også tilgjengeligheten til flere av reiselivsbedriftenes tilbud er dårlig, på grunn av ras- og vinterstengte veier, i tillegg til dårlige veier generelt.

Lover og regler må tilpasses på en slik måte at de ikke er til hinder for utvikling av opplevelsessentre, hoteller og gårdsferier i [distrikts-Norge](#).

Norsk reiselivs konkurransevne svekkes av et generelt høyt kostnadsnivå. Den norske merverdiavgiften på servering, som per i dag er 25 prosent, er betydelig høyere enn våre naboland Sverige og Finland. En serveringsmoms på 15%, på linje med norsk moms for mat til hjemmekonsumering, vil styrke konkurransevnen i næringen.

### Fremskrittspartiet vil

- bygge ut infrastruktur for å få økt tilgjengelighet til distriktsdestinasjonene
- redusere moms på matservering
- styrke merkevarebyggingen av Norge som reisemål

- ivareta vår kulturarv og natur gjennom vern tilrettelagt for bruk
- redusere skatter og avgifter som rammer reiselivsnæringen
- avskaffe bestemmelser som begrenser handelsnæringens åpningstider
- oppheve importbegrensninger for lovlige varer
- tillate fri etablering av alle former for handelsbedrifter
- tillate salg av lovlige varer i hele butikkens åpningstid

## Alkohol og tobakk

Dagens høye avgifter og omfattende reguleringer på salg av alkohol fører til smugling og ulovlig produksjon. Fremskrittspartiet tror en mer liberal alkoholpolitikk vil føre til et mer avslappet forhold til alkohol og til sunnere drikkevaner, samt få omsetning av alkohol inn i lovlige former. Den beste forebyggende alkohol- og tobakkspolitikken ligger i opplysningsvirksomhet og bevisstgjøring av den enkeltes ansvar for egne handlinger.

Vi erkjenner at overdreven bruk av tobakk og alkohol kan føre til alvorlige helseproblemer og er tilhengere av offentlig informasjon om skadevirkninger. Vi vil likevel motsette oss byråkratiske tiltak som tar sikte på å hindre at voksne mennesker kan nyte lovlige produkter.

FrP mener det må være lov å markedsføre alle produkter som lovlig kan omsettes i Norge.

### Fremskrittspartiet vil:

- liberalisere alkohollovgivningen
- oppheve mono-polet for omsetning av alkoholholdige drikker
- sikre et tilfredsstillende kontrollsystem for omsetning av alkohol
- at aldersgrensen for kjøp og skjenking av alkoholholdige drikkevarer settes lik myndighetsalderen
- sette ned avgiften på alkohol og tobakk slik at den kommer på linje med våre naboland for å unngå handelslekkasje og smugling
- liberalisere røykeloven
- at Norge skal følge EUs regler for import av alkohol og tobakk

## Boligpolitikk

Boligen er den største økonomiske investeringen mange av oss foretar. Det offentlige har et ansvar for at det blir lagt til rette for tilgjengelige tomteområder, og at det ikke innføres unødvendige særkrav og hindringer som legger unødvendig press på boligpriser og gjør det uforholdsmessig vanskelig å slippe inn på boligmarkedet. Press på boligprisene rammer først og fremst unge mennesker i etableringsfasen. Vi ønsker derfor blant annet å reversere de nylig innførte kravene til universell utforming og byggemåte som har gjort nye boliger flere hundre tusen kroner dyrere å bygge. Vi ønsker også å liberalisere kravene som stilles til utleieenheter/sekundærboliger i eksisterende boliger; da unngår man at mange av disse må tas av leiemarkedet som følge av nye tekniske krav.

En spredt og mer fleksibel boligbyggingspolitikk er avgjørende for at boligmarkedet skal fungere og at boligprisene ligger på et riktig nivå. Dette krever politisk vilje til å satse på åpning av områder som i dag har sterke restriksjoner, fortetning i tettbebygde strøk, endring av markagrensene inkludert fjerning av Markaloven, liberal holdning til høyere bygging og reelle bevilgninger til investeringer i både vei- og kollektivnettverk i og rundt byene. Fremskrittspartiet ønsker gjennom slike virkemidler å legge til rette for økt boligbygging og redusere det unormale høye presset på boligmarkedet. Vi ønsker å fjerne fylkesmannsembetet samt redusere statlige innsigelser fra departementer og direktorater. Disse instansene har i stor grad stanset og forsinket planlagte byggeprosjekter.

Det er et viktig prinsipp at bankene står fritt til å foreta de nødvendige vurderinger om den enkeltes og familiens evne til å betjene lån. Vi ønsker derfor å fjerne egenkapitalkravet for boliglån og la bankene selv

avgjøre den enkelte og familiens låneevne. Dette vil også bidra til å redusere behovet for antall personer som søker om startlån fra det offentlige. Den sterke veksten i antall lån gjennom kommunene de siste årene har vært en utvikling som har skapt en uheldig todeling av boliglånsmarkedet.

Hvert år står flere tusen studenter uten et sted å bo. FrP ønsker å gjøre det mulig for private aktører å bygge studentboliger på samme vilkår som studentsamskipnadene. Dersom dagens monopolordninger avskaffes, er det mulig å bygge flere boliger til en lavere pris og raskere. Vi ønsker å ta i bruk kreative løsninger brukt i andre land for raskt å kunne sette opp flere studentboliger, slik som for eksempel brakke- eller containerstudentbyer av høy kvalitet. Fremskrittspartiet ønsker i tillegg å heve grensen for hva unge mennesker årlig og totalt sett kan spare gjennom BSU-ordningen (Boligsparing for Ungdom).

Vi ønsker at Stortinget opphever lov om eiendomsskatt slik at kommunene fratras muligheten til å kreve inn skatt på eiendom. Eiendomsskatt ansees for å være en uverdlig dobbeltbeskatning av kommunens innbyggere og næringsliv og tar verken hensyn til den enkeltes inntekt eller gjeldsgrad. Vi ønsker også å fjerne dagens dokumentavgift. Dokumentavgiften er blitt en statlig inntektskilde som fordyrer boligkjøp uten at innbetalt avgift står i forhold til de faktiske omregistreringskostnadene.

Fremskrittspartiet er motstandere av dagens strenge strandsonopolitikk og boplikten.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- legge til rette for økt regulering av tilgjengelige tomter i kommunene ved å sette en stopper for mange av dagens innsigelser fra staten og fylkesmenn
- reversere fordyrende detaljkrav til universell utforming og byggemåte
- heve grensen for sparing gjennom BSU-ordningen
- fjerne egenkapitalkravet for boliglån
- la private bygge studentboliger på lik linje med studentsamskipnadene
- fjerne dagens dokumentavgift
- fjerne loven om eiendomsskatt
- fjerne arveavgiften og formuesskatten

## **ENERGI**

Stabil og rimelig energiforsyning er grunnleggende for utviklingen av et moderne velstandssamfunn.

Norge er en av verdens ledende energinasjoner, med tilgang på nesten ubegrenset ren og fornybar energi. Med denne bakgrunnen er Norge en viktig aktør i det globale energibildet, og har både fordeler og utfordringer knyttet til dette.

Fremskrittspartiet vil legge til rette for at Norge skal forbli en energistormakt, hvor energisektoren er en viktig del av vårt næringsliv. Den vil skape grobunn for teknologiutvikling, høy verdiskaping og god levestandard. Dette vil også komme landets innbyggere og næringsliv til gode gjennom tilgang til energi til en fornuftig pris.

Vi ser i dag både manglende vilje og handlekraft til å utnytte våre fornybare energiresurser, og resultatet blir en ustabil og høy pris både for folk flest og næringslivet.

Det må legges til rette for bruk av de energikilder/-bærere som totalt sett er mest lønnsomme, miljøvennlige og effektive for samfunnet. Symbolhandlinger som virker mot sin hensikt miljømessig og er fordyrende, må unngås.

Det er viktig å stimulere til mest mulig smart bruk av energi. Skatte- og avgiftslettelser på energibesparende tiltak både for privatpersoner og næringsliv må gjøres langsiktige og forutsigbare.

Strømnettet er avgjørende for kraftforsyningen, og myndighetene har et overordnet ansvar for denne infrastrukturen. Det er behov for en effektiv og rasjonell organisering av nettselskapene, slik at vedlikehold av nettet blir optimalt, leveringssikkerheten høy og forbrukernes kostnader lave. Det er viktig at nettselskapene stimuleres til å bygge ut nett som muliggjør lønnsom kraftutbygging. De nettselskapene som ikke oppfyller sine forpliktelser for vedlikehold og oppgraderinger bør ikke få ta ut utbytte til sine eiere.

## Vannkraft

Fremskrittspartiet vil arbeide for at vannkraft igjen kan utnyttes i større grad. Vannkraft er en fornybar og miljøvennlig energi som har gitt norsk næringsliv et viktig konkurransefortrinn. Vi er positive til utbygging av samfunnsøkonomisk lønnsomme og miljøtilpassede vassdragsprosjekter. FrP vil også vurdere hvorvidt enkelte vassdrag som i dag er vernet, kan utbygges skånsomt.

Staten må stimulere til opprustning/oppgradering av eksisterende vannkraftverk gjennom skattesystemet. Konesjonsbehandling av vannkraft må forenkles, dette gjelder spesielt med hensyn til utbygging av små-, mini- og mikrokraftverk, som har et stort potensial og positive miljøeffekter. Konesjonsbehandling for små-, mini- og mikrokraftverk overlates til kommunen.

Vi ønsker nasjonal kontroll over energiressursene for å sikre at arbeidsplasser, hovedkontor og utviklingsarbeid ligger i Norge. Samtidig har vi ingen motforestillinger mot at private kan eie kraftverk/kraftselskap når det er hensiktsmessig. Norsk industri har eid kraftverk i over 100 år, og derved sikret arbeidsplasser, bosetting og verdiskaping rundt i landet.

## Alternative energikilder

Det finnes mange ulike alternativer som kan ha et potensial i vår energiforsyning – enten direkte gjennom termisk energi eller via elektrisitetsproduksjon. Noen av disse er bioenergi, bølgekraft, tidevannskraft, jordvarme, solceller, vindkraft og vindturbiner til havs. Økt bruk av nye fornybare energikilder kan bidra til å gjøre energibruken mer fleksibel og bidra til verdiskaping.

Investeringer i anlegg til for eksempel jordvarme eller sjøvarme bør gjøres fradragsberettiget for alle, slik at den miljøvennlige energitilgangen økes.

En slik tilnærming til alternative energikilder sikrer mest mulig energi til lavest mulig pris, samtidig som man skal legge til grunn viktige momenter som støy og miljøpåvirkning. Det bør stimuleres til utvikling av nye energiteknologier, men man bør avvete storstilt implementering av slike teknologier til de viser seg å være robuste og lønnsomme.

## Kjernekraft

Verdens forventede vekst i energibruk i dette århundret vil være en stor utfordring når det gjelder ressurser, velstand og stabilitet mellom land. Som energinasjon bør Norge arbeide aktivt for å utvikle nye energiteknologier som kan bidra til å dekke energibehovet.

Fremskrittspartiet mener kjernekraft er en av flere teknologier som må vurderes. Norge bør derfor se nærmere på det potensialet som ligger i videreutvikling av moderne kjernekraft, deriblant bruk av thorium som energiressurs. Dette vil være viktig for Norge, selv om man velger ikke å bygge kjernekraft. Med få unntak har alle våre naboland kjernekraft i dag, og flere land vil bygge ut ny kjernekraft.

Det er fortsatt utfordringer knyttet til kjernekraft, men Norge bør likevel meldes inn i Euratom og ta del i internasjonal kunnskapsutvikling og forskning på kjernekraft. På den måten kan man bidra til å utvikle

tryggere og mer moderne kjernekraftverk, samtidig som man bidrar til utvikling av utslippsfri energi til verden.

## **Fossile energikilder**

Fremskrittspartiet vil legge til rette for økt bruk av naturgass til innenlandsk verdiskaping og i husholdningene, samt for bruk av gass som drivstoff i samferdselssektoren. Hovedinfrastruktur for naturgass må være et offentlig ansvar.

Det må legges til rette for etablering av lønnsomme gasskraftverk. Slike kraftverk bør ha de samme miljøkrav som i EU. Det skal ikke stilles særnorske krav til eksempelvis CO<sub>2</sub>-rensing.

Et CO<sub>2</sub>-kvotesystem må være integrert med EU, og tildele vederlagsfrie CO<sub>2</sub>-kvoter til industri og næringsliv på linje med EU.

## **Petroleumsvirksomheten**

Petroleumsnæringen representerer betydelige verdier, og den utgjør en viktig motor i norsk økonomi. Næringen står for rundt en fjerdepart av den samlede verdiskapingen i Norge, det er en betydelig sysselsetting og bidrar til både industriell og teknologisk utvikling av stor betydning.

Norsk oljepolitikk må stimuleres til fortsatt verdiskaping, lønnsomhet og konkurransekraft i bransjen. Verdiskapingen kan samtidig ikke tas for gitt, da den i stor grad påvirkes av priser på verdensmarkedet. De senere år har produksjonen av olje på norsk sokkel falt betydelig. Fremskrittspartiet vil føre en offensiv politikk for å motvirke en videre negativ utvikling av produksjonen.

Utfordringene for petroleumsnæringen blir stadig mer komplekse. Store deler av ressursene befinner seg på større dyp, er mindre i volum og lenger fra land. Det er behov for kontinuerlig kompetanse- og teknologiutvikling dersom man skal opprettholde aktivitetsnivået på norsk sokkel. Bransjen trenger derfor langsiktige, forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser. Det må stimuleres til konkurranse og høyt mangfold på norsk sokkel.

Skattesystemet må aktivt bidra til å gjøre nisje- og haleproduksjon mer lønnsom, slik at vi øker levetiden på feltene og får en høyest mulig utvinningsgrad.

Norsk petroleumsnæring er på mange områder ledende i miljøarbeidet. Bransjen har vist en vilje og evne til å møte utfordringer og finne nye løsninger som gir tillit til fremtidig petroleumsvirksomhet utenfor kysten. Staten må øke sitt bidrag til en bedre oljevernberedskap, med sikte på å unngå miljøkatastrofer ved uhell. Dette er også viktig med hensyn til økt skipstrafikk fra russiske olje- og gassfelter.

Det er viktig å sikre tilgang til nye attraktive letearealer, også i nordområdene. En videreutvikling av sokkelen i nord vil kunne gi et løft til næringslivet i den nordlige landsdelen. FrP vil åpne for konsekvensutredning av Nordland VI, VII og Troms II (havområdene utenfor Vesterålen, Lofoten og Troms) snarest mulig, med den hensikt å åpne for petroleumsvirksomhet. Virksomheten må foregå i henhold til strenge miljøstandarder i samarbeid med fiskerinæringen, og i tråd med Petroleumslovens bestemmelser.

Teknologiutvikling innen oljebransjen er særdeles viktig for fremtidig verdiskaping for nasjonen og norsk petroleumsindustriens globale konkurransevne. Slik teknologiutvikling har betydelige positive ringvirkninger for næringslivet for øvrig.

Staten er den desidert største aktøren på norsk sokkel. Staten må derfor ta et langt større ansvar for FoU innen petroleumsnæringen. Det bør opprettes et energi- og petroleumsforskningsfond for å sikre langsiktigheten i denne forskningen.

**Fremskrittspartiet vil:**

- bygge ut mer miljøvennlig vannkraft og forenkle konsesjonsbehandlingen
- stimulere til økt kraftproduksjon
- bedre forholdene for eksport og import av elektrisk kraft
- redusere elektrisitetsavgiften
- legge til rette for bruk av gass til kraftproduksjon og økt bruk av gass innenlands, med den hensikt å sikre lave, stabile kraftpriser i Norge
- ha en mer intensiv forskning på kjernekraft
- stimulere til utvikling av fornybar energi
- åpne for økt petroleumsvirksomhet i Nord-Norge, herunder områdene Nordland VI og VII, samt Troms II
- sikre større satsing på FoU innen petroleumssektoren
- stimulere til økt nisje- og haleproduksjon for å øke utvinningsgraden på felt
- at konsesjoner til små-, mini- og mikrokraftverk skal gis av kommunen
- tillate skånsomme og kunnskapsbaserte utbygginger i vernede vassdrag
- utbyggingsprosjekter i områder med kraftmangel prioriteres

## MILJØ

### Naturvern og friluftsliv

Fremskrittspartiet støtter allemannsretten, med individuelt ansvar for å ferdes på en hensynsfull måte, med tanke på grunneier, miljø og andre som benytter seg av friluftareal. Både grunneier og allmennheten har et ansvar for å motvirke konflikter. Der konflikter oppstår skal disse løses lokalt, ved anvendelse av lover og forskrifter, samt lokale forhold. Den private eiendomsretten skal tillegges særlig vekt i slike tilfeller.

Grunneiers interesser bør sikres bedre når det gjelder allmennhetens grense mot innmark og privat sfære. Det generelle forbudet mot bygging i 100-meterssonen skal fjernes, men det må samtidig sikres at det er tilstrekkelig med strandsone tilgjengelig for allmennheten.

Ved opprettelse av nye naturreservater, nasjonalparker og lignende, skal lokaldemokratiet tillegges avgjørende vekt. Prinsippet om ”vern gjennom bruk” skal uansett legges til grunn. Restriksjoner knyttet til vern skal kun være utformet for å hindre ødeleggelse av naturgrunnet. FrP ser positivt på å vurdere opphevelse av allerede vedtatte verneområder.

Det må satses på etablering av turløyper og andre friluftarenaer som kommer folk flest til gode. Tilrettelagt for gammel og ung med universell utforming der det er hensiktsmessig, vil dette for mange være det man trenger for å kunne komme seg ut i aktivitet.

FrP vil la kommunene forvalte lov om motorferdsel i utmark. Motorisert ferdsel i utmark må tilpasses friluftslivet, men bør også kunne inngå som en del av det. De gode løsningene for håndtering av denne utfordringen ligger ute i kommunene, blant dem som bor der og kjenner de lokale forholdene. Norge har store avstander, spredt bosetting og et næringsgrunnlag sterkt knyttet til primærnæringene, turisme, jakt og fiske. Dette tilsier at man burde ha en svært fleksibel holdning til snøscooterbruk i mange deler av landet.

FrP ønsker også å harmonere lovverket knyttet til bruk av vannscooter med lovverket for bruk av småbåter.

Friluftsliv er et viktig tema blant annet når det gjelder skole, undervisning og folkehelse. Friluftsliv er også et viktig område for utvikling av reiselivsbaserte næringer.

**Fremskrittspartiet vil:**



- ivareta allemannsretten og sikre tilgang til skog og mark
- at grunneier skal motta inntekter fra fiskekort og jaktkort som i dag
- sikre tilstrekkelig tilgang til strandsonen for allmennheten
- at ved verving av store naturområder bør det i hovedsak være offentlige eiendommer som vernes
- at ved båndlegging av privat jord skal det gis markedsmessig erstatning
- tilrettelegge for turstier med størst mulig grad av universell utforming
- at forvaltning av strandsonen skal skje lokalt

## Rovdyr, jakt og fangst

Fremskrittspartiet ønsker et rikt plante- og dyreliv i Norge. Det bør søkes opprettholdt en bestand av ørn, jerv, bjørn og gaupe. Forvaltningen av denne må skje lokalt der en har forutsetning for å vurdere situasjonen, og derfor må prioriterte rovdyrsoner avvikles.

Nødvergeretten som nå gjelder for angrep på hund, bør i tillegg gjelde når rovdyr kommer inn på innmark og ikke lar seg skremme bort. Det bør legges samme tolkning til grunn for benyttelse av nødvergeretten overfor bjørn som det er for andre rovdyr.

FrP har forståelse for et forbud mot bruk av blyhagl på skytebaner og i våtmarksområder, der bly utgjør en forurensningsfare, men ikke for totalforbudet mot bruk av blyhagl til all jakt. Bly er i utgangspunktet et meget godt egnet haglmateriale for å oppnå human avlivning. En fornuftig differensiering av blyhaglforbudet vil både kunne ivareta nødvendige miljøhensyn samtidig som man har et rimelig og godt haglmateriale til bruk i skogen og på fjellet.

Norske elver er yngleplass for halvparten av all atlantisk villaks. Villaksen er viktig som indikator-art i naturmiljøet, men også for friluftslivet og som inntektskilde og kulturbærer langs norske vassdrag. Det bør være en prioritert miljøpolitisk oppgave å bevare og styrke de norske villaksstammene.

Villaksen har stor verdi som næringsvei i mange lokalsamfunn og for utøvelse av friluftsliv for mange mennesker. Samtidig er det grunn til å understreke at kraftproduksjon og villaks, med dagens teknologi, langt bedre lar seg kombinere enn for 20 år siden.

### Fremskrittspartiet vil:

- oppheve kjerneområdet for rovdyr
- opprettholde lokal forvaltning av vilt
- la lokale myndigheter ha ansvaret for rovdyrforvaltningen
- at grensekryssende rovdyr regnes med i den norske bestandsmålsettingen
- at det skal pålegges staten å gi full erstatning til grunneiere, næringsdrivende eller andre som lider tap som følge av statens overordnede rovdyrforvaltning
- at det innføres kvotejakt der hvor dette ikke truer den totale bestandens overlevelse
- gi behandling av gyroinfiserte vassdrag høy prioritet
- styrke forskningen på hvordan villaks, produksjon av kraft og oppdrettslaks kan sameksistere
- arbeide for at det kan benyttes blyhagl til jakt på fastmark og over åpent vann

## Forurensning og utslipp

Med forurensning mener vi hovedsakelig utslipp av stoffer i jord, luft eller vann som kan skade folks helse, eiendom eller naturen. Tiltak som skal begrense forurensningen, må være effektive og ivareta prinsippet om likhet for loven. Forurensning kjenner ingen landegrenser, og en vesentlig del av forurensningen i Norge skyldes utslipp fra andre land. Det er viktig å få på plass internasjonale avtaler på miljøområdet slik at Norge ikke ensidig tar belastningen for miljøtiltak.

Like virksomhetstyper bør ha mest mulig like utslippstillatelser, både i et nasjonalt og et internasjonalt perspektiv. Dagens praksis og lovverk, hvor hver bedrift behandles individuelt, er uheldig fordi dette fører til konkurransevridning og unødvendig byråkrati. Det er behov for en streng miljølovgivning hvis viktigste oppgave skal være å hindre at noen skader andres helse, eiendom eller naturen. Det må vurderes å totalforby særdeles farlige eller ødeleggende stoffer og produksjonsmetoder. Dette arbeidet bør dog først og fremst gjøres i internasjonale fora, for eksempel innenfor EU/EØS-samarbeidet, ikke gjennom ensidige nasjonale bestemmelser.

Påbud bør kunne benyttes der hvor det finnes anerkjente rensemetoder som kan anvendes uten urimelige høye kostnader for næringen. Konsesjoner og utslippstillatelser bør benyttes i gitte situasjoner og gis av Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif). I konsesjonsvilkårene må det klart fremgå hvor store og hvilken type årlige utslipp det gis tillatelse til. Tillatelser til utslipp av gasser som kan gi langtransportert forurensning, skal være omsettelige, slik at de kan selges til en annen bedrift eller følge med produksjonsanlegget dersom det overdras til nye eiere.

Vi ønsker å redusere overflødig byråkrati hos Miljøverndepartementet, fylkesmennene og i kommunene, og vil gi Klif oppgaven med å påse at forurensningsbestemmelsene etterlevs. Politiet bør styrke sin kompetanse på etterforskning av brudd på miljøvernlovgivningen.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- arbeide for internasjonale miljøavtaler som sikrer like rammebetingelser
- at miljøavgifter i større grad øremerkes miljøtiltak

## **Klima**

Jordens klima har alltid vært i endring og representerer derfor en naturlig del av planetens utvikling. De siste tiårene har vitenskapen hatt et sterkt fokus på klimaendringer som et resultat av menneskelig aktivitet. FrP forholder seg til at forskning viser at menneskelig aktivitet påvirker klimaet, men understreker samtidig at det hersker stor usikkerhet om hvor mye dette utgjør i forhold til naturlige klimavariasjoner. Som Forskningsrådet har påvist, forskes det for lite på naturlige klimaprosesser, sammenlignet med forskning på menneskehetens bidrag.

FrP vil stimulere til bredere forskning og åpen, kritisk debatt rundt årsaker til – og omfanget av – klimaendringer. God forståelse om utfordringen er viktig slik at man bedre kan prioritere samfunnets knappe ressurser til ulike formål, som å forebygge eller bedre å tilpasse oss uønskede endringer i naturen.

Det er nødvendig med en nyansert klimadebatt. Problemstillingen som politikere og forskere fra FNs klimapanel retter oppmerksomheten mot, kan være alvorlig. Advarslene gir grunnlag for varsomhet. Samtidig er det spekulativt og opportunistisk når noen grupper kobler enhver flom, hete- eller kuldebølge, storm etc. til påstanden om menneskeskapte klimaendringer. Spesielt innen slike samfunnsvergripende problemstillinger er det viktig å sikre robuste, langsiktige beslutninger som har støtte i befolkningen og som forvalter skattebetalernes penger på en optimal måte.

Internasjonale miljøutfordringer må løses gjennom internasjonale avtaler, som innbefatter mekanismer for kostnadseffektiv gjennomføring. FrP legger til grunn at Norge skal gjennomføre fornuftige tiltak for å kutte CO<sub>2</sub>-utslipp både nasjonalt og internasjonalt. FrP er skeptisk til ukritisk bruk av "føre-var-prinsippet". Vi forutsetter at tiltak er resultatorienterte og baseres på langsiktige kost/nytte-vurderinger.

FrP er kritisk til å bruke klimapolitikken til å øke skatter, avgifter og utgifter for innbyggere og bedrifter. Man skal ha respekt for skattebetalernes penger og innbyggernes ønske om forutsigbarhet og fleksibilitet i hverdagen. Vi er derfor kritiske til å innføre stadig nye forbud, påbud, restriksjoner og andre offentlige inngrep som begrenser enkeltmenneskets frihet eller svekker norsk konkurransekraft. FrP vil i stedet stimulere miljøvennlig adferd gjennom positive virkemidler.

Norsk næringsliv er allerede langt fremme når det gjelder miljøvennlig produksjon med lavt ressurs- og energiforbruk. FrP vil at staten stimulerer til videre forskning, utvikling og implementering av ny energi- og miljøvennlig teknologi, med sikte på å styrke norske næringsklyngers konkurranseevne.

Norge må unngå særnorske, strenge CO<sub>2</sub>-tiltak som fører til at næringsaktivitet og arbeidsplasser flyttes til andre land for å pynte på det norske CO<sub>2</sub>-regnskapet. En global klimaavtale må forhindre såkalt karbonlekkasje og ha mekanismer som utjevner konkurranseulempen mellom industri som må svare for CO<sub>2</sub>-kostnader, og industri i land hvor slike kostnader ikke finnes. Et nasjonalt tak for CO<sub>2</sub>-utslipp vanskeliggjør videreutvikling og nyetablering i norsk industri. Dagens CO<sub>2</sub>-målsetting om et absolutt tak for nasjonale utslipp, må erstattes med et mål om gradvis reduksjon i CO<sub>2</sub>-nivået innenfor ulike næringer.

## **Ressursforvaltning og avfallshåndtering**

Fremskrittspartiet mener at privat eierskap er en god garanti for at naturressurser blir forvaltet på en god måte. Når fornybare ressurser er i privat eie, har eierne egeninteresse av å sikre at man for all fremtid kan høste et utbytte. Statens jord- og skogeiendommer som ikke har allmenn interesse, bør selges til private aktører eller overdras til kommuner. Tillatelser til å utnytte deler av ressursene i havet, skal som i dag, tildeles av staten. Disse tillatelsene bør imidlertid kunne omsettes mellom private aktører.

Vi vil arbeide for en rasjonell, miljøvennlig og effektiv håndtering av avfall fra husholdninger og bedrifter. Vi mener at moderne forbrenningsanlegg i størst mulig grad må tas i bruk, og at forholdene legges til rette for at slike anlegg kan etableres og drives uten at avfallet må fraktes over lange strekninger. Varmen fra anleggene bør brukes til oppvarming av vann, fjernvarme eller elektrisitetsproduksjon.

Vi bør i større grad utnytte ressursene i våtorganisk avfall til biogassproduksjon.

Vi ønsker å gi industri og næringsliv best mulige rammebetingelser som kan lette arbeidet med kildesortering og stimulere til gjenbruk. Vi mener at å konkurransestimulere avfallsektoren vil gi økonomiske og miljømessige gevinster.

Differensierte avfallsgebyrer er et positivt virkemiddel for å skape et rettferdig system som belønner dem som forurenser minst, med lavere avgifter.

### **Fremskrittspartiet vil:**

- konkurransestimulere avfallssektoren
- ha differensierte avfallsgebyrer

## **TRYGGHET FOR LIV OG EIENDOM**

### **Politi**

Fremskrittspartiet ønsker et troverdig, moderne, handlekraftig, folkelig og ansvarlig politi.

Politiet må settes i stand til å kunne forebygge og følge opp lovbrudd. Politiet må ha nødvendig utstyr og lovmessig grunnlag for å kunne arbeide på en god og effektiv måte. Investeringer i audiovisuelt utstyr og IT-utstyr kan bidra til effektivisering av politiets arbeidsmetoder. Dette kan bidra til å frigjøre ressurser slik at vi kan få flere politifolk ute i gatene og færre på kontor med administrative oppgaver.

FrP ønsker å gi politiet lettere tilgang til våpen, og åpner for generell bevæpning av politiet i de politidistriktene som ser behov for dette. Våpentrening på politihøyskolen og den generelle treningen etter endt utdanning må styrkes.

Mange steder sjeneres innbyggerne av at tiggere og andre grupperinger bedriver en uønsket og kriminell virksomhet i hverdagen, uten at dette blir slått ned på av politiet. Vi ønsker å sikre politiet en tydeligere hjemmel for å sikre offentlig ro og orden, samt å gjeninnføre forbudet mot tiggning. Det bør tillates prøveprosjekter i de største byene der en kan opprette et lokalt politi som skal prioritere å sikre offentlig ro og orden.

Innbyggerne skal ha trygghet for at det offentlige ikke kontrollerer privatlivet. Vi ønsker derfor å begrense bruken av overvåkning med unntak av de saker som gjelder rikets sikkerhet og alvorlig kriminalitet. Domstolene skal godkjenne bruk av overvåkning. Det bør i enkelte alvorlige saker kunne gis anledning for politiet til å bruke provokasjoner for å avsløre alvorlig kriminell aktivitet.

Kampen mot kriminelle må skjerpes. Kriminalitet som utøves av utlendinger, gir lovlydige innvandrere et dårlig renommé. Alle utenlandske statsborgere som blir straffet med mer enn tre måneders ubetinget fengsel, skal utvises. Utvisning alene er imidlertid ikke nok for å forebygge kriminalitet, men må kombineres med en god integreringspolitikk. En strammere kurs i innvandringspolitikken vil også gagne den folkelige forståelsen for de mange lovlydige utlendingers tilstedeværelse.

FrP vil omorganisere politietaten for å styrke nærpoltiet. Dette vil medføre at politidistriktene erstattes av større, kraftigere og mer kompetente politiregioner. På den måten vil man effektivisere papirarbeid, etterforskning og støttefunksjoner. Frigjort operativ politikraft skal styrke nærpoltiet. I tillegg skal byråkratiske prosesser ved lensmannskontorene effektiviseres, og kontorer erstattes av politiposter med 24 timers operativ beredskap.

Denne strukturen vil være bedre egnet til å skape et offensivt politi tilpasset dagens og morgendagens utfordringer og gi mulighet for å møte nye typer kriminalitet. Både organisert kriminalitet og terrortrusler krever andre virkemidler og et annet fokus enn det dagens politi er i stand til å levere.

I hvert politidistrikt bør det bygges opp beredskapssentre, fortrinnsvis med helikopterbistand og beredskapstropper med lav responstid dersom det inntreffer kriser. Der det er hensiktsmessig, kan politidistriktene samarbeide om slike beredskapssentre.

FrP vil også endre politiutdanningen og rekrutteringen til politiet. Politiet trenger en modulbasert og differensiert politiutdanning. Politiet må i større grad knytte til seg den kompetansen etaten trenger. Det må være mulig å ta deler av en politiutdanning og kvalifisere seg til spesifikke oppgaver, fremfor dagens praksis der alle blir først generalister, for deretter å spesialisere seg innen enkelte fagområder. Utdanningen må også legges om til å inneholde mer politifag og operativ trening. På denne måten får politiet større spisskompetanse og kan rekruttere nødvendig personell raskere.

Det bør i tillegg i større grad satses på at sivile kan overta arbeidsoppgaver for politiet. For eksempel kan sivile settes til å analysere datakriminalitet og regnskapskriminalitet.

FrP vil opprette et eget investeringsbudsjett for politiet slik at nødvendige investeringer ikke går på bekostning av den daglige operative drift. I tråd med det vi har foreslått i mange år, vil nødvendig IKT-opprusting, innkjøp av biler og sikkerhetsutstyr skilles ut fra driftsbudsjettet og således sikre høy bemanning og tilstedeværelse samtidig som politiet fornyer nødvendig utstyr og infrastruktur.

FrP mener tolletaten bør få begrenset politimyndighet og settes i stand til å ta en mer aktiv rolle i kriminalitetsbekjempelsen ved grensene. Narkotikahandel og menneskehandel er områder der tolletaten har kompetanse som i mye større grad bør benyttes for å heve effektiviteten i kriminalitetsbekjempelsen samtidig som politiet blir avlastet. Det bør også gis adgang for tolletaten til å skrive ut forenklede forelegg og således få avgjort de enkleste og minst alvorlige sakene på stedet.

Ved søk etter omkomne eller antatt omkomne på havet skal sjøforsvaret og kystvakten bistå politiet i søket.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- prioritere mer ressurser til politiet generelt og sørge for at hovedstadspolitiet har nok ressurser til å kunne ivareta både sine spesielle oppgaver i tillegg til nasjonalt viktige oppgaver
- investere i nytt utstyr, blant annet audiovisuelt utstyr og nytt datautstyr for å effektivisere politiets arbeid
- innføre en ny politiutdanning i flere trinn
- få inn andre faggrupper for å ivareta støttefunksjoner i politiet og rendyrke oppgavene til faglært politi
- akseptere bruk av forhåndsgodkjent rom- og telefonavlytting, samt bevisprovokasjoner
- akseptere bruk av forhåndsgodkjent overvåkning i saker som vedrører rikets sikkerhet og alvorlig kriminalitet
- styrke politiets mulighet til å sikre offentlig ro og orden
- at politiet ikke skal drive med oppgaver som kan utføres like godt, eller bedre, av andre virksomheter
- utvise utenlandske statsborgere som dømmes til ubetinget fengsel i tre måneder eller mer
- ha flere politihunder, deriblant narkotikahunder

## **Påtalemyndigheten**

Påtalemyndigheten må settes i stand til raskt å kunne følge opp de sakene som er ferdig etterforsket av politiet. Vi mener at det offentlige bør gis anledning til å leie inn privatpraktiserende advokater til å føre straffesaker for å få avvirket den store saksmengden.

Fremskrittspartiet aksepterer ikke at straffesaker med kjent gjerningsmann henlegges på grunn av kapasitetsproblemer.

Vi ønsker å utvide den offentlige rettshjelpsordningen. Det er stort behov for fri rettshjelp, særlig blant vanskeligstilte grupper. For å avhjelpe det økende behovet, må også frivillige rettshjelpstiltak støttes.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- sørge for at saker med kjent gjerningsmann ikke blir henlagt
- at politi- og påtalemyndighet i enkeltsaker skal utøve sine plikter uavhengig av regjering og storting
- at politi- og påtalemyndighet skal være klart atskilt fra hverandre for å oppnå uavhengighet og best mulig rettssikkerhet

## **Fengsel og kriminalomsorg**

Fremskrittspartiet vil fjerne soningskøen. Dette kan blant annet gjøres ved å la private aktører drifte fengsler på oppdrag fra staten. Soningskøen rammer domfelte, ofre og samfunnet for øvrig. Befolkningen mister tillit til rettsstaten når gjerningsmenn, også etter alvorlige forbrytelser, kan gå fritt rundt i påvente av soning. Særlig belastende er dette for ofrene og deres familier. Utenlandske statsborgere som begår kriminalitet i Norge, skal, så sant det er mulig, sone i hjemlandet.

FrP er skeptisk til regjeringens stadige utvidelse av hjemmesoning med elektronisk kontroll. Dette fremstår som en mild form for husarrest og ikke som en straff. I tillegg skiller denne straffereaksjonen mellom de svakeste i samfunnet som ikke har hjem eller arbeid og andre som faktisk har det. En stadig utvidet kapasitet med åpen soning bygger murene ned, og straffeelementet vannes ut.

Elektronisk kontroll bør begrenses til bruk overfor dem med mindre forseelser og i overgangen fra ordinær soning til frihet. Dette inkluderer også permisjoner.

Soningskapasiteten innenfor murene må utvides, og man må begynne med å utvide kapasiteten i allerede eksisterende fengsler.

Det er viktig at straff virker preventivt. Dagens fengselsstraff i Norge er ikke i tilstrekkelig grad preventiv for dem som kommer hit med den hensikt å utføre kriminelle handlinger. FrP vil derfor etablere egne enheter for utenlandske kriminelle i eldre fengsler med noe lavere standard og uten økonomiske og sosiale ytelser for de innsatte.

Norge bør utnytte de soningsavtaler vi har med de kriminelles hjemland, og eventuelt reforhandle disse slik at de kan bli mer effektive. Samtidig må det arbeides med å få på plass soningsavtaler med enda flere land, slik at vi kan kjøpe soningsplasser i hjemlandet for de aller fleste som uansett skal utvises.

Det bør opprettes egne fengselsavdelinger for ungdom, og spesielle rehabiliteringstiltak bør innføres i disse avdelingene. Kriminelle ungdommer faller i for stor grad mellom flere stoler der ingen til slutt føler ansvar for dem. Denne gruppen har behov for klare rammer og bedre forutsigbarhet i hverdagen, noe som gjør kriminalomsorgen godt egnet til oppfølging av straffereaksjoner mot dem.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- fjerne soningskøen ved å bygge flere soningsplasser og åpne for private tilbydere
- sende utenlandske statsborgere ut av landet og la dem sone straffen i hjemlandet
- fremforhandle utleveringsavtaler
- åpne for privat fangetransport for å frigjøre politiresurser
- at ettervern skal tilbys i hensiktsmessige former
- åpne for kjøp av soningsplasser i utlandet
- at dømte går direkte fra rettskraftig dom til soning
- at det iverksettes bedre tiltak for å redusere tilbakefallsprosenten
- opprette egne ungdomsfengsler

## **Domstoler**

Fremskrittspartiet legger vekt på å sikre enkeltmennesket rettssikkerhet. Domstolene skal sikre rask og rettferdig behandling. Dette er også viktig for å unngå at personer sitter i varetekt over lang tid. Vi ser på prinsippet om at man er uskyldig til det motsatte er bevist som grunnleggende for rettssikkerheten. Vi mener domstolene og domstolsbehandlingen må moderniseres, og at saksbehandlingen må effektiviseres. Domstolene bør også ha frihet til å kunne benytte forenklet domstolsbehandling i større grad.

For ytterligere å styrke uavhengigheten bør domstolsadministrasjonen (DA) gjøres mer uavhengig av Justisdepartementet og Regjeringen ved at budsjettbehandlingen for domstolene gjøres lik ordningen for Riksrevisjonen. Stortingets ombudsmann for forvaltningen og EOS-utvalget må legges direkte under Stortinget. DA styrets sammensetning bør også vurderes.

Det går altfor lang tid fra en sak er etterforsket til den blir avgjort i domstolene. Kø i domstolsapparatet påfører både offer og gjerningsmann unødige lidelser. Vi ønsker å innføre begrensninger, slik at forsvarere som er betalt av det offentlige, ikke får anledning til å påta seg saker de ikke har tid til å føre når retten har satt dem opp til behandling.

Vi ønsker å utvikle ordningen med hurtigdomstoler for enkelte typer saker for å få opp effektiviteten og få pådømt mer av hverdagskriminaliteten. Hurtigdomstolen skal ha utvidede åpningstider, og ta imot saker hvor politiet har tatt gjerningsmenn og har sikre bevis. Utenlandske statsborgere som begår kriminalitet, kan også tas gjennom hurtigdomstolen og være i forvaring inntil saken er avgjort, og de kan sendes ut av landet.

Det er behov for å gjennomgå systemet for ankemuligheter fordi intensjonen i dagens system misbrukes. Det offentlige bruker uforholdsmessig mye ressurser på ankesaker, og det er behov for å se på innstramning av reglene.

Straffereaksjonene som iverksettes overfor forbrytere, skal avskrekke vedkommende fra å begå nye straffbare handlinger (individualpreventive hensyn), og avskrekke andre fra å begå straffbare handlinger (allmennpreventive hensyn). Dagens straffenivå i Norge er for mange typer forbrytelser så lavt at det ikke harmonerer med befolkningens rettsoppfatning. Vi ønsker derfor høyere strafferammer generelt sett og en gjennomgang av straffelovgivningen. I tillegg ønsker vi å innføre minimumsstraff for en del alvorlige lovbrudd for å sikre at domstolene utmåler straffer som er mer i tråd med folks rettsoppfatning enn det som ofte er tilfellet i dag, samt å fjerne dagens kvantumsrabatt som medfører at kriminelle som i en rettssak dømmes for flere forhold, ikke blir straffet for hver og en av forbrytelsene vedkommende har gjort seg skyldig i.

Dagens domstolstruktur er ikke tilpasset et moderne rettssamfunn og de krav som stilles til spesialisert kompetanse. Med færre tingretter kan man oppnå større kompetansetilgjengelighet og større mulighet til spesialisering for den enkelte dommer. På den måten vil rettsikkerheten til hver enkelt som er i kontakt med domstolene styrkes.

Ved i større grad å ta i bruk teknologi kan domstolene effektiviseres. Lyd- og bildeoverføring bør innføres i alle tingretter, slik at man i større grad kan avholde fjernmøter i tilståelsessaker, varetektsaker og andre sakstyper der det ikke fremstår som viktig at en siktet eller tiltalt møter personlig.

FrP vil beholde juryordningen. Rettsbelæringen for juryen må bli bedre, og juryen må ha anledning til å spørre fagdommerne om innspill under rådslagningen. Høyesterett skal ha mulighet til å overprøve juryens avgjørelse i skyldspørsmålet. I tillegg er det viktig at alle avgjørelser skal begrunnes slik at den enkelte som dømmes, skal kunne vite hva som har vært avgjørende for domfellelsen.

Vi vil stramme inn foreldelsesreglene i straffeloven slik at man i færre tilfeller opplever at gjerningsmannen kan unndra seg straff. Vi ønsker å endre systemet slik at allerede idømt straff ikke kan foreldes. I tilfeller der gjerningsmannen ikke er dømt, skal foreldelse skje etter 10 år for forhold med strafferamme inntil 6 år. Dersom strafferammen er over 6 år skal foreldelsesfristen være 30 år. De mest alvorlige forbrytelsene som i dag har 21 års strafferamme, men som Fremskrittspartiet vil straffe med inntil 30 år, skal ikke kunne foreldes.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- effektivisere domstolene og domstolsbehandlingen
- utvikle ordningen med hurtigdomstoler
- gjennomgå straffelovgivningen for å heve straffenivået
- øke minimumsstraffer for alvorlige lovbrudd
- sikre uavhengighet for domstolene
- fjerne dagens kvantumsrabatt ved dom for flere lovbrudd
- at all ilagt fengselsstraff som hovedregel skal sones i sin helhet
- at den straffedømte går direkte fra rettskraftig dom til soning
- gjennomgå ankesystemet
- fjerne foreldelsesfristen der tiltalen er forbrytelse mot menneskeheten
- fjerne foreldelsesfristen for overgrep mot barn

#### **Pårørende og offeromsorg**

Fremskrittspartiet vil gi oppfølging og hjelp til dem som er ofre for kriminalitet. Vi mener at dagens system er lagt opp slik at gjerningsmennene har et større offentlig hjelpeapparat enn ofrene og deres pårørende. Vi vil opprette et særskilt ettervernstilbud for barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep.

FrP vil sikre at offeret eller vedkommendes familie får utbetalt eventuell erstatning fra staten, og at staten i etterkant skal innkreve erstatningssummen fra gjerningsmannen.

**Fremskrittspartiet vil:**

- opprette et ombud for kriminalitetsofre
- at offeret og/eller vedkommendes familie skal ha krav på tilbud om oppfølging
- at offeret og/eller pårørende skal varsles dersom gjerningsmannen skal ha permisjon fra fengselet
- at gjerningsmannen kan ilegges geografiske begrensninger for sin permisjon for å verne offer og/eller pårørende
- gjennomgå barns rettssikkerhet etter overgrep

## Forebyggende arbeid

Det er foreldrene som har hovedansvaret for å følge opp sine barn. Likevel er det nødvendig at det offentlige satser målrettet på forebyggende arbeid. Noen av de unge som kommer inn på en kriminell løpebane, har opplevd en utrygg oppvekst. Det er viktig at offentlige instanser som er i kontakt med barn, i større grad settes i stand til å avdekke når barn blir utsatt for vold, overgrep og annen form for omsorgssvikt.

En del av dem som begår kriminelle handlinger, har omfattende rusproblemer. I dagens system går de ut og inn av behandling, og velger selv om de skal fullføre den. Vi ønsker å tillate at tvangsbehandling brukes som en sanksjonsmulighet når rusmisbrukere dømmes for forbrytelser. Dette må følges opp av et helhetlig opplegg etter endt behandling, slik at en kan forhindre tilbakefall til rusmisbruk. Det bør tilrettelegges for en utvidet bruk av tvangsbehandling av rusmisbrukere som alternativ til straff. Samtidig må det legges til rette for en helhetlig oppfølging etter endt soning.

**Fremskrittspartiet vil:**

- styrke kompetansen i helsetjenesten, skolen, barnehagen, barnevernet og politiet, slik at man i større grad oppdager barn som blir utsatt for vold, overgrep og annen form for omsorgssvikt
- møte unge lovbrøyttere med raske reaksjoner for å forebygge nye lovbrudd
- opprette en ungdomsdomstol og sørge for at det settes tydelige krav til den enkelte når straffereaksjonen skal iverksettes
- opprette egne ungdomsfengsler slik at en ikke blander ungdom som ikke har utviklet en omfattende kriminell karriere, med hardbarkede kriminelle
- gripe inn tidlig og ha tett oppfølging med dem som er i ferd med å komme inn på en kriminell løpebane
- styrke samarbeidet mellom skole, barnevern og politiet
- gå inn for økt bruk av frivillige og ideelle organisasjoner på det forebyggende området overfor barn og unge
- sikre barn mot digitale overgrep

## NORGE OG VERDEN

Grenser betyr stadig mindre i en mer globalisert verden. Globaliseringen har ført til at forskjellene mellom land og mellom individer har blitt mindre. Aldri før har så mange blitt løftet ut av fattigdommen. Verdens fattige er ikke ofre for globaliseringen, men deres problem er at de er utestengt fra det globale markedet.

Norsk utenrikspolitikkens fremste oppgave er å sikre norske interesser. Dette må gjøres ved å gripe de positive mulighetene globaliseringen gir og verne effektivt mot de truslene den fører med seg. Norske interesser sikres best gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid med sikte på internasjonal



avspenning, varig fred, en friest mulig verdenshandel og respekt for grunnleggende menneskerettighetene. I dette arbeidet vil NATO og EU utgjøre grunnpilarene.

Utenriksrepresentasjonen må stå i forhold til norske interesser i de enkelte land, og særlig ta sikte på å bistå næringsliv og norske statsborgere.

Forholdene til andre land må bygge på prinsippene om likeverd og frihandel. Frihandel er den beste form for global arbeidsdeling med gjensidige fordeler av samhandel. Norge bør derfor snarest bygge ned handelsbarrierene mot utlandet. Bistand som en statlig tvungen ordning må reduseres. Norge må selvsagt yte nød- og katastrofehjelp gjennom nasjonale og internasjonale organisasjoner.

Fremskrittspartiet mener det er viktig å bygge allianser med likesinnede land og støtte opp om demokratiske staters rett til å forsvare seg mot terrorisme og trusler fra naboland. Vi støtter det jødiske folks rett til et nasjonalt hjemland i Israel. Staten Israel anerkjennes som en suveren og demokratisk stat med rett til å beskytte sine innbyggere mot eksterne, eksistensielle trusler.

## **Nordområdene**

Nordområdene har i de senere år blitt mer og mer interessante for Norge så vel som for verden. Den økte interessen skyldes de store mengder naturressurser man har funnet, og de man forventer å finne i fremtiden. I tillegg endrer isen i polhavet seg slik at nye seilingsleder åpnes opp, og dette betyr kortere avstand mellom de østlige og vestlige markedene.

Sett i lys av denne utviklingen må Norge helt klart hevde sin suverenitet i våre deler av nordområdene gjennom utvikling, beredskap og forsvar. Fremskrittspartiet vil utvikle denne regionen til beste for hele nasjonen, og ta ansvaret for en fornuftig, fremtidsrettet og ansvarlig utvikling.

Ved økt aktivitet i nordområdene vil Norges ansvar for beredskap på alle områder vokse. Seiling via Nordøstpassasjen og over Polhavet gjør Norge til innfallspport for hele det europeiske markedet, samt at all transport fra Europa gjennom disse ledene vil passere oss. Dette faktum gjør at vi må være i stand til å håndtere større katastrofer i norsk ansvarsområde, både når det gjelder berging av mennesker, skip, installasjoner og verdier. Samtidig vil vi være nødt til å ha en oljevernberedskap av høyeste standard for å sikre oss mot store negative miljømessige konsekvenser.

Dette vil også åpne for en utvikling av havnefasiliteter og tilhørende infrastruktur i nord, også på Svalbard som ligger plassert midt i området. Det vil i denne forbindelsen bli nødvendig å vurdere om man kan opprettholde de strenge restriksjonene rundt Svalbard, eller om den teknologiske utviklingen gjør at disse kan mykes opp.

Norges andel av nordområdene inneholder en enorm mengde naturressurser i form av fisk og skalldyr, olje, gass og mineraler. Ren og uberørt natur, tilgang på fornybare energikilder og en unik flora og fauna utgjør også store potensialer for vekst og utvikling. Vi vil legge til rette for at alle disse mulighetene kan nyttes, og vil samtidig legge vekt på innovasjon og forskning som fremmer sameksistens av næringene.

Vi anser Norges ansvar som en stabil petroleumsleverandør for å være meget viktig, og vil derfor åpne nye områder i nord for utvinnings- og leteaktivitet innenfor de stramme sikkerhetsreglene vi allerede har.

Vi mener at et sterkt og operativt forsvar i nordområdene er en nødvendighet for å hevde Norges suverenitet og eierskap til den rikdommen som finnes der. Vi vil derfor ta sikte på å styrke alle forsvarsgrener i nord, samt stimulere til økt alliert trening og aktivitet. I tillegg må grensekontrollen mot øst håndheves strengt, men effektivt med hensyn til handel og samarbeid.

### **Fremskrittspartiet vil:**

- fremme vårt eierskap i nordområdene
- styrke alle forsvarsgrener i nord

- åpne nye områder for utvinning av naturressurser
- ta Norges beredskapsansvar alvorlig innenfor alle sektorer
- øke forskningsinnsatsen rettet mot nordområdenes utfordringer
- vurdere økt aktivitet på og rundt Svalbard
- at kullkraftverket på Svalbard etableres som et pilotprosjekt for utvikling av ren kullkraftteknologi.

## Norge og Europa

Fremskrittspartiet har enkeltmenneskets frihet og selvråderett som en vesentlig målsetting. Virkemidler i arbeidet for å nå dette målet er reduksjon eller avskaffelse av hindringer for menneskets utfoldelse, virketrang og realisering av egne mål. Slike hindringer kan være en følge av at statens makt er for omfattende. Det kan også skyldes nasjonale grenser, av proteksjonistisk karakter, som utelukker mennesker og bedrifter fra å samarbeide over landegrensene.

Selv om det er store utfordringer knyttet til åpenhet, frivillighet og fri bevegelse av kapital, virksomhet og mennesker på global basis, ser vi en rekke positive utviklingstrekk innenfor regionale områder. I Europa som område, vil vi arbeide for en liberalisering av økonomien for å fremme vekst og velferdsutvikling. Det bør arbeides for å knytte Norge tettere til Europa og søke overnasjonale løsninger når det gjelder spørsmål om sikkerhetspolitikk, miljøpolitikk, kriminalpolitikk og politiske områder som i sterk grad relaterer seg til frihandel, felles konkurranseregler og menneskelig frihet.

EØS-avtalen sikrer norsk adgang til EUs indre marked, og er av vital betydning for norsk næringsliv. Det er viktig med forutsigbarhet og klare regler for handel i EØS-området. FrP vil arbeide for å forbedre EØS-avtalen med sikte på å sikre norske interesser. Avtalen må på enkelte områder tolkes strengere og om nødvendig reforhandles. Spesielt gjelder dette på områder knyttet til eksport av/tilgang til norske velferdsytelser.

Ytre Schengen-grense er under sterkt press, og flere Schengenland har liten evne til å kontrollere egen yttergrense, med de følger at personer ukontrollert strømmer illegalt inn i Schengenområdet. Denne problemstillingen må gripes tak i og løses, dersom avtalen skal videreføres i sin nåværende form.

Utviklingen i EU reiser flere spørsmål av stor betydning for Norge. Hvordan gjeldskrisen vil påvirke EU og dermed Norge på lengre sikt, er usikkert. Både den politiske og den økonomiske integrasjonen i EU har fått et sterkt tilbakeslag som rokker ved EUs grunnvoller. Schengenavtalen, som har fjernet grensekontroll i det enkelte land, og erstattet dette med en ytre grensekontroll til hele området, har vist seg å ha sine svakheter.

Det norske folk har to ganger sagt nei til norsk EU-medlemskap, og vi vil respektere denne folkeviljen. Det eneste som eventuelt kan endre dette, er resultatet av en ny folkeavstemning. I debatten for eller mot medlemskap stilles våre folkevalgte fritt, og de likebehandles uavhengig av standpunkt. Våre folkevalgte vil lojalt følge opp resultatet av en eventuell ny folkeavstemning.

### Fremskrittspartiet vil:

- respektere folkets syn i en eventuell ny folkeavstemning om norsk EU-medlemskap
- fjerne særnorske regler som blant annet forbyr innførsel av produkter som er lovlige i EU
- arbeide for å videreutvikle et godt samarbeid med EU og de enkelte medlemsland
- påpeke at den norske eksporten av olje og gass dreier seg om viktige nasjonale ressurser som skal være underlagt norsk lovgivning og jurisdiksjon
- arbeide for tiltak som sikrer en bedre beredskap for å håndtere bank- og gjeldskrisen i Europa og store svingninger i internasjonal økonomi
- heve terskelen for å få del i norske velferdsgoder i forbindelse med økt arbeidsinnvandring fra EU
- vurdere fortløpende om Norge er tjent med fortsatt medlemskap i Schengen

## Utviklingspolitikk

Utviklingslandene må gis mulighet til økonomisk utvikling. De må derfor få adgang til å eksportere sine varer til Norge uhindret av restriksjoner, kvoter, toll og avgifter. Vi kan ikke godta en utviklingspolitikk som går ut på å bygge ut et produksjonsapparat i fattige land, for deretter å begrense vareflyten fra de samme landene. Staten bør legge til rette for at norsk næringsliv kan etablere seg i fattige land. Det er gjennom utvidet handel med de fattige landene vi kan gi våre beste bidrag.

Erfaringene med Norges bistandspolitikk viser at bistanden ikke har gitt de ønskede resultater. Land som har mottatt mest norsk bistand, er blitt helt avhengige av bistanden, og bistanden har bremsert nødvendige økonomiske og demokratiske reformer i utviklingsland. Forskning indikerer at utenlandske bistandspenger kan forsterke korrupsjonen i fattige land, siden det blir mer lønnsomt å arbeide for å få mer bistand enn å skape egne verdier.

Så lenge det ikke er mulig å få flertall for å begrense den statlige bistanden, vil vi arbeide for at den bistanden som gis, skal få størst mulig effekt. Dagens bistand har ifølge økonomiske eksperter liten eller ingen virkning i mottakerlandene fordi u-hjelpen gis til de landene som har den dårligste økonomiske politikken. Bistand bør kanaliseres til de landene som arbeider aktivt for å åpne for frihandel, oppheve prisreguleringer og er villige til å balansere sine offentlige budsjetter. Bistanden bør også konsentreres tematisk og geografisk slik at vi kan forvalte den godt. Det er blant annet viktig å stimulere til en effektiv jordbruksproduksjon, slik at sult kan forhindres og tørkekatastrofer kan forebygges.

De frivillige organisasjonene gjør mye bra. Samtidig er det slik at administrasjonskostnadene utgjør en uforholdsmessig stor del av de samlede utgiftene. Det vil være naturlig å stille krav til de frivillige organisasjonenes egenandel. FrP ønsker å legge til rette for å øke skattefradraget for gaver til frivillige, samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner.

En omlegging av bistandspolitikken i denne retningen vil kreve en gjennomgang og tilpasning av virkemiddelapparatet. Det gjelder Norad, Norfund, Innovasjon Norge og det nyopprettede Eksportkreditt Norge. I tillegg bør Garantiinstituttet for Eksportkreditt spille en sentral rolle. Gjennom disse vil staten først og fremst kunne ta et overvåknings- og kontrollansvar og påse at næringslivets innsats skjer etter grunnfestede etiske retningslinjer og støtter opp om kampen mot korrupsjon.

Hovedtyngden av norsk bistand bør konsentreres om utvikling av næringslivet, formalisering av eiendomsretten og etablering av eiendomsregistre. Det må etableres en robust nasjonalbank og en stabil, konvertibel valuta i de enkelte landene. Videre er det viktig å bidra til å bygge ut vann- og energiproduksjon, og distribusjonsnett for dette, samt veier og havner. Kampen mot korrupsjon og for rettsstat og menneskerettigheter må være sentral. Med en stabil økonomi blir det lettere å utvikle helsevesen og undervisning på alle nivåer.

Utviklingsland nedbetaler mer på gjeld enn hva som gis i bistand. Derfor vil ettergivelse av gjeld være til stor hjelp for å få til ønsket utvikling. Det må imidlertid kunne stilles krav til land som får ettergitt gjeld. Det enkelte lands arbeid for demokrati og markedsøkonomi, samt arbeid mot korrupsjon vil være viktige kriterier.

Det bør også vurderes å fryse gjeld for en tidsavgrenset periode for enkeltland som rammes av store naturkatastrofer som flom tørke etc. slik at landet kan bruke ressurser til å berge liv og helse for sine innbyggere.

### Fremskrittspartiet vil:

- begrense statlig bistand
- innføre frihandel ved å bygge ned importrestriksjoner som blant annet rammer u-land
- oppmuntre til frivillig bistand gjennom humanitære organisasjoner
- gi hjelp til land som uforskyldt er kommet i nød ved naturkatastrofer og tilsvarende, for eksempel ved å fryse låneforpliktelser overfor Norge
- unngå at norsk bistand bidrar til korrupsjon

- kanalisere u-hjelp til landene som arbeider aktivt for å åpne for frihandel og som er villige til å balansere sine offentlige budsjetter
- at Norge viser sin støtte til demokratiske stater som er utsatt for internasjonal terrorisme eller trusler fra andre land

## Menneskerettigheter

Fremskrittspartiets liberalistiske grunnsyn bygger på at alle mennesker har visse universelle friheter og rettigheter uavhengig av hvor i verden de bor, slik som ytringsfrihet, trosfrihet og beskyttelse av privat eiendomsrett. Dette betyr at vi vil arbeide for å spre kunnskap om menneskerettigheter og bekjempe vold og undertrykking, for eksempel kjønnslemlestelse, tvangsekteskap, menneskehandel og seksuelt misbruk av barn.

Dialog er ikke alltid tilstrekkelig. I slike tilfeller vil det være mest hensiktsmessig å stå sammen med andre demokratiske allierte for å legge press på enkeltland.

Noen ganger er det uansvarlig å opprettholde økonomiske relasjoner og kontakt med enkelte stater. Vi vil derfor støtte internasjonale boikottaksjoner og sanksjoner mot stater som konsekvent bryter menneskerettighetene på en særlig brutal måte eller som står bak eller finansierer terroraksjoner i andre land.

FN bør konsentrere seg om krigsførebyggende og fredsskapende arbeid, humanitært arbeid og kriseinnsats samt beskyttelse av menneskerettigheter. Organisasjonen og dens underorganisasjoner har utviklet store byråkratier med enorme administrasjonskostnader. Fremskrittspartiet vil arbeide for at organisasjonen og dens underorganisasjoner må reorganiseres og effektiviseres og at omfanget av kostbare globale og regionale konferanser begrenses. I tillegg har diktatoriske stater stor innflytelse og hindrer tiltak for å stoppe krig og undertrykking. Norge bør ta initiativ til en grunnleggende debatt i FN om forholdet mellom FN, folkeretten og totalitære stater. Norge bør arbeide for at land som konsekvent undertrykker sine innbyggers grunnleggende rettigheter, ikke gis plass i komiteer og utvalg i FN som har som sin fremste oppgave å fremme slike rettigheter.

### Fremskrittspartiet vil:

- prioritere arbeid for universell aksept av menneskerettighetene
- sørge for økt fokus på menneskerettigheter og demokratiske prinsipper som en del av integreringsarbeidet
- at FN skal effektiviseres og fokusere på fredsskapende operasjoner, humanitært arbeid og kriseinnsats samt hindre vedvarende grove brudd på grunnleggende menneskerettigheter.

## Utenriksdepartementet

Fremskrittspartiet vil styrke Utenriksdepartementets organisasjon og kompetanse innenfor utvalgte områder og bygge ned organisasjon og ressursbruk innenfor politiske områder som anses som mindre viktige. De konsulære tjenestene vil bli gjennomgått med sikte på å kunne yte mer effektiv bistand til norske virksomheter og norske statsborgere i utlandet.

Kriseberedskapen vil bli gjennomgått med sikte på en høyere operativ beredskap og organisering, samt bedre samordning med ulike departement og øvrige etater. Det vil bli foretatt en evaluering og utarbeidet en ny og handlingsorientert plan for Nordområde-satsingen. Samordningen mellom Utenriks- og Forsvarsdepartementet og grensesnittet mellom forsvars- og sikkerhetspolitikken vil bli særskilt gjennomgått med sikte på til enhver tid å sikre best mulig samsvar mellom langsiktige sikkerhetsbehov og gjeldende forsvarsstruktur. Vi ønsker også en mer proaktiv handelspolitikk for bedre å ivareta markedsadgangen for norske eksportprodukter.

### Fremskrittspartiet vil:

- modernisere, effektivisere og styrke UD's organisasjon i overensstemmelse med prioriteringene i utenrikspolitikken.

## Nordmenn i utlandet

Fremskrittspartiet konstaterer at mange, og stadig flere, nordmenn velger å flytte permanent eller å bo lengre tid i utlandet. Særlig mange pensjonister, både uføre og alderspensjonister, velger dette med sikte på helsebringende effekter på grunn av klima. Men vi ser også en økning i at folk i arbeid velger å bo helt eller delvis i andre land. Dette medfører enkelte problemstillinger, både når det gjelder trygdeytelser, omsorg, rehabilitering og skattemessige forhold.

Alt for mange har blitt satt i en helt umulig situasjon grunnet mangelfulle svar fra forskjellige offentlige kontorer. Vi registrerer blant annet en forskjellsbehandling fra ligningskontor og folkeregister avhengig av hvor kontoret måtte ligge. Det er derfor nødvendig å sørge for at NAV Internasjonal er i stand til å gi nødvendig og riktig informasjon til alle. Vi vil derfor i perioden foreta en grundig gjennomgang av internasjonale avtaler og norske lover, med sikte på å legge forholdene bedre til rette for nordmenn i utlandet.

FrP mener det grunnleggende må være at man skatter kun til ett land, og at det er i landet man skatter til, man skal inneha og opparbeide seg videre rettigheter.

Det betyr at man enten er skattepliktig til Norge og betaler ordinær skatt hit, eller så er man skattepliktig i landet man har flyttet til. Det skal ikke ilegges kildeskatt på pensjon til nordmenn som er skattemessig utflyttet.

Pensjonsytelser er individuelt opparbeidede rettigheter. Disse skal ikke avkortes, selv om pensjonisten velger å bosette seg i land med lavere kostnadsnivå enn Norge.

Nordmenn som er bosatt i utlandet, men som har rettigheter til norske helsetjenester gjennom frivillig deltakelse i folketrygden, eller fordi de foreløpig ikke er skattemessig utflyttet, gis mulighet for å oppholde seg i Norge utover fastlagte tidsperioder dersom de er til nødvendig helsemessig behandling.

### Fremskrittspartiet vil:

- vurdere sentral behandling av skattespørsmål
- forbedre godkjeningsrutiner når det gjelder ytelser i utlandet
- sørge for økt kompetanse ved NAV Internasjonal
- motarbeide enhver form for dobbeltbeskatning av utflyttede nordmenn
- at opparbeidet pensjon blir behandlet som en personlig rettighet, som fritt kan tas med ut av landet
- gjennomgå toll- og avgiftsregler for hjemflytting til Norge

## INNVANDRINGSPOLITIKK

Med innvandrere forstår vi personer som kommer til Norge for å søke langvarig opphold. Med flyktninger forstår vi personer som tilfredsstiller de krav som FN's flyktningkonvensjon stiller for å gi rett til opphold i Norge. Asylsøkere er mennesker som selv oppsøker Norge for å søke asyl. Asylsøkere som får avslag, er å betrakte som ulovlige innvandrere. Personer som får oppholdstillatelse som et ledd i familiegjenforening eller på humanitært grunnlag, er etter Fremskrittspartiets oppfatning ikke flyktninger, men innvandrere.

## Sosiale ytelser

Hovedprinsippet i Fremskrittspartiets innvandringspolitikk er likebehandling der ingen grupper gis særbehandling. Det må legges vekt på at alle som har lovlig opphold i Norge, skal være sikret en rettferdig behandling. Arbeidstakere med utenlandsk statsborgerskap må ha rett og plikt til opptjening av pensjonspoeng under folketrygden, og rett til helsetjenester. Flere sosiale ytelser må imidlertid gis under forutsetning av at innvandrere er villige til å integrere seg og lære seg norsk.

Sosiale ytelser bør i større grad knyttes til statsborgerskap eller andre hensiktsmessige avgrensinger.

Det er et statlig ansvar å motta flyktninger, og derfor bør staten også dekke dokumenterte utgifter i inntil syv år når flyktninger utplasseres i kommunene. I dag opplever mange kommuner at integreringstilskuddet ikke dekker de faktiske kostnadene ved mottak og integrering av flyktninger.

Særordninger med stønader for innvandrere bør opphøre.

Det er kommunen selv som skal bestemme om den er klar til å ta imot flyktninger. Kommunen forplikter seg til å følge opp flyktningene slik at de blir integrert i lokalsamfunnet.

## Familiegjenforening

Muligheten for familieinnvandring begrenses til ektefelle over 24 år og egne barn under 18 år. Familieinnvandring for ektefelle bør bare kunne innvilges hvis paret ikke har større samlet tilknytning til noe annet land enn til Norge. Voksne som søker om familiegjenforening må ha opparbeidet seg tilfredsstillende kunnskaper om norsk språk og samfunnsliv før søknad om familieinnvandring kan behandles. Personer fra EØS og enkelte andre land kan gis unntak fra skjerpede krav til familieinnvandring. Det bør kunne kreves DNA-test for å bevise slektskap.

Fremskrittspartiet mener personer som er kommet til Norge gjennom familiegjenforening ikke skal ha rett til ytterligere familiegjenforening. Personer som vil gjenforenes med familie fra opprinnelseslandet eller fra tredjeland, må ha fått permanent oppholdstillatelse i Norge.

## Arbeidsinnvandring

I utgangspunktet bør Norge dekke behovet for arbeidskraft innen egen befolkning. Dette kan man sørge for ved å lage ordninger som stimulerer folks vilje til å arbeide, for eksempel ved å sette ned skattetrykket og få flere trygdede ut i arbeid. Behov utover dette kan i stor grad dekkes gjennom arbeidskraft fra EØS-området. Det bør være mulig å hente arbeidskraft også utenfor EØS-området, primært basert på tidsavgrensede kontrakter.

## Flyktninger

Fremskrittspartiet vil at Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser og hjelpe flyktninger. Flyktninger kan imidlertid best hjelpes i sine geografiske og kulturelle nærområder. I stedet for å ta mange flyktninger inn i Norge, bør Norge i større grad bidra til å dekke utgiftene til flyktningmottak i flyktningenes egne nærområder. Det vil gi hjelp og trygghet til langt flere mennesker i slike områder for samme sum som det vil koste å ha én flyktning i Norge.

Integreringspolitiske hensyn bør legges til grunn ved eventuell utvelgelse av kvoteflyktninger.

## Asylsøkere

Det er grunn til å frykte at en fortsatt innvandring av asylsøkere, av bare tilnærmet det omfang som man har hatt i de senere år, vil føre til alvorlige motsetninger mellom folkegrupper i Norge. Det er etisk uforsvarlig ikke å stramme inn denne innvandringen for å forebygge konflikter i det norske samfunn.

Fremskrittspartiet vil føre en restriktiv politikk når det gjelder å innrømme asyl. Asylinstituttet er et meget viktig verktøy for å gi beskyttelse til mennesker som er reelt truet, og må ikke misbrukes i noen form. Asylstatus skal bare innvilges etter individuell behandling og grundig vurdering av søknader. Ankemuligheter for avslag om opphold skal i hovedsak begrenses til en ankeinstans. For å ivareta sikkerheten knyttet til asylsøkere, bør det åpnes for bruk av lukkede asylmottak. Det må være en klar forutsetning at flyktninger og asylsøkere som har fått oppholdstillatelse i Norge, skal reise hjem til sine respektive hjemland når forholdene gjør det forsvarlig.

Å oppgi falsk identitet overfor norske myndigheter er å anse som en kriminell handling som kvalifiserer til utvisning. Tvungen retur av asylsøkere med avslag kan finne sted til opprinnelseslandet, antatt opprinnelsesland eller et annet land i den regionen vedkommende antas å ha kulturell tilknytning til. Norge bør fremforhandle returavtaler med en lang rekke land, og dette kan kobles til den generelle bistandspolitikken.

Behandlingstiden for asylsøknader må ned. Det er ikke akseptabelt at folk skal oppholde seg i asylmottak i flere år mens de står i kø hos utlendingsforvaltningen. Dette er særdeles viktig når barn er involvert. Asylsøknader bør behandles i løpet av maksimalt seks måneder, og asylsøkere skal sitte i lukkede asylmottak i påvente av ferdigbehandlet søknad og avklart identitet. FrP mener dagens organisering av utlendingsforvaltningen i to forvaltningsorganer er uhensiktsmessig, og vil at klager i utlendingsaker skal sluttbehandles i en egen forvaltningsdomstol.

## Integrering

Fremskrittspartiet grunnholdning er lik behandling av nordmenn og innvandrere. Alle skal ha samme rettigheter og plikter i sine forhold til fellesskapet i Norge, uavhengig av etnisk bakgrunn. En restriktiv innvandringspolitikk med aktiv integrering og tilpasning til norske samfunnsforhold vil forebygge motsetninger og konflikter.

Det å stille krav til innvandrere, er å vise dem respekt. Gjennom å stille krav til innvandrere om å gjennomføre norsk- og samfunnskunnskapsundervisning og arbeidstrening som vilkår for å få offentlige ytelser, vil kommunikasjonen mellom nordmenn og innvandrere, og mellom innvandrere fra ulike opprinnelsesland, sikres ved at norsk blir et felles språk for alle. Vi mener status på kursene i norsk og samfunnskunnskap må heves vesentlig, slik at de som har gjennomført og bestått møter et arbeids- og samfunnsnivå som tar vel imot dem.

Gode kunnskaper i norsk er også et viktig grunnlag for innvandrere for å få innpass på arbeidsmarkedet, og dermed gjøre det mulig å oppnå en ordinær yrkeskarriere.

For å bli norsk statsborger og for å få stemmerett, bør det i hovedsak stilles krav om selvforsørgelsesevne, samfunnsforståelse og tilstrekkelige norskkunnskaper. Det må også stilles krav om minimum ti års botid, regnet fra tidspunktet for innvilgelse av søknad om oppholdstillatelse. Hvis søker er gift med norsk statsborger, er kravet om botid minimum fem år.

### Fremskrittspartiet vil:

- at Norges mottak av mennesker fra land utenfor den vestlige kulturkrets begrenses kraftig
- innføre en aktiv integreringspolitikk som bygger på norske regler, normer og verdier
- at kriteriene for å gi asyl skal tolkes strengt og at innvandringsstoppen håndheves effektivt
- innføre kommunal vetorett mot etablering av asylmottak
- begrense familieinnvandringsordningen til ektefelle over 24 år, og egne barn under 18 år
- at de som kommer til Norge som resultat av familieinnvandring ikke gis rett til ny eller videre familieinnvandring.
- innføre språk- og kunnskapstester som voksne familieinnvandrere må bestå i hjemlandet før de kan få opphold i Norge
- ha respekt for kirkerommet, men ikke akseptere kirkeasyl

- at mottak og bosetting av flyktninger må avgjøres av den enkelte kommune
- gå kritisk gjennom offentlig støtte til organisasjoner og foreninger hvor etnisk bakgrunn eller felles hjemland er kriterium for medlemskap og for organisasjonens plattform
- skjerpe regelverket for transportører som bringer asylsøkere uten identitetspapirer til Norge
- at innvandrere og asylsøkere som kommer fra områder med stor sykdomsrisiko, gjennomgår en obligatorisk helsekontroll

## **FORSVAR OG SIKKERHET**

Ivaretagelse av innbyggernes sikkerhet er en av statens grunnleggende oppgaver, og den opprinnelige årsaken til at stater ble dannet.

Forsvarspolitikken skal til enhver tid utformes med basis i den sikkerhetspolitiske situasjonen. Forsvarets struktur og innretning må derfor bestemmes av utviklingen i trusselbildet og langsiktige sikkerhetspolitiske behov, og ikke en på forhånd gitt kostnadsramme slik tilfellet er i dag. Fremskrittspartiet vurderer Norges sikkerhetspolitiske situasjon ut fra ulike aspekter og kriterier. Det grunnleggende forhold er Norges geopolitiske plassering, hvor man ligger mellom USA, Russland og det europeiske kontinent.

Historisk har det vært av interesse for stridende parter å kunne benytte baser på norsk jord i forbindelse med kampen om sjørutene i Nord-Atlanteren. Partene har også ønsket å hindre fienden i å etablere tilsvarende baser.

Etter Sovjetunionens oppløsning er den relative betydningen av nordområdene økende for Russland. Dette er også synliggjort gjennom økt russisk militæraktivitet langs norskekysten de siste årene. I tillegg til de viktige fiskeriressursene i regionen er det avdekket store og verdifulle forekomster av olje og gass i havområdene utenfor Nord-Norge og Russland. Grense-, suverenitets- og ansvarsforholdene i disse områdene må avklares for å redusere risiko for konflikt og krise. Norge må i første omgang kunne håndtere en eventuell krise i nordområdene med egne ressurser.

Forsvarsplanleggingen må organiseres ut fra en erkjennelse av at forsvarsstrukturer er tidkrevende å endre, men sikkerhetsbildet kan endre seg raskt. All historisk erfaring viser at militære konflikter oppstår plutselig og overraskende. De strukturer og kapasiteter som bygges opp, må således være fleksible og inneholde et element av overdekning i forhold til det aktuelle trusselbildet i perioder med lav spenning.

Det nye sikkerhetspolitiske bildet er i tillegg preget av internasjonal terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen samt uforutsigbare trusler. Trusselvurderinger de siste 3-4 år viser at Norge er utsatt og at trusselnivået er hevet.

Terroren har på den annen side samlet nasjoner som tidligere sto mot hverandre. Nasjoner er nå mer opptatt av å ivareta egen sikkerhet, samt å skape relasjoner til andre land for å sikre en bred front mot terror. Det er viktig at Norge tar aktiv del i kampen mot terror med deltakelse i internasjonalt samarbeid og internasjonale operasjoner.

Globaliseringen har også gitt nye utfordringer som spredning av epidemiske sykdommer, organisert kriminalitet og religiøs fundamentalisme. Avstandene blir kortere og samhandelen har økt. Dette har gjort oss mer sårbare som enkeltstater og enkeltmennesker.

### **Alliansepolitikk – NATO**

NATO er hjørnesteinen i Norges sikkerhets- og forsvarspolitiske forankring. Norge bør aktivt stimulere til samtrening og øving innen NATO og med styrker fra europeiske land.



NATOs fokus har i det siste dreid mer mot å ivareta sikkerheten i NATOs nærområder, og det er i Norges interesse å videreføre og styrke denne tendensen. Vi ønsker å øke nærvær av og trening for allierte styrker i Norge.

Bilaterale forsterkningsavtaler vil også i fremtiden være en avgjørende del av norsk sikkerhetspolitikk. Det er spesielt viktig å videreføre og utvikle det strategiske partnerskapet med vår viktigste allierte, USA, men også med andre sentrale allierte. Et viktig element i et slikt partnerskap er fremskutt lagring av amerikansk militært utstyr og tilhørende avtaler. Det er også viktig å videreføre amerikansk trenings- og øvelsesvirksomhet i Norge, samt å ha et effektivt etterretningssamarbeid.

USA retter i større grad politisk og militær oppmerksomhet mot andre områder og reduserer blant annet sin tilstedeværelse i Europa. Dette medfører at vi i større grad selv må være forberedt på å ivareta v r sikkerhet.

Nordsj strategien omfatter Storbritannia, Nederland, Tyskland, Norge og Danmark, og innebærer økt satsing på flernasjonale løsninger ved anskaffelser, drift og vedlikehold, kommando- og kontrollsystemer, opplæring, trening og øving, og operasjoner for alle forsvarsgrener. Dette må etter Fremskrittspartiets mening likevel ikke bryte med vårt samarbeide med USA.

Gjennom medlemskap i EU og deltakelse i NATOs Partnerskap for Fred (PFP) har Sverige og Finland sin sikkerhetspolitiske plattform. Utviklingen av det svenske og finske forsvaret vil fortsatt være av stor betydning for Norge. Den nye situasjonen gir muligheter for et økt samarbeid mellom v re lands forsvar som et supplement til v rt NATO-medlemskap, men kan ikke utgjøre en erstatning for dette.

Samarbeid med andre nasjoner må imidlertid ikke medføre at vi gjør oss avhengige av disse for å ivareta våre viktigste sikkerhetsinteresser.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- sikre fortsatt norsk medlemskap og innflytelse i NATO gjennom aktiv deltakelse i de politiske og militære fora
- sikre en fortsatt sterk allianse med USA som v r nærreste allierte
- sikre at allierte fortsatt benytter Norge som  vingsland og oppmuntre v re viktigste allierte til forhåndslagring på norsk jord

## **Det norske forsvar**

Trusselbildet kan endres raskere enn vår evne til å forsvare oss. Vi må derfor være i stand til å forsvare de verdier vi står for og de verdier vi forvalter. Verneplikten gjelder for alle norske statsborgere.

Norges evne til å håndtere en eventuell invasjon eller en militær aksjon mot norsk territorium er svekket. Det er avgjørende at denne evnen gjenvinnes. Den generelle forsvarsstrukturen må ses i forhold til nye trusler. Andre trusselbilder mot mer urbane strøk og infrastruktur, samt oljeinstallasjoner mv. må også vektlegges.

Forsvaret må kunne håndtere både trusler og utfordringer mot v rt territorium, spesielle objekter og installasjoner, samt et bredt spekter av terrortrusler. Dette vil stille krav til at Forsvaret til enhver tid er forberedt på raskt å kunne flytte enheter til områder som utsettes for trusler eller aksjoner. I tillegg til fleksibilitet og tilgjengelighet er vi også avhengige av at Forsvaret er til stede i betydelig større grad i nordområdene. Tilstedeværelse signaliserer både vilje og evne til å ivareta våre interesser.

Forsvaret bør også være forberedt på å forsterke kapasiteten ved kriser.

Utdanning av befal tar mange år, og befalskorpset er Forsvarets viktigste ressurs. Utdanning, øvelse og bruk må gis priorit t, slik at befalet er i stand til å fyller sin rolle i krigsorganisasjonen og i internasjonal

tjeneste. Militære har et arbeid som stiller spesielle krav og hvor man utsettes for spesielle belastninger. Det bør derfor innføres en ordning for spesialistbefal og underoffiserer i tråd med NATOs standard. Det betyr også at staten er forpliktet til å ivareta spesielle behov. Unntak fra lover og regler i arbeidslivet kan være nødvendig, men disse skal kompenseres økonomisk.

Veteraner har påtatt seg ekstraordinære belastninger for samfunnet. Dette skal anerkjennes, og veteranenes spesielle behov for oppfølging skal ivaretas.

Heimevernet er en viktig del av det norske forsvar. Heimevernet kan i langt større grad enn i dag brukes til å løse ulike oppgaver i ulike deler av landet, i samarbeid med politiet. Flere av disse oppgavene vil kreve nytt utstyr og nye ferdigheter. Det vil også kreve befall med variert kompetanse.

Verneplikten og førstegangstjenesten er et grunnleggende fundament i vårt forsvar. Dette gir tilgang til det ypperste av norsk ungdom, og er en god rekrutteringsbase for senere karriere i Forsvaret. Verneplikten gir også Forsvaret en forankring i hele folket, bidrar avgjørende til forsvarsviljen, og viser at forsvarer av landet er en grunnleggende og felles oppgave. Samarbeidet med organisasjoner som bidrar til forsvarsevne og –vilje skal fortsette. Særlig bør samarbeidet med reserveoffiserer vektlegges.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- sikre at Forsvaret til enhver tid har nødvendig materiell og kompetent personell for å løse pålagte oppgaver
- sikre at Forsvaret gjennom verneplikt, førstegangstjeneste og verving har et tilstrekkelig rekrutteringsgrunnlag for å løse pålagte oppgaver
- sikre at befalskorpset får forutsigbare arbeidsforhold og utdanningsløp, at merbelastninger gis rimelig kompensasjon, og sikre at de tjenestegjørende får bedre økonomiske godtgjørelser
- at økonomiske rammer og bemanning må dimensjoneres i henhold til oppgaver
- øke utholdenhet og kapasitet i Hæren ved å utnytte reservestyrker bedre
- revurdere dagens ordning hvor Forsvarssjefen er integrert med Forsvarsdepartementet
- bedre evnen til informasjonskrigføring
- redusere støttefunksjoner for å bedre den operative evnen
- sikre en stor og stabil tilstedeværelse av militære styrker i nordområdene
- at Forsvarets ressurser fleksibelt skal kunne støtte andre etater i kriser, men dette skal ikke gå på bekostning av Forsvarets primære oppgaver
- videreføre arbeidet med anskaffelse av u-båter
- sikre et moderne kampflyvåpen, men finansiering av nye kampfly må ikke gå på bekostning av øvrig drift og oppgaveløsning.
- at beredskap og responstid forbedres og at våre styrker er reelt tilgjengelige ved behov
- sikre tilfredsstillende treningsstandard både blant tjenestegjørende og reservestyrker
- reetablere innsatsstyrkenes kapasitet i Heimevernet
- sikre tilfredsstillende treningsstandard og beredskap i Heimevernet
- etablere et bredt sammensatt Nasjonalt Sikkerhetsråd med sikte på en mest mulig effektiv løpende håndtering av grensesnittet mellom sikkerhets- og forsvarspolitikken, og mellom fagmilitære råd og politiske beslutninger.
- at større investeringer må finansieres utenfor det ordinære forsvarsbudsjett

## **Internasjonale operasjoner**

Fremskrittspartiet mener Norge aktivt bør bidra med styrker i fredsbevarende og fredsskapende operasjoner. Forutsetningen er at mandatene er utformet slik at styrken har mulighet til å løse oppdragene, og at de er tidsbegrensede. Kostnadene ved slike operasjoner skal også bevilges særskilt.

Norge bør primært delta i internasjonale operasjoner basert på vedtak i FN's sikkerhetsråd. Humanitære hensyn kan imidlertid tilsi at Norge også støtter operasjoner ledet av NATO eller koalisjonsstyrker, selv

om disse på grunn av vetoretten ikke er godkjent av FN's sikkerhetsråd. Vil Norge ha hjelp utenfra, må vi også være villig til å bidra ute. Internasjonale operasjoner gir dessuten verdifull erfaring for norsk, militært personell.

Personell som frivillig tegner kontrakt for deltakelse i Norges kontingenter til internasjonale styrker for FN og/eller NATO, må kunne få kontrakter av mer enn ett års varighet, og få anledning til ytterligere kontraktsfornyelse ved skikkethet og behov. Dette vil sikre større innslag av mer erfarent og modent personell i de styrkene som skal operere sammen med andre utenlandske styrker i internasjonale operasjoner.

Samhandling med utenlandske allierte styrker gjennom felles trening, operasjoner og materiellsamarbeid er avgjørende for å sikre høy kvalitet på norske bidrag i internasjonale operasjoner. Norske styrker i utlandet må videre sikres nødvendig og hensiktsmessig militært materiell, herunder pansrede kjøretøy som gjør det mulig å gjennomføre oppdragene på en effektiv, sikker og hensiktsmessig måte.

Det er viktig at samfunnet gir veteraner den anerkjennelsen de fortjener for det arbeidet de gjør på vegne av den norske stat.

Skadde veteraner og deres pårørende skal gis oppfølging og støtte slik at de ikke opplever byråkrati og skjemavelde som en merbelastning. Norske soldater som blir psykisk eller fysisk skadet i tjeneste for Norge, skal bli ivaretatt både medisinsk og økonomisk, og de skal bli tilbudt tilpasset oppfølging i forhold til arbeid eller utdanning.

Fremskrittspartiet vil arbeide for det blir etablert en tilfredsstillende erstatningsordning for dem som ikke kan rehabiliteres fullstendig, slik at disse skal kunne opprettholde en verdig livssituasjon.

## **Terror – samfunnssikkerhet**

Det nye sikkerhetspolitiske bildet er preget av internasjonal terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen og uforutsigbare trusler. Dette vil også kunne ramme Norge og norske interesser i utlandet.

Utviklingen i samfunnet med nye former for risiko, sårbarhet og trusler krever ny årvåkenhet og stadig tilpasning av sikkerhetstiltak og beredskap fra den øverste administrative og politiske ledelse. Det ligger store utfordringer innenfor områder som blant annet informasjons- og kommunikasjonsteknologi, kraftforsyning, transport, forsyninger, olje- og gassvirksomhet, smittevern og vannforsyning.

Det er nødvendig med styrket fokus på alle aspekter ved samfunnssikkerheten. Vi vil derfor arbeide aktivt for at Norge skal kunne møte det nye trusselbildet gjennom gode beredskapsplaner, nødvendig verneutstyr, materiell og personell.

Det er nødvendig med nært samarbeid og koordinert innsats fra sikkerhetstjenestene, politiet, kommunene, næringslivet og Forsvaret. Nasjonalt er det i utgangspunktet en politioppgave å bekjempe terrorisme. Forsvaret må likevel være forberedt på å støtte, utfylle eller overta politiets oppgaver i ekstraordinære situasjoner. Bruk av militære styrker innenlands i fredstid vil kun skje etter rekvisisjon fra politiet eller andre myndigheter. Ressurser og personell må kunne anvendes fleksibelt mellom etater.

## **Sivil beredskap**

Det er viktig med et tilstrekkelig utbygget sivilforsvar, da katastrofer, terror, væpnede konflikter og krig vil ramme sivilbefolkningen sterkt. Forsvaret skal støtte det sivile samfunnet i krisesituasjoner og være øvet for dette formål som en del av totalforsvarsinnsatsen. Videre vil en ordning hvor både Forsvaret og sivile aktører utfører redningstjenesten, føre til styrket kvalitet. Hensynet til hva som gir best resultat, skal være retningsgivende, derfor vil vi arbeide aktivt for en landsdekkende tjeneste.

Det moderne Norge er sårbart og lite robust. Gjennomførte sårbarhetsanalyser må omsettes i prioriterte mål for å redusere virkningen av økt sårbarhet. Det må i større grad tas hensyn til dagens og fremtidens teknologi i beredskapsmessig sammenheng. Det er derfor nødvendig å sikre viktige samfunnsfunksjoner mot terrorhandlinger, organisert kriminalitet, internasjonal hacking m.m. Fremskrittspartiet vil arbeide for en sterk og dynamisk kombinasjon av sivile og militære ressurser og tiltak.

Økt transport av olje fra Nordvest-Russland, samt økt oljeutvinning i Norskehavet og Barentshavet vil kreve en styrking av oljevernberedskapen i disse havområdene. Kystvakten og Luftforsvaret har viktige oljevernfunksjoner i nordlige havområder. Det må sikres en forsvarlig finansiering av disse oppgavene langs hele norskekysten.

Fremskrittspartiet mener at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), i likhet med Riksrevisjonen, bør få en tilsyns- og kontrollrolle opp mot offentlig forvaltning. Dette inkluderer stat, fylke, kommuner og Regjering. DSB skal rapportere direkte til Stortinget.

Sivilforsvaret er en svært viktig del av den sivile beredskapen. Sivilforsvaret er en viktig støttefunksjon for nødetatene i tillegg til at det er en viktig beredskapsetat. FrP vil styrke Sivilforsvaret med moderne utstyr og bedre muligheten for øvelser alene og sammen med nødetatene. Vi vil også vurdere Sivilforsvarets administrative tilknytning og alternativ organisering utenfor DSB.

Frivillige beredskapsorganisasjoner må i større grad stimuleres. Disse har høy sektorkunnskap og er generelt samfunnsberedskapsmessig viktige. Moms- og avgiftsfritak er viktige og gode stimuli. Det bør være statens ansvar å dekke tapt arbeidsfortjeneste når frivillige letemannskaper er ute på oppdrag.

FrP vil legge til rette for årlige samhandlingsøvelser med helsesektoren, brannvesenet, forsvaret og politiet.

## FAMILIEPOLITIKK

For Fremskrittspartiet er familien et naturlig, verdifullt og grunnleggende element som danner viktige rammer for barns oppvekst og fremtid. Vi anser familien for å være en svært viktig tradisjons- og kulturbærer, og mener at familiens stilling i det norske samfunnet skal styrkes fremfor at det offentliges i stadig større grad ønsker å ta avgjørelser for familien.

Utgangspunktet og forutsetningen for ethvert familieforhold er at det bygger på frivillighet. Barn har rett til begge sine foreldre, og foreldrene må derfor ved samlivsbrudd likestilles i sine plikter og rettigheter.

Alle par har rett til å innrette seg på den måten de selv finner best. De som selv velger samboerskap som sin form, må også selv sørge for å sikre seg nødvendige rettigheter. FrP tar sterk avstand fra ekteskap som inngås under tvang.

Høye skatter og avgifter fører til at begge foreldre som regel må ha inntektsbringende arbeid for å opprettholde den alminnelige levestandarden. Gjennom reduksjon i skatter og avgifter og mer fleksible arbeidstidsordninger, gjøres det enklere å kombinere familieliv, omsorg for barn, syke eller eldre familiemedlemmer, med arbeid.

Fødselspermisjon skal videreføres, med en selvstendig opptjenings- og uttaksrett av foreldrepenger.

Hvem av foreldrene som skal være hjemme med barnet og hvor lenge, bestemmes av foreldrene selv. Ved småbarnsadsjon gjelder samme permisjonsregler som ved fødselspermisjon.

Familien bør i større grad kunne tilpasse og organisere hverdagen ut fra den enkelte families behov. Vi vil derfor i småbarnsperioden prioritere valgfrihet ved å tilby et større mangfold av fleksible og alternative barnehager.

FrP ønsker at det skal være et mangfold i det pedagogiske innholdet i barnehagetilbudet, og vi stiller oss derfor positive til lese- og skriveopplæring i barnehagene. God grunnbemanning og en stabil bemanningssituasjon er en forutsetning for gode barnehager.

Vi vil lovfeste retten til barnehageplass fra barnet er ett år, uavhengig av når på året barnet er født.

Offentlige og private barnehager gis reell likebehandling.

Statlig kontantstøtte erstattes av en kommunal kontantstøtte til foreldre som ønsker eller trenger alternativer til barnehage. Barnetrygden skal indeksreguleres årlig.

Det må skilles mellom barns skolegang og barns fritid. Skolefritidsordninger kan med fordel overlates til private tilbydere eller frivillige organisasjoner.

## **Barnevern**

Det er alltid foreldrenes ansvar og plikt å gi barn den tryggheten, omsorgen og kjærligheten de trenger for å vokse opp til å bli selvstendige og ansvarsfulle individer. Virkeligheten er dessverre ikke alltid slik. Derfor må vi ha gode ordninger som beskytter og hjelper de familiene og barna som trenger det.

Vi ønsker å styrke barnevernet og vil innføre en deling av tjenesten. Den ene delen vil kalles forebyggende Familievern. Det forebyggende samarbeidet må innrettes i nært samspill mellom familie, helsevesenet, skole, barnehage og andre relevante offentlige instanser. Tanken er å finne løsninger og tiltak som gjør at behovet for en eventuell omplassering reduseres eller faller bort.

Noen ganger vil det være nødvendig å ta barnet ut av hjemmet, først da trer barnevernet inn. Da handler det om å beskytte barns rettigheter, selv om det går på bekostning av de voksnes interesser og bekvemmelighet. Barnevernet skal likevel alltid involvere seg og vurdere nærmeste familie og familiens nettverk som barnet allerede kjenner, slik som fosterhjem, og barnet skal delta og ha innflytelse på det som angår dem. Barnevernet skal iverksette tiltak som sørger for å ivareta barnets rettigheter, samtidig som barnevernet forsikrer seg om at det tilbudet som blir gitt, er bedre enn det barnet kom fra.

Skifte av saksbehandlere innen familievern/barnevern bør være en rettighet for innbyggerne, da dette kan begrense saker om omsorgsovertakelse dersom det bare viser seg at samarbeidet er vanskelig. Barnevernet bør ikke gjennomføre enesamtaler med barn i saker vedrørende vold/sekstelt misbruk da ledende spørsmål kan villed barna til å skape en falsk sannhet. En person som ikke arbeider med saken bør være tilstede. Slike samtaler bør spilles inn på bånd.

FrP mener at tilsynsordningene må endres. Et tilsyn må bygges på grunnleggende tillit. FrP vil innføre en ordning med tillitspersoner for alle plasserte barn og unge i barnevernet.

Barn med sammensatte problemer har behov for flere tjenester, da må disse tjenestene samarbeide. Vi vil styrke både barnas og foreldrenes rettssikkerhet, samtidig som vi vil gi barna rett til å slippe samvær med sine biologiske foreldre, dersom dette er til fare for barnet eller mot barnets ønske. Vi vil oppheve den todelte ansvars- og finansieringsformen som barnevernet i dag er underlagt.

Fysisk og psykisk misbruk, herunder kjønnslemlestelse av barn, er alvorlige overgrep. Slikt misbruk må bekjempes med langt større ressurser enn hittil, og strafferammene må skjerpes. For å få stoppet kjønnslemlestelse er det viktigste tiltaket å innføre obligatorisk underlivsundersøkelser for alle barn i risikogrupperne. Volds- og overgrepssaker mot barn skal alltid prioriteres.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at samvær skal vektlegges ved beregning av barnebidrag
- at alle godkjente barnehager skal likebehandles fra det offentlige
- at barns rettigheter skal styrkes
- at ved samlivsbrudd likestilles foreldres plikter og rettigheter
- likestille godkjente omsorgsformer
- at offentlige støtteordninger i større grad gis som skattefradrag
- avvikle fylkesnemndene

## Aleneboere

Svært mange mennesker i Norge bor av ulike grunner alene. Det betyr at de kun har én inntekt som skal dekke kostnader til bolig og øvrige behov.

FrP mener at avgifter og gebyrer knyttet til bolig i størst mulig grad skal differensieres, ved at det betales for målt forbruk, og ikke etter stipulert forbruk basert på boligens areal.

På grunn av et generelt høyt kostnadsnivå, opplever mange aleneboere at de befinner seg i en økonomisk krevende situasjon. Fremskrittspartiet ønsker i størst mulig grad politiske løsninger som er generelle, men som samtidig ivaretar interessene til ulike grupper mennesker. Vi vil for eksempel:

- Redusere el-avgiften
- Redusere inntektsskatten
- Redusere bilavgiftene
- Redusere krav til egenfinansiering av bolig
- Øke boligbygging, dette vil igjen føre til lavere boligpriser
- Fjerne krav i plan- og bygningsloven, noe som vil føre til lavere boligpriser
- Fjerne eiendomsskatten
- Avvikle NRK-lisensen

For aleneboere vil disse tiltakene i sum bidra til bedre kjøpekraft og større økonomisk handlefrihet.

## HELSE OG OMSORG

Alle velferdsordninger som folk har rett til i ulike livs-, arbeids- og helsesituasjoner, henger nært sammen og griper til dels inn i hverandre. For å sikre en god samhandling og tilby løsninger som både er de beste og de økonomisk mest fornuftige, må alle utgifter samles i samme budsjett og på samme forvaltningsnivå. Fremskrittspartiet vil derfor samle alle velferdsutgifter hos staten, slik at det uverdige spillet hvor staten og kommunene forsøker å velte utgifter over på hverandre, opphører.

Det at staten skal dekke utgifter til velferds-, helse- og omsorgstjenester, fordrer verken offentlig tjenesteproduksjon eller avkall på mangfold og konkurranse mellom ulike tjenesteleverandører.

Derfor bør det gjennomføres en velferdsreform med et klart organisatorisk skille mellom bestiller- og betalingsfunksjonen på den ene side, og tjenesteproduksjonen på den annen. Prinsippet må være at staten betaler for tjenesten på vegne av den personen som er tildelt en tjeneste, slik at brukeren selv velger tjenesteprodusent.

Dagens situasjon med lange helsekøer er ikke akseptabel. Kapasiteten i helsevesenet, både offentlig og privat, må benyttes slik at køene kan fjernes. Dette gjelder både innenfor spesialisthelsetjenesten, rusomsorgen, rehabilitering, psykiatri og kommunale omsorgstjenester. Ledig kapasitet i utlandet bør også kunne benyttes.

Produksjon av velferdstjenester skiller seg lite fra andre tjenester. For å sikre god kvalitet og forsvarlig kvantitet bør alle tjenesteytere likebehandles av bestiller/betaleransvarlig uavhengig av om de er privat eller offentlig drevet. Slik likebehandling vil stimulere til kreativitet og konkurranse om å være best på kvalitet.

For at brukerne skal kunne gjøre gode og riktige valg er det viktig at man videreutvikler kvalitetsindikatorer. Det betyr at både ventetid, resultatoppnåelse, infeksjonsfare, antall utførelser med mere kan legges til grunn for pasientens valg. Det bør også utvikles et system hvor pasientene kan gi tilbakemelding om sine erfaringer, slik at dette kan legges til grunn for læring i helsetjenesten og for andre pasienters vurdering.

For å sikre en forsvarlig kvalitet hos alle tjenesteprodusenter, både offentlige og private, må dette utføres av uavhengige tilsyn.

Vi ønsker en helhetlig tilnærming til samfunnets totale utgifter. Det er unødvendig at det offentlige må betale ut sykepenges for personer på venteliste til enkel behandling, dersom det fins ledig kapasitet for å få behandlingen utført. Vi vil prioritere raskere behandling, for å få personer tidligere tilbake i arbeid.

Bedrifter som innenfor dagens system betaler for nødvendig medisinsk behandling for sine ansatte, bør få fradrag for dette på skatten. Ingen skal heller bli fordelsbeskattet for å motta nødvendig helsehjelp.

FrP ønsker et mangfoldig helsetilbud der pasientenes trygghet og valgfrihet ivaretas. Vi er også åpne for medisiner og behandlingsformer utenfor tradisjonell skolemedisin. Der hvor positive effekter kan dokumenteres, vil vi i større grad kunne åpne for offentlig finansiering.

Det er mange alvorlig syke og døende personer som ikke får den nødvendige omsorg og hjelp i livets siste fase. FrP er opptatt av å styrke dette tilbudet både for voksne og barn, og er av den oppfatning at etablering av hospiceplasser vil kunne bedre kvaliteten på tilbudet i form av å gi helhetlig omsorg i et miljø preget av ro, verdighet og tid til både pasient og pårørende. Vi vil derfor legge til rette for etablering av hospice som gir gode tilbud over hele landet.

## **Eldreomsorg**

For Fremskrittspartiet handler eldreomsorg om mennesker som på grunn av sykdom eller svekkelse kombinert med aldring, har behov for behandling, pleie og/eller praktisk bistand. Alder er således ikke et selvstendig kriterium i denne sammenhengen.

Det er en offentlig oppgave å tilrettelegge og finansiere eldreomsorgen. En god eldreomsorg skal ikke være avhengig av god eller dårlig kommuneøkonomi. Vi vil derfor at staten skal ha finansieringsansvaret for eldreomsorgen, og at både offentlige og private aktører skal ha mulighet til å konkurrere på like vilkår om tjenestetilbud. Eldreomsorg skal ytes ut fra prinsippet om at alle mennesker er likeverdige, og den skal ha respekt for den enkeltes verdighet.

Eldre pleietrengende må få muligheten til å bo hjemme så lenge de ønsker, så lenge det er forsvarlig. For å få til dette må det legges til rette for gode hjemmetjenester. Vi ønsker brukervalg på hjemmehjelp og hjemmesykepleie, slik at de eldre selv skal kunne velge hvilken tjenesteyter som skal komme hjem til dem, og velge bort tilbud de er misfornøyde med.

Vi vil ha en omsorgslønnsordning for hele landet slik at pleietrengende også kan velge en av sine nærmeste til å utføre tjenestene.

Det er grundig dokumentert at forebyggende hjemmebesøk har ført til bedret livskvalitet, bedret funksjonsevne, færre innleggelser på sykehus, og redusert dødelighet hos eldre. Derfor vil vi innføre tilbud om oppsøkende forebyggende hjemmesykepleie for personer over 75 år.

FrP ønsker en sterkere satsing på hverdagsrehabilitering. Når en bruker melder om behov for bistand fra det offentlige, må det settes inn nødvendige ressurser for å få brukeren til å bli mest mulig selvhjulpen igjen. Vi ønsker særlig fokus på habilitering og rehabilitering i hjemmetjenestene, i tillegg til ordinær pleie.

En del eldre mennesker er ensomme og føler seg utrygge ved å bo hjemme selv om de har daglig tilsyn fra hjemmetjenestene. Mange har likevel et funksjonsnivå som gjør at sykehjemsplass ikke er det rette tilbudet. Vi vil legge til rette for moderne aldershjemstilbud, Omsorg+, for dem som er for friske for en sykehjemsplass, men som føler seg ensomme og utrygge ved å bo hjemme. Dette skal ikke være institusjoner, men boliger som leies eller eies av beboerne, og hvor det sosiale miljøet er en viktig faktor. Det skal være døgnbemanning knyttet til Omsorg+.

De sykeste eldre må sikres sykehjemsplass. Vi ser at det er behov for å bygge ut sykehjemskapasiteten i Norge og gi eldre pleietrengende en lovbestemt rett til sykehjemsplass når de har behov for det. Det må opprettes sykehjem med avdelinger som er spesielt tilrettelagt for ulike brukergrupper, og legedekningen må styrkes. Vi vil at private aktører skal kunne tilby sykehjemsplasser på lik linje med kommunene, og de som trenger en plass skal ha mulighet til å velge tilbud også utenfor egen kommune. Når sykehjemmene må konkurrere om brukerne, vil dette heve kvaliteten på tilbudet.

Eldre pleietrengende har rett til en meningsfylt hverdag og må selv få bestemme når de skal stå opp, legge seg, hva de skal spise, og så langt det er mulig leve livet slik de selv ønsker det. Dette skal også gjelde personer som bor på sykehjem.

Mange eldre par ønsker å fortsette å leve og bo sammen, selv om det oppstår et pleie- og omsorgsbehov hos en av partene. Vi vil arbeide for at eldre par skal få muligheten til fortsatt å leve sammen, også i tilfeller hvor det er behov for å flytte til en mer tilrettelagt bolig eller i en institusjon.

Det er behov for gjennomgang av forskriften om egenandel for opphold i institusjon, og denne må endres slik at pasienter på sykehjem, som bor på dobbeltrom mot sin vilje, bare betaler 50 % av egenandelen.

For å gi gode tilbud over hele Norge for den hjelp man har behov for, ønsker vi å gi de eldre pleietrengende juridiske rettigheter til pleietjenester. Hvilke tjenester den enkelte skal tilbys skal vurderes lokalt, på bakgrunn av klart definerte kriterier, med basis i den enkeltes behov.

Skal vi oppnå kvalitet i eldreomsorgen er det behov for kompetent arbeidskraft. For å sikre rekruttering av god kompetanse må det derfor gjøres faglig attraktivt å arbeide innen eldreomsorgen.

Vi ønsker gjennom finansieringssystemet, å tilrettelegge for at omsorgstjenester skal kunne benyttes uavhengig av geografiske grenser når dette er mulig og ønskelig. Tjenester må kunne ytes innenfor gitte kostnadsrammer som gjenspeiler kostnadene der tjenestene ytes, dersom disse ytes utenfor Norges grenser.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- la staten overta ansvaret for å finansiere eldreomsorgen
- gi private omsorgsaktører mulighet til å konkurrere med det offentlige tilbud på like vilkår
- at kommunene skal ha ansvar for tilretteleggingen av og kvaliteten i eldreomsorgen
- at de eldre pleietrengende kan velge den tjenesteyter de ønsker
- innføre krav om vandelsattest for omsorgspersonell i eldreomsorgen
- sørge for økt sykehjemstilbud i Norge slik at de som har behov for det, får plass
- være positive til etablering av sykehjemsplasser i utlandet
- utarbeide juridiske rettigheter for dem som har behov for pleie- og omsorgstjenester



## Tannhelse

Fremskrittspartiet mener at tannhelsetjenesten må styrkes, både i forhold til økt utdanning av tannhelsepersonell og gjennom bedre refusjonsordninger. Tannlegene må være en integrert del av helsesektorens samhandling. Samhandling er nødvendig både i forhold til pasientsikkerheten, fellesinnsatsen mot livsstilssykdommer og for å sikre pasientenes økonomiske rettigheter. Tennene er en del av kroppen, og sykdom i munnhulen må derfor ses på som en ordinær diagnose.

Pasienter som mottar hjemmesykepleie eller sykehjemstilbud skal kunne fortsette hos sin faste tannlege, og kostnader for dette refunderes fra det offentlige på lik linje med det en offentlig tannhelseklinikk ville fått for samme type behandling.

### Fremskrittspartiet vil:

- opprettholde og videreutvikle satsingen på forebyggende tannhelse, med særlig fokus på unge og på syke eldre
- legge til rette for økt utdanning av tannhelsepersonell
- stimulere til samhandling mellom tannhelsetjenesten og den øvrige helse- og omsorgstjenesten
- bedre refusjonsordningene for sykdomsrelatert tannbehandling, og på sikt redusere kostnadene til egenandeler på lik linje med øvrig helsebehandling

## Velferdsteknologi

Fremskrittspartiet er positive til bruken av velferdsteknologi. Etter partiets syn er det viktig for innovasjon og utvikling å få til et godt samspill mellom offentlig og privat sektor også på dette området. Det vil være viktig for å kunne videreutvikle smarthusløsninger, ta i bruk ulike sensorteknikk og elektroniske meldesystemer.

FrP mener at fornuftig bruk av velferdsteknologi til boligløsninger kan gi flere mulighet til å bo i egen bolig enda lenger. Vi vil derfor være en pådriver for at offentlig sektor skal legge til rette for og implementere gode velferdsteknologiske løsninger. Allerede i dag finnes en rekke velferdsteknologiske løsninger som i alt for liten grad er tatt i bruk.

FrP ønsker å innføre skattefradrag for alderstilpasning av egen bolig (ROT).

Fremskrittspartiet er tilhenger av å bruke velferdsteknologi for å innføre en mer moderne pårørendepolitikk. Bruken av ny teknologi kan gi mennesker med bistands- eller pleiebehov anledning til å oppleve større trygghet og selvstendighet. Likevel må velferdsteknologi aldri bli en erstatning for omsorg og pleie. Husbankens tilskuddsordninger til omsorgsboliger må sikre finansiering av grunninstallasjon for velferdsteknologi.

Ved bruk av velferdsteknologi er det viktig at det tas tilstrekkelig personvern hensyn. Mange eldre lider i dag av ervervet mental svikt, og det er viktig at velferdsteknologi som medfører overvåking kun tilbys til brukere og pasienter som selv ikke motsetter seg dette.

### Fremskrittspartiet vil

- satse på økt bruk av velferdsteknologi

## Primærhelsetjenesten

Fremskrittspartiet viser til at en god primærhelsetjeneste er viktig i forhold til forebygging og behandling av sykdommer. Helse- og omsorgstilbudet som det offentlige har finansieringsansvar for, skal være faglig forsvarlig og av god kvalitet.

Legetjenestene skal organiseres slik at pasientene selv skal kunne velge hvilken lege de mottar tjenester fra. I et slikt system vil legen få betalt for det arbeidet som utføres, og ikke ut fra hvor mange personer legen

har på sin liste. Systemet vil også ivareta studenter eller andre som får behov for å konsultere lege under midlertidig opphold på andre steder enn der de under dagens ordning har sin fastlege.

Det er viktig å ha en god legevaktstjeneste som kan behandle akutte tilstander som skjer utenom legekantorenes vanlige åpningstid. Det er behov for å se på takstsystemet og hva som er til hinder for at legen reiser hjem til enkelte pasienter, fremfor at dårlige pasienter må hentes med ambulanse og fraktes til legevaktssentralen.

For å sikre større valgfrihet for pasienter med behov for fysioterapitjenester, vil vi avvikle dagens ordning med fysioterapihjemler. Likestilling av offentlig godkjente fysioterapeuter vil gi større mangfold og bredde i tilbudet, samtidig som det bidrar til kortere ventetid for brukerne.

Det er viktig å få etablert helhetlige behandlingsskjeder. En viktig forutsetning for å lykkes med dette er at finansieringen kommer fra staten gjennom hele behandlingsforløpet uansett om tilbudet gis av det offentlige eller private, og om det skjer i primærhelsetjenesten eller i spesialisthelsetjenesten.

Kommunene mangler et helhetlig tilbud når det gjelder habilitering og rehabilitering. Vi vil styrke det tverrfaglige samarbeidet, og samarbeidet mellom forvaltningsnivåene, slik at fokuset er på pasienten som et helt menneske.

Det er behov for å få på plass IKT-systemer for utveksling av nødvendige journalldata. I de tilfellene hvor helse- og omsorgsinstitusjoner benytter ulike journalsystem, må man til pasientenes beste, sørge for at det benyttes systemer som ”snakker sammen”.

FrP mener også at det er behov for bedre sikkerhet mot journalsnoking.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- forbedre fastlegeordningen
- at fastleger skal få refusjon etter antall behandlede pasienter
- avvikle dagens hjemmelsordning for fysioterapi/kiropraktikk og lignende
- ha en god skolehelsetjeneste og et godt helsetilbud til mor/barn.
- sikre systemer for utveksling av nødvendige journalldata
- styrke jordmørtjenesten

## **Rehabilitering**

Fremskrittspartiet vil styrke rehabiliteringstjenestene og ta i bruk den kapasiteten og kompetansen som er tilgjengelig på feltet. Det økonomiske ansvaret for rehabiliteringstjenestene skal ligge hos staten, mens pasienten selv i samråd med sin lege skal kunne velge mellom institusjoner som kan gi det nødvendige tilbudet. Statlig finansiering skal gjelde uavhengig av om tilbudet er offentlig eller privat.

For å sikre et helhetlig tilbud innenfor helsesektoren, er det viktig å se rehabilitering i sammenheng med andre tjenester innen sektoren. Forebygging og tidlig innsats er viktig for å dempe behovet for behandlings- og rehabiliteringstjenester. Det må sikres et tilstrekkelig antall sykehjemsplasser, slik at rehabiliteringsplasser i helsehus ikke blir benyttet til langtidsliggende sykehjemspasienter.

#### **Fremskrittspartiet vil**

- øke rehabiliteringskapasiteten
- likestille offentlige og private tilbydere
- satse på forebygging og tidlig innsats

## Psykisk helse

Fremskrittspartiet er bekymret over at stadig flere, også mange unge, sliter med psykiske plager og sykdom. Vi prioriterer derfor en styrking av tilbudet i psykiatrien. Mens alle partier lenge har hatt ambisjoner om økt satsing på dette feltet, faller stadig flere ut av utdanningsløp og arbeidsliv som følge av sine plager. Behandlingstilbudet må tilpasses den enkelte pasient.

Mange av dem som i dag sliter med psykisk sykdom kan og bør fortrinnsvis behandles utenfor institusjon gjennom tett faglig oppfølging. For de pasientene som har behov for institusjonsopphold, må det være tilstrekkelig kapasitet. FrP vil utvide tilbudet med ”varme senger” for langvarige alvorlige psykiske sykdommer. Et differensiert psykiatrisk tilbud er avgjørende for å redusere bruk av tvang og tung medisiner.

Derfor mener vi at en endring av finansieringssystemet for psykiatrien er nødvendig. I dag prioriteres tidlig oppfølging og behandling bort av kommunene, fordi de økonomiske rammene er for små. Vi vil innføre en ordning der pengene følger den enkelte pasient til behandlingsstedet og på denne måten sikre pasientens grunnleggende rettigheter.

Det må være en selvfølge at både private og offentlige tjenestetilbydere kan benyttes i behandlingsforløpet, både for å redusere ventetidene og for å få på plass mangfoldet og en sunn konkurranse basert på kvaliteten i tjenestene som pasientene skal motta.

### Fremskrittspartiet vil:

- likebehandle offentlige og private tjenestetilbydere
- styrke forebyggingsarbeidet også gjennom skolehelsetjenesten
- ha en ny opptrappingsplan for psykiatrien med øremerkede midler
- sikre nok kapasitet i behandlingsforløpet
- styrke psykologtjenesten i kommunene
- innføre eget tilbud om psykiatriambulanser

## Rusomsorg

Fremskrittspartiet mener at forebyggende arbeid for å hindre utvikling av rusavhengighet må prioriteres. Derfor er det riktig å prioritere forebygging rettet mot barn og unge.

Rusmiddelavhengighet er en sykdom. Selv om hver enkelt har personlig ansvar for sin egen livsførsel, kommer man ikke unna at det ofte er bakenforliggende årsaker til rusmisbruk. Blant disse er psykiske lidelser. Vi vil derfor sikre at behandling av rusmisbruk også må ta høyde for tilstrekkelig behandling av tilleggs lidelser.

Fremskrittspartiet er opptatt av at alle som er motivert for å komme seg ut av rusmisbruket, skal få den nødvendige behandlingen og oppfølgingen for å lykkes med å oppnå en rusfri hverdag.

Vi vil ta i bruk all offentlig og privat kapasitet for å redusere de lange ventelistene innenfor norsk rusomsorg. Det er derfor nødvendig at staten overtar finansieringsansvaret for rusomsorgen slik at rusmisbrukerne ikke blir kasteballer i hjelpeapparatet. Tildeling av behandlingskontrakter bør skje på bakgrunn av kvalitet i tilbud, resultatoppnåelse og at man sikrer en bredde i behandlingstilbudet.

For å lykkes må det være en helhetlig behandlingsskjede med avrusning, behandling og ettervern. Vi vil også at den enkelte rusmisbruker skal få tildelt en koordinator som kan bidra med hjelp og støtte under hele behandlingsforløpet.

For personer uten bosted eller boevne er det også nødvendig å følge dette opp i etterkant av rehabilitering. Vi ønsker etablering av akutte alternative botilbud.

Noen rusmiddelmissbrukere får i dag tilbud om hjelp til nedtrapping av bruken av tunge narkotiske stoffer gjennom legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Rehabiliteringsdelen av dette har vært grundig nedprioritert, derfor er det på tide å sette fokus på rehabilitering.

Fremskrittspartiet sier nei til å inkludere heroinassistert behandling som en del av LAR.

Den beste løsningen for å få folk ut av rusmiddelmissbruket er gjennom frivillig avrusning og rehabilitering. I enkelte tilfeller er likevel bruk av tvang nødvendig for å få rusmisbrukerne inn i behandlingsopplegget.

### **Fremskrittspartiet vil**

- styrke forebyggingsarbeidet for å hindre rusmisbruk
- ansvarliggjøre den enkelte til å bidra med å løse sin egen situasjon
- bruke ledig kapasitet blant offentlige og private for å behandle rusmisbruk
- styrke rehabiliteringen i LAR
- innføre rett til ettervern fra dag én
- flytte finansieringsansvaret for ettervern til staten
- sikre en helhetlig behandlingsskjede

## **Sykehusene**

Fremskrittspartiet vil endre organiseringen av sykehustjenestene ved å avskaffe de regionale helseforetakene, og fordele oppgavene mellom Helsedepartementet og de enkelte sykehusene. Helsedepartementet skal sørge for et helhetlig helsetilbud i hele landet basert på faglige kriterier.

De lokale helseforetakene skal være selvstendige driftsenheter som legger opp sin virksomhet i tråd med etterspørselen og styringssignalene fra Helsedepartementet. Vi mener at sykehusene må få betalt en statlig stykkpris som gir økonomiske incentiver for pasientbehandling, slik at den enkelte pasient settes i sentrum, og de uverdige helsekøene kan fjernes.

Effektive behandlingsskjeder og helhetlige pasientforløp forutsetter helhetlige pasientfinansieringsforløp uavhengig av hvem som utfører tjenesten, og når. Samtidig er det nødvendig å sørge for at akuttfunksjoner, utdanning for helsepersonell og forskning får dekket disse utgiftene gjennom forhåndsavtalt finansiering og øremerkede tilskudd.

Norges geografi og manglende infrastruktur tilsier en desentralisert spesialisthelsetjeneste, og vi kan ikke støtte en omfattende nedbygging av lokalsykehusene. Det er et mål å gi likeverdige helsetjenester uavhengig av bosted enten det er akutt eller kronisk sykdom.

Utvikling av nye distriktsmedisinske sentra med døgnkontinuerlig legevakt og spesialistpoliklinikk på dagtid kan gi bedre behandling til flere, men må ikke hindre pasienter som trenger sykehusbehandling i å få dette innen rimelig reiseavstand. For å gi pasienten et best mulig tilbud, og for å stabilisere og starte behandlingen av alvorlig skadde som trenger behandling ved større sykehus, bør lokalsykehus ha et minimum av behandling som sikrer døgnkontinuerlig akuttberedskap. Det er også behov for en kompetansereform for legene i akuttmottakene ved norske sykehus for å bedre pasientsikkerheten.

Vi ønsker at offentlige og private helsetjenester skal likebehandles juridisk og økonomisk for å kunne konkurrere på like vilkår. Pasientene skal etter å ha fått innvilget en bestemt helsetjeneste av det offentlige, selv ha rett til å velge hvilken tjenesteleverandør de ønsker å benytte. Pasientene skal også kunne velge godkjente helsetilbud i utlandet. Helsepersonell skal i størst mulig grad brukes til pasientbehandling, og støttefunksjoner skal i størst mulig grad ivaretas av andre faggrupper.

Vi ønsker å investere mer i sykehusutstyr og sørge for at vi utnytter de mulighetene som teknologien gir oss, til å arbeide mer effektivt. For eksempel kan telemedisin utnyttes i større grad for å få til samarbeid mellom sykehusene og i utførelsen av fjernoperasjoner.

Det er et nasjonalt ansvar å sørge for at sykehusene har helhetlige og felles IKT systemer som sikrer god, trygg og effektiv informasjonsflyt på tvers av helseforetakene. Derfor må det bedre styring til for å sikre et nasjonalt IKT system for hele helse- og omsorgssektoren.

Norge har en unik mulighet til å satse på kunnskap og utvikling, og vi vil derfor styrke innsatsen når det gjelder medisinsk forskning vesentlig. Det er spesielt viktig å prioritere stamcelleforskning.

Legespesialister i privat praksis som har avtale med helseforetak representerer en viktig og effektiv del av spesialisthelsetjenesten. Vi ønsker å utvide omfanget av avtalespesialister og de diagnosene som de kan behandle.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- likebehandle offentlige og private sykehus
- styrke brukermedvirkningen og valgfriheten i spesialisthelsetjenesten
- øke midlene til medisinsk forskning
- øke innsattsstyrt finansiering (ISF) andelen til minimum 60 %
- ha et investeringsløft på medisinsk utstyr og bygningsmasse
- innføre en "havarikommisjon" etter modell fra samferdsel, for å kunne gå gjennom uønskede hendelser ved norske sykehus
- ruste opp og utvide Radiumhospitalet

## **Legemiddelpolitikk**

Fremskrittspartiet er kritisk til en utvikling der stadig flere legemidler blir overført fra blåresept-ordningen til individuell refusjon. Vi mener det er nødvendig med en gjennomgang av denne ordningen.

Norge har gjennom sine forskningsmiljøer og tilgang på kapital gode forutsetninger for å kunne ligge i forkant når det gjelder utprøvende medisin. Norske regelverk og retningslinjer knyttet til å ta i bruk nye medisiner og behandlingsmetoder bør mykes opp og tilpasses øvrige skandinaviske land. Dagens ordning som i praksis betyr at det er politikere og ikke fagmiljøer som godkjenner om ny medisin bør tas i bruk, må endres.

For å bevare kompetansen i apotekene samt sikre at nye legemidler kommer raskt i bruk vil vi både gjennomgå apotekenes avanse og øke bagatellgrensen.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- være positiv til utprøvende medisin
- styrke medisinsk forskning og utvikling
- at egenandeler skal holdes på et moderat nivå
- at flere reseptfrie legemiddel kan selges i butikk

## **Gen- og bioteknologi**

Mange mennesker lever i dag lengre og har bedre liv takket være utviklingen innenfor gen- og bioteknologi. Fremskrittspartiet har en positiv holdning til mulighetene som åpner seg ved forskning og bruk av gen- og bioteknologi. Vi mener derfor at Norge ikke skal ha en strengere regulering enn andre land det er naturlig å sammenlikne seg med. Så lenge det er medisinsk og etisk forsvarlig, bør Norge være et foregangsland innenfor forskning og utvikling av gen- og bioteknologi.

Norge har strenge regler med hensyn til behandling av ufrivillig barnløshet. Dette fører til at metoder som tilbys i andre land, og som der er akseptert som medisinsk forsvarlig, ikke er en del av det norske behandlingstilbudet.

Det må være en lovmessig forutsetning for assistert befruktning at det biologiske opphavet klart kan defineres som én biologisk mor og én biologisk far. Det vil således være en forutsetning for eggtransplantasjon og sæddonasjon at donor er kjent. FrP støtter ikke surrogati som metode for å skaffe seg barn.

FrP er positive til de muligheter gen- og bioteknologi gir til å forbedre og utvikle menneskers liv så lenge dette skjer innenfor trygge, og vitenskapelig godkjente former.

Det bør være mulig å benytte preimplantasjonsdiagnostikk og fosterdiagnostikk, og ultralyd skal kunne brukes også før 12 svangerskapsuke der dette er ønsket og faglig forsvarlig.

**Fremskrittspartiet vil:**

- arbeide for en positiv og moderne utvikling innenfor gen- og bioteknologien
- øke forskningsinnsatsen i Norge vesentlig

## **Organdonasjon**

Fremskrittspartiet ser behov for å øke fokus på organdonasjon. Fremtidens helsekort vil gi bedre muligheter for registrering av donorer. Vi bør satse mer på informasjonsarbeid om organdonasjon, og ordningen med donoransvarlig på ”donorsykehus” bør utvikles og forsterkes. Likeledes må transplantasjonsavdelingen ved Rikshospitalet styrkes, slik at man øker kapasiteten i takt med økningen i tilgangen på donororgan.

**Fremskrittspartiet vil**

- øke kapasiteten ved Rikshospitalet
- ha faste donoransvarlige ved ”donorsykehusene”

## **Xenotransplantasjon**

Fremskrittspartiet innser at behovet for materiale til transplantasjoner av organer vil øke og er derfor positive til at det forskes for å kartlegge, og eventuelt forbedre, mulighetene til bruk av materiale fra dyr til transplantasjoner på mennesker i de tilfellene der dette blir mulig. FrP vil at forskning og eventuelt utprøving av slik praksis foregår, så lenge dyreetiske prinsipper også ivaretas. Grundig vurdering av et offentlig oppnevnt fagpanel må avgjøre om nye metoder og prosedyrer er faglig og etisk forsvarlige.

# **ARBEID OG VELFERD**

## **Et organisert arbeidsliv**

Et sterkt trepartssamarbeid mellom arbeidsgiversiden, arbeidstakersiden og myndighetene har vist seg å være vellykket for å sikre forutsigbare rammevilkår, nødvendig moderasjon og evne til omstilling. Fremskrittspartiet mener at et godt og velfungerende trepartssamarbeid forutsetter at alle berørte parter blir hørt og behandlet som likeverdige aktører i samarbeidet.

Fremskrittspartiet går inn for full organisasjons- og avtalefrihet og forholder seg til inngåtte avtaler i arbeidslivet. Dersom noen ønsker å stå utenfor arbeidstakerorganisasjonene, skal det respekteres, og disse må ha lov til å fremforhandle egne avtaler med arbeidsgiver.

Vi vil imidlertid arbeide for å justere det kollektive avtalesystemet da det ikke ivaretar nyansene i arbeidslivet, nyanser en letttest kan se og løse ved lokale forhandlinger. Nyanser i denne sammenhengen er blant annet geografi, belastninger, konkurransen i arbeidsmarkedet samt det å ivareta utsatte næringer. Sentrale forhandlinger tar ikke alltid slike hensyn, og den sentrale potten må reduseres for å kunne øke andelen til lokale forhandlinger.

Streikeretten og lockoutretten skal bevares som virkemidler i en konflikt mellom arbeidstakere og arbeidsgivere. Likevel ønsker vi å invitere partene til en diskusjon for å finne andre mekanismer for å komme til enighet. Streik påfører i stor grad uskyldig tredjepart store belastninger.

Midlertidige ansettelser er en nødvendighet av forskjellige årsaker. Dette gjelder både for å sikre et velfungerende arbeidsliv, og ikke minst for at unge og seniorer lettere kan få innpass i arbeidslivet. Dog bør faste ansettelser være utgangspunktet for å skape trygge arbeidsplasser.

FrP vil utvikle fagforeningsfradraget og erstatte dette med en generell skattelette for alle.

**Fremskrittspartiet vil:**

- myke opp reglene for midlertidig ansettelse
- likestille uorganiserte med organiserte
- ha større lokal forhandlingsrett
- ha fleksible arbeidstidsavtaler mellom arbeidstaker og arbeidsgiver

## Arbeidsliv

Norge har behov for mer arbeidskraft i fremtiden. Arbeidskraften er vår viktigste ressurs, både for den enkelte og for samfunnet. Vår evne til å skape verdier og utvikle velferdssamfunnet vil avgjøres av hvordan den totale arbeidskraften er sammensatt, hvor stor den er og hvilken kvalitet den har. Likevel er det mange som står utenfor.

Verdiskapingen i Norge påvirkes av at stadig flere lever på trygd. Det er derfor avgjørende at de arbeids- og velferdspolitiske virkemidlene innrettes på en slik måte at arbeid alltid skal lønne seg, og slik at den enkelte får utnyttet sin reelle restarbeidsevne til gagn for seg selv og for samfunnet.

Økt tilgang på arbeidskraft kan sikres gjennom lavere sykefravær, flere funksjonshemmede i arbeid og heltid fremfor deltid.

Med et arbeidsliv i endring må også arbeidsmiljøloven tilpasses og fornyes i tråd med endringene i samfunnet og arbeidslivet. Arbeidssinnsatsen i samfunnet både i privat og offentlig sektor må økes for å opprettholde dagens velferdsnivå. Arbeidstidsbestemmelsen i dagens arbeidsmiljølov må tilpasses individet og virksomhetenes behov. Endring av arbeidsordning vil bidra til å øke heltidsandel og gi tilgang til mer arbeidskraft.

Vi vil bidra til å skape et trygt, fleksibelt og familievennlig arbeidsliv med plass til alle, og hvor faste ansettelser fortsatt skal være hovedregelen. Arbeidslivets lover og regler må likevel reflektere at arbeidsgivere, medarbeidere og forbrukere ønsker større fleksibilitet i hverdagen. Da må vi ha et arbeidsliv som er basert på åpenhet og ansvarlighet. Arbeidsmiljøloven må sikre arbeidslivet fleksible rammer og gi rom for lokal tilpasning.

Det er svært positivt at det forsøkes med såkalt alternativ turnus eller ønsketurnus, noe som har gitt gode resultater både for brukere og ansatte flere steder i landet. Forsøk med alternativ turnus har gitt brukerne en mer forutsigbar hverdag, samtidig som de ansatte har fått lengre friperioder. Mye kan også tyde på at slike turnusordninger bidrar til bedre ressursutnyttelse, lavere sykefravær og færre deltidsstillinger.

**Fremskrittspartiet vil:**

- åpne for at alternative turnuser kan avgjøres lokalt

- liberalisere arbeidsmiljøloven slik at den sikrer arbeidslivet fleksible, men trygge rammer og gi rom for lokal tilpasning

## Sykelønnsordning

Fremskrittspartiet mener at det er viktig å stimulere til lavest mulig sykefravær, da det motsatte rammer både bedrifter, enkeltpersoner og samfunnet som helhet. Et godt og produktivt helsevesen uten lange ventetider vil være en viktig faktor for å få ned sykefraværet.

Forskning viser at legenes sykemeldingspraksis har stor variasjon. Derfor må det innføres bedre kontroll og rutiner som sikrer en mer ensartet sykemeldingspraksis. Blant annet bør sykemelding utover den sjettede måned foretas av en spesialist eller en annen lege enn pasientens fastlege. I tillegg vil det være avgjørende at man sikrer økt kompetanse slik at legene skal kunne foreta en reell arbeidsevnevurdering av den enkelte.

Vi vil ha en gradert sykemelding, men mener at sykemeldingsgraden i langt større omfang bør baseres på den enkeltes arbeidsevne.

Psykiske lidelser representerer en stor andel av alt sykefravær. Aktivitet og arbeid er den beste måten å møte mennesker med lettere psykiske lidelser, slik at man forhindrer sosial isolasjon.

Vi vil ha en god sykelønnsordning som i likhet med dagens ordning sikrer den enkelte en trygg og forutsigbar inntekt ved sykdom. I tillegg må NAV få muligheten til å innrette arbeidet slik at flere får arbeidsrettet tiltak tidligere.

For mange pasienter med alvorlige diagnoser, som krever et langvarig behandlingsløp, kan den lovfestede sykepengeperioden bli for kort.

Derfor bør dagens sykelønnsordning utvides for dem som har alvorlige sykdommer. Vi vil også ha utredet muligheten for å innføre en tidskontoordning hvor varighet av sykepenger avhenger av sykemeldingsandel, men samtidig innenfor en maksimalperiode på inntil 2 år.

### Fremskrittspartiet vil:

- at man i langt større grad tar utgangspunkt i den enkeltes arbeidsevne
- at pårørende som er i arbeid får opprettholdt sine rettigheter om tidsbegrenset sykelønn når de pleier sin nærmeste som er alvorlig syk
- åpne for en utvidet sykelønnsordning for alvorlig sykdom
- utrede en tidskontoordning som kan bidra til at mennesker med alvorlig diagnose har bedre muligheter til å komme tilbake til arbeid

## Dagpenger

Fremskrittspartiet vil opprettholde en ordning med dagpenger for dem som av forskjellige grunner blir arbeidsledige i en periode. Arbeidssøkere må være geografisk mobile og kunne akseptere arbeid i alle deler av landet.

Det vil være naturlig med fleksible ordninger knyttet til permitteringsordningen, lønnsgarantiordningen, og enkelte andre ordninger knyttet til dagpengeutbetaling, slik at ordningene tilpasses situasjonen i arbeidsmarkedet.

I dag er ikke adgangen til å permittere lovfestet. Dette innebærer at gjeldende rett gir arbeidstakere i bedrifter uten tariffavtale og med færre enn 50 ansatte, liten eller ingen rett til informasjon og medinnflytelse. Derfor vil vi lovfeste regler som regulerer permitteringsadgangen i virksomheter som ikke er bundet av tariffavtale.

### Fremskrittspartiet vil:



- lovfeste regler som regulerer permitteringsadgang
- justere permitteringsordningene i takt med arbeidsmarkedet

## Arbeidsmarkedstiltak

Altfor mange i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidslivet. Arbeidsmarkedstiltakene er blant de viktigste virkemidlene det arbeidsrettede velferdsapparatet har, og attførings- og vekstbedriftene er sentrale aktører for å lykkes med å inkludere flere med nedsatt arbeidsevne i arbeidslivet. Fremskrittspartiet mener at det må arbeides tettere med den enkelte gjennom karriereveiledning og individuell oppfølging rettet mot vedkommendes arbeidsevne, ferdigheter og motivasjon for å komme seg ut i arbeid, enten gjennom utdanning eller praksis plass. Målet må være å få brukere raskest mulig sysselsatt i ordinært arbeid.

Samarbeidet mellom attførings- og vekstbedriftene og det ordinære arbeidslivet må styrkes. Videre vil FrP legge til rette for at flere aktører kan godkjennes og tilby arbeidsmarkedstiltak. FrP vil forenkle og avbyråkratisere dagens tiltaksstruktur.

Funksjonsassistentordningen bidrar til at personer med sterke funksjonsnedsettelse kommer i arbeid og blir værende i arbeid. FrP vil gjøre ordningen med funksjonsassistent om til en varig ordning.

Arbeids- og utdanningsreiser er en helt avgjørende ordning for mange funksjonshemmede som trenger transport til og fra arbeid eller utdanning, men som ikke kan nyttiggjøre seg ordinært transporttilbud. Med dette tilbudet kan de delta i arbeidslivet. FrP vil gjøre ordningen om til en varig ordning.

### Fremskrittspartiet vil:

- opprette flere tiltaksplasser, gjennom en opptrappingsplan
- bidra til å styrke samarbeidet mellom arbeidsmarkedsbedriftenes utdanningstilbud og de videregående skolene
- styrke tilretteleggingstilskuddsordningen på arbeidsplassene, samt åpne for at også bedrifter uten IA-avtale kan nyte godt av tilskuddsordningen
- innføre et "fleksibelt lønnstilskudd" for å få flere med nedsatt arbeidsevne inn i arbeidslivet, uavhengig av om bedriften har IA-avtale
- gjøre ordningen med funksjonsassistent om til en varig ordning
- gjøre ordningen med arbeids- og utdanningsreiser om til en varig ordning

## Midlertidige ansettelser

Det er i dag strenge vilkår for å kunne ansette noen midlertidig. Hvis en virksomhet har ansatt en arbeidstaker i midlertidig stilling uten at kravene til midlertidig stilling er oppfylt, vil arbeidstakeren i utgangspunktet ha krav på fast ansettelse. Dette gjør at bedrifter som oftest lar være å ansette arbeidstakere, selv om det i en tidsavgrenset periode kan være behov for arbeidskraft.

Det finnes flere grupper som i dag strever med å få innpass i arbeidslivet; blant annet etniske minoriteter, personer med redusert arbeidsevne, unge arbeidstakere og nyutdannede. Økt adgang til å ansette midlertidig vil minske arbeidsgivers opplevelse av risiko ved ansettelsen, som igjen kan gi flere mulighet til å prøve seg i arbeidslivet.

Midlertidig ansettelse er en god mulighet til å få arbeidserfaring. Slik blir det enklere å få arbeid senere, eller få en utvidelse til fast stilling.

Fremskrittspartiet vil understreke at hovedregelen i det norske arbeidsliv skal være fast ansettelse. Derfor er det gledelig at undersøkelser bekrefter at om lag 2/3 av dem som er midlertidig ansatt, ender opp med fast arbeid i bedriften, mens det bare er et lite mindretall på 4 prosent av dem som ble ansatt midlertidig som i dag står utenfor arbeidslivet.

Fremskrittspartiet mener at et fortsatt sterkt stillingsvern i norsk arbeidsliv kan kombineres med større fleksibilitet når det gjelder ansettelser til beste for både arbeidsgivere og ansatte.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at flere skal få muligheten til å komme ut i arbeid ved at det åpnes for større bruk av midlertidige ansettelser

## Velferd

Fremskrittspartiet mener en grunnleggende holdning må være at alle skal bidra etter evne for å sikre gode, og bærekraftige velferdsordninger i fremtiden.

Dagens velferdssystem baserer seg, i utgangspunktet, på prinsippet om at alle som kan, skal klare seg selv, leve av egen inntekt og ta vare på seg selv og sin egen familie. De som ikke makter dette av blant annet helsemessige årsaker skal få hjelp av fellesskapet til å leve et verdig liv. Samtidig må velferdspolitikken innrettes slik at det alltid vil være lønnsomt å arbeide.

FrP ønsker en fremtidsrettet velferdspolitik, basert på dette prinsippet. Dette innebærer en politikk som sikrer trygghet for den enkelte. Vi vil ha et velferdssystem som sikrer den enkelte rett ytelse til rett tid. Det må imidlertid stilles krav ved utbetaling av offentlige midler, slik at oppmerksomheten rettes mot dem som trenger dem mest.

Utvidelsen av EU i 2004, samt at vi har fri flyt av arbeidskraft innen EØS-området, har ført til at norske velferdsordninger er under press. Økt arbeidsinnvandring fra EØS-land og rask opptjening av velferdsgoder har ført til økt eksport av enkelte velferdsordninger. Fordi norske stønader er fastsatt i forhold til norske priser og lønninger, gir dette svært god kjøpekraft i enkelte andre land.

Det norske velferdssystemet er sårbart for høy innvandring. Det er derfor behov for å finne nye løsninger som kan sikre fortsatt gode velferdsordninger, samtidig som det reduserer muligheten for å eksportere velferdsordninger ut av landet. Fremskrittspartiet mener derfor at det er behov for å reforhandle EØS-avtalens bestemmelser knyttet til arbeids- og velferdsordninger.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at man har et velferdssystem som sikrer den enkelte rett ytelse til rett tid
- fremme en rekke tiltak for å forhindre eksport av velferdsordninger
- utrede muligheten for å vri ytelse fra kontantytelser til skattefradrag

## Folketrygden

Folketrygden skal fungere som en forsikringsordning for innbyggerne ved sykdom, uførhet og alderdom. Arbeidstakere og -givere skal betale premie til folketrygden og opparbeide seg rettigheter til ytelse ved behov. Ytelse fra folketrygden skal være en lovfestet rettighet, ikke en sosial ytelse som er avhengig av politiske prioriteringer. Fremskrittspartiet aksepterer omfordeling i folketrygdsystemet.

Premien til folketrygden skal fastsettes av Stortinget i de årlige statsbudsjetter. Den skal være delt i to deler, en helsedel og en pensjonsdel.

## NAV

Fremskrittspartiet ønsker en arbeids- og velferdsforvaltning som bidrar til å nå målsettingen om flere i arbeid – færre på trygd. FrP mener det er behov for å gjøre organisatoriske endringer i NAV slik at man oppnår en helhetlig og effektiv forvaltning. Endringene må medføre at det blir enklere for brukerne og at organiseringen tilpasses brukernes behov. Et velfungerende NAV er selve forutsetningen for at fellesskapets velferdsgoder forvaltes på en god og riktig måte.

Fremskrittspartiet ønsker å styrke brukerperspektivet og brukernes rettsikkerhet og vil derfor tilbakeføre kompetanse til førstelinjen/NAV lokalt, slik at man sikrer god nok bistand og oppfølging av brukerne.

Dagens organisering med en statlig, og en kommunal del fremstår som et uoversiktlig og krevende partnerskap. Vi vil derfor foreta en gjennomgang av NAVs organisering med sikte på å samle den statlige og kommunale delen i en enhet. En enhetlig organisering må også føre til avbyråkratisering og forenkling av dagens lovverk og ytelser.

#### **Fremskrittspartiet vil**

- slå sammen den statlige og kommunale delen av NAV til en statlig enhet
- tilbakeføre kompetanse til NAV lokalt
- gi brukerne rett til å bytte veiledere/saksbehandlere i NAV og NAV-kontor
- overføre det økonomiske ansvaret for økonomisk sosialhjelp til NAV/staten

## **Sosialt sikkerhetsnett**

Fremskrittspartiet mener hjelp til selvhjelp skal være det bærende prinsippet innenfor sosialtjenesten og vil derfor innføre et lovmessig krav om aktivitetsplikt for den enkelte sosialhjelpsmottaker, dersom mottakeren er fysisk og mentalt skikket til aktiviteten. Uteblivelse fra slik deltakelse må få konsekvenser for brukeren. Det skal ikke være attraktivt å velge sosialhjelp fremfor arbeid, selv om man har begrensede muligheter på arbeidsmarkedet. FrP vil gjøre sosialhjelpen om til et statlig ansvar under NAV, sammen med ansvaret for arbeid og trygd.

Sosialhjelpen skal være en midlertidig ytelse og ikke noe folk skal leve av over tid. Personer som av helsemessige årsaker ikke er i stand til å arbeide, skal vurderes for uføretrygd.

Der er viktig å finne innovative løsninger på de sosiale utfordringene man står overfor i samfunnet. FrP ønsker økt satsing og stimulering av sosialt entreprenørskap og prosjekter med arbeidstrening for unge sosialhjelpsmottakere, samt et tettere samarbeid mellom det offentlige og private for å løse de sosiale utfordringene.

For å motivere barn av sosialhjelpsmottakere til å søke mot arbeidslinjen fremfor stønadslinjen, vil vi endre dagens avkortingspraksis, slik at man ikke foretar avkorting i foreldrenes sosialhjelp når de har barn under 18 år som bor hjemme og som har egen inntekt under den skattemessige friinntektsgrensen.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- innføre aktivitetsplikt for alle sosialhjelpsmottakere
- innføre et øvre tak på hvor mye man kan få i samlet sosiale ytelser

## **Offentlig tjenstepensjon**

Fremskrittspartiet mener det burde være en klar intensjon bak innføringen av et nytt pensjonssystem at det var mulig for dem som skal motta ytelsene å sette seg inn i bakgrunnen for ytelsen, beregningsmåten og størrelsen på ytelsen som mottas. Det er liten tvil om at pensjonsreformen har sørget for et mer komplisert og uoversiktlig pensjonssystem.

Det er uheldig at vi har fått forskjellige pensjonssystemer i privat og offentlig sektor. Vi mener det er behov for å endre de offentlige tjenstepensjonene slik at det blir samsvar mellom pensjonssystemet i privat og offentlig sektor. Offentlig tjenstepensjon må innrettes slik at den kan opptjenes og tillegges folketrygdens ytelser uten samordning. FrP ønsker å bidra med en politikk som kan gjøre dette mulig. Dette vil sikre fleksibilitet og mulighet for offentlig ansatte til å kombinere pensjon og arbeidsinntekt.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- arbeide for en ordning hvor man også i offentlig sektor kan opptjene tjenstepensjon som tillegges folketrygden uten samordning

- sikre de offentlig ansatte samme mulighet til å kombinere pensjon og arbeidsinntekt, slik man kan gjøre i privat sektor

## Avtalefestet pensjon (AFP)

Da AFP-ordningen ble etablert skulle den gi sliterne en mulighet for å gå ut av arbeidslivet med verdighet, uten å tape økonomisk. Ny AFP i privat sektor handler ikke lengre om "sliterne". Dette bekreftes ved at de som orker å stå i stillingen i mange år, vil komme betydelig bedre ut med den nye ordningen. Mens arbeidere med slitsomme yrker, og de som har arbeidet deltid, trolig ikke vil ha råd til å tenke på en pensjonisttilværelse når de blir 62 år uten å kombinere dette med fortsatt arbeid. Dette fordi verken folketrygden eller AFP-kontoen har blitt stor nok.

Fremskrittspartiet mener den nye fremforhandlede AFP-ordningen bryter med de opprinnelige intensjonene og mener videre det er dypt urettferdig at de som arbeider i bedrifter uten tariffavtale, ikke får nytte godt av ordningen.

Vi vil arbeide for en ny og fremtidsrettet tidligpensjonsordning (AFP) som er mer rettet mot dem som virkelig trenger den. Dette innebærer at man finner tilbake til utgangspunktet, samt at statens bidrag til ordningen må utvides til også å gjelde dem som ikke er omfattet av en tariffavtale.

FrP registrerer at ordningen nå er blitt en tidligpensjonsordning for alle dem som har AFP-avtale, der staten finansierer 1/3 del av kostnadene. Derfor oppfattes den nye ordningen som urettferdig og udemokratisk. Vi vil derfor arbeide for at det statlige bidraget skal omfatte alle pensjonister.

For å unngå at mange offentlig ansatte i fremtiden kan komme til å stå ovenfor valget om å fortsette i arbeid ut over fylte 67 år, eller tape fremtidige pensjonsinntekter, vil FrP arbeide for at man får tilnærmet samme ordning som i privat sektor.

## Alderspensjon

Pensjon skal etter Fremskrittspartiets mening sikre muligheten til en verdig pensjonisttilværelse og en økonomisk trygghet i alderdommen. Folketrygden skal omfatte pensjonsytelser til alle medlemmene av folketrygden ved oppnådd pensjonsalder. Pensjon fra folketrygden skal bidra til å sikre at alle får mulighet til en verdig alderdom.

Pensjonsrettigheter opptjenes gjennom innbetaling av premie til folketrygden. Premien skal deles mellom arbeidstaker og – giver. Den enkelte kan selv velge tidspunktet for å ta ut opparbeidet pensjon etter fylte 60 år. Pensjonsytelsen skal stå i forhold til innbetalt premie og opparbeidede rettigheter.

Det skal fastsettes en minsteytelse som alle har rett til etter fylte 67 år – også de som ikke har vært i arbeid eller/og innbetalt premie.

Pensjonisten kan velge å ta ut den delen av sin oppsparte pensjonsformue, som overstiger garantipensjonsnivået, som en engangsutbetaling - beregnet med utgangspunkt i en på forhånd fastsatt levealder for hvert årskull. Løpende pensjoner ytes livet ut.

Fremskrittspartiet godtar ikke avkorting av opparbeidet pensjon på grunnlag av inntekt, sivil status, eller boforhold. Fremskrittspartiet vil derfor fjerne avkortingen på 15 % av grunnpensjonen/garantipensjonen til gifte og samboende pensjonister. Det er uakseptabelt at ny folketrygd gir avkorting av garantipensjonen til pensjonister med lav ytelse, mens de med høyere ytelse ikke får avkorting.

Fremskrittspartiet mener pensjonistene skal ha den samme kjøpekraftsutvikling som de yrkesaktive og godtar ikke dagens underregulering med 0,75 prosent av løpende pensjoner.

Personer som ønsker pensjonsytelser utover det nivået folketrygdens alderspensjon innebærer, må selv sørge for dette gjennom private avtaler med for eksempel forsikringselskaper eller spareavtaler i bank. Årlig innskudd inntil folketrygdens grunnbeløp (1 G) skal være skattefritt.

Fremskrittspartiet godtar ikke at det gis bedre ytelser til personer uten opptjening enn til innbyggere med lang botid og opptjening i folketrygden. Supplerende stønad for dem med kort botid avvikes.

Pensjoner skal beskattes som inntekt, men med et særfradrag for alder. Beskatning av pensjonsytelser med omfordeling innenfor gruppen, eller grupper av pensjonister, aksepteres ikke.

## Etterlattepensjon

Samfunnsutviklingen har ført til at nesten alle voksne, arbeidsføre mennesker i Norge er i arbeid kortere eller lengre perioder i livet. Slik tjener de fleste opp egne rettigheter til pensjonsytelser når pensjonsalderen inntreffer. I fremtiden vil sannsynligvis behovet for pensjonsytelser til etterlatte bortfalle.

Fremdeles finnes det imidlertid familier med én forsørger, der de øvrige familiemedlemmene er avhengig av dennes inntekt. Dersom forsørgeren faller fra kan det føre til vanskelige, økonomiske forhold for etterlatte familiemedlemmer. Derfor bør etterlatteytelsen videreføres inntil videre.

## Uførhet

Å overføre unge mennesker til en permanent, inaktiv tilværelse med passive ytelser fra folketrygden som livsgrunnlag, er en fallitterklæring. For alle dem som har en mulighet til å utnytte eller opparbeide en arbeidsevne – stor eller liten – må det utvikles bedre rutiner og prosesser for oppfølging, kvalifisering og trening som kan bidra til å styrke deres muligheter til en mer aktiv og givende tilværelse gjennom deltakelse i arbeidslivet.

De senere års utvikling med et økende antall mennesker som forlater arbeidslivet og går over på varig uføretrygd, er bekymringsfull. Fremskrittspartiet vil samtidig understreke at personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte ikke er i stand til å delta helt eller delvis i arbeidslivet, skal gis en inntektssikring fra samfunnet som gjør det mulig å ha en verdig tilværelse.

Vi vil fjerne avkortingen i uførestønnen for gifte og samboende. Dagens behovsprøvd ordning med barnetillegg beholdes, men vi vil innføre et øvre tak på hva man kan få i uføretrygd, inkludert barnetillegg.

Det må innføres en langt mer fleksibel gradering for å komme inn i uføreordningen, og nedre grense settes til 20 % uførhet. NAV skal ha plikt og ansvar til å følge opp brukerne og gi den nødvendige bistand og veiledning slik at en eventuell restarbeidsevne kartlegges med jevne mellomrom og utnyttes.

De som ikke har hatt lønnsinntekt, eller som har hatt for lav inntekt til å få opptjening over minstenivået, skal sikres en minsteytelse i uførestønnen som det går an å leve av.

De uføre skal ha samme kjøpekraftsutvikling som de yrkesaktive. Vi vil videre arbeide for at fribeløpet i ny uførestønad økes.

FrPs utgangspunkt er at ingen under 40 år skal ha varig uførestønad, med mindre det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet. De unge skal i stedet ha sammenhengende støtte og god innsats i et utviklingsløp.

Unge uføre som derimot helt åpenbart ikke kan delta i arbeidslivet, som er født uføre, eller har blitt minst 80 % uføre før fylte 26 år, skal sikres ytelsen ung ufør. Vi vil øke tilleggspensjonsopptjeningen for disse.

### Fremskrittspartiet vil:

- arbeide for at fribeløpet i ny uførestønad økes

- innføre en mer fleksibel gradering for å komme inn i uføreordningen
- at uføregraden med jevne mellomrom skal kartlegges
- at det innføres en hovedregel om at ingen under 40 år skal gis varig uførestønad, med mindre det er helt åpenbart, at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet
- sikre unge som står i fare for å havne på uføretrygd et eget utviklingsløp
- arbeide for å øke tilleggspensjonsopptjeningen for dem med ytelsen ung ufør

## Pleiepenger

Fremskrittspartiet er opptatt av å skape et omsorgsfullt og medmenneskelig velferdssamfunn, og med et slikt utgangspunkt kan vi ikke tillate en politikk hvor man lar flere barn med "alvorlige sykdommer" oppleve en nærmest vilkårlig behandling av søknader om pleiepenger. Fremskrittspartiet mener det ikke skal være slik at familie må kjempe for å få sine rettigheter, samt leve i en eneste lang "berg- og dalbane-situasjon", preget av fortvilelse og usikkerhet.

Fremskrittspartiet vil understreke at sykdomsbildet til barn med "alvorlig sykdommer" som oftest er svært varierende, noe som innebærer at det også vil variere om og når barnet kan delta i tilrettelagt opplæringstilbud. At foreldre kan risikere å miste inntekten sin i de dagene barnet er friskt nok til å delta, er urimelig.

For mange vil det å kunne pleie sine egne alvorlig syke familiemedlemmer være et sterkt ønske, og et godt supplement til det offentlige tilbud. Dette bør imøtekommes ved å ha gode rettigheter til pleiepenger/sykepenger.

Når en legespesialist har konkludert med at barnet er alvorlig sykt, at det trenger oppfølging hele døgnet, og at det er hensiktsmessig å utføre pleie i hjemmet, skal retten til pleiepenger automatisk innvilges.

### Fremskrittspartiet vil:

- at NAV ikke skal kunne overprøve legespesialisters helseerklæringer
- at begrepet "varig ustabil tilstand" fjernes. Det må være den faktiske sykdomstilstanden som er avgjørende for om pleiepenger skal innvilges eller ikke
- at retten til pleiepenger beholdes selv om barnet i perioder kan delta i barnehage, skole og SFO

## Mennesker med nedsatt funksjonsevne

Fremskrittspartiet vil at personer med funksjonshemninger i størst mulig grad skal få like muligheter til å fungere i samfunnet, slik som alle andre. Det må legges til rette for at funksjonshemmede i størst mulig grad skal kunne ta utdanning og arbeide slik at den enkelte får realisert sine evner. Samfunnet må legge til rette for funksjonshemmede ved at offentlige bygg og det offentlige rom følger prinsippene for universell utforming.

Personer som på grunn av sykdom eller skade får nedsatt arbeidsevne, skal sikres rask rehabilitering, og nødvendige hjelpetiltak slik at de fortsatt kan delta i arbeidslivet. Rehabilitering og habilitering skal være rettighetsfestet.

FrP vil at det etableres en Nasjonal transportordning (IT) for personer med funksjonsnedsettelse og spesielt transportbehov, og at ordningen styrkes. Målsettingen med ordningen er at personer med funksjonsnedsettelse ikke skal hindres i å ha et aktivt og selvstendig liv.

FrP vil styrke hjelpemiddelordningen og fjerne 26-årsreglen på hjelpemidler til stimulering, trening og fritidsaktiviteter.

FrP ønsker at også personer med funksjonsnedsettelse og stort bistandsbehov skal få bestemme sin egen hverdag og få bedre mulighet til å være aktive. Vi vil derfor lovfeste retten til brukerstyrt personlig assistanse (BPA), en ordning som gir brukeren stor frihet til å velge hvordan bistanden best kan nyttes.

Psykisk utviklingshemmede skal så langt som mulig gis like store muligheter til å fungere i samfunnet som andre personer. Forholdene må derfor legges til rette for at utviklingshemmede kan leve et så normalt liv som mulig, både ved å delta i arbeid, fritidsaktiviteter og ha samme frihet som andre til å velge boform.

Det må legges til rette for at utviklingshemmede sikres bedre muligheter for å få realisert sin arbeidsevne. Dette ønsker vi å gjøre ved å iverksette en opptrappingsplan for tilpasset utdanning og arbeid for personer med utviklingshemming.

Vi ønsker en gjennomgang av livssituasjonen, levekår og tjenester for utviklingshemmede i Norge, med sikte på å forbedre tjenestene for brukerne.

**Fremskrittspartiet vil:**

- ha opptrappingsplan for tilpasset utdanning og arbeid for personer med utviklingshemming
- foreta en gjennomgang av livssituasjon, levekår og tjenester for utviklingshemmede i Norge
- at rehabilitering/habilitering fortsatt skal rettighetsfestes
- etablere en statlig finansiert transportordning for funksjonshemmede med stort transportbehov
- styrke hjelpmiddelordningen og fjerne 26-årsreglen på hjelpemidler til stimulering, trening og fritidsaktiviteter
- utdanne flere servicehunder

## Seniorer

Fremskrittspartiet mener seniorene besitter verdifull kompetanse og utgjør en verdifull ressurs i samfunnet. Seniorbefolkningen i Norge er stadig økende. Seniorene er ingen ensartet gruppe. Det eneste som er felles for alle, er alderen. Dagens pensjonssystem, som ble innført i 2011, tillater opptjening av pensjon frem til 75 års alder. Imidlertid inneholder arbeidsmiljøloven adgang for arbeidsgiver til å si opp arbeidstakere ved fylte 70 år kun basert på oppnådd alder. FrP anser dette som ulogisk og lite moderne, vi vil derfor fjerne denne adgangen.

FrP anser opptjent pensjon som pensjonistens eiendom. Opptjente ytelser skal ikke avkortes eller samordnes på grunn av sivilstand eller politiske prioriteringer med andre regler enn dem som gjelder for andre grupper i samfunnet. Enkelte grupper av pensjonister kan ikke pålegges økonomisk ansvar for andre grupper av pensjonister gjennom skattesystemet.

Avgiften til folketrygden er å betrakte som en forsikringspremie som skal gi rett til ytelser og tjenester i fremtiden når det gjelder helse og pensjon. Vi godtar ikke at seniorer, som ikke lenger opptjener nye rettigheter til pensjon, skal belastes premie til dette formålet. Trygdeavgiften for pensjonister bør derfor kun omfatte den delen som er beregnet til å dekke helsedelen av avgiften.

De fleste seniorer er friske og velfungerende mennesker som klarer seg selv og ikke har behov for spesielle tiltak fra samfunnets side. For dem som imidlertid av helsemessige årsaker blir avhengig av velferdssamfunnet, for eksempel kommunale omsorgstjenester og/eller spesialisthelsetjenester, må det sikres valgfrihet og behovsdekkende tiltak i rett tid.

Vi ønsker å stå for holdningsendringer som fører til et positivt syn på seniorer og en verdig behandling av dem som får behov for samfunnets bistand i eldre år.

Helse, generell tilstand og egnethet må legges til grunn ved vurdering av evnen til å føre transportmidler, Begrensninger kun basert på alder fjernes. Disse kriteriene skal også legges til grunn ved vurdering av arbeidsevne, autorisasjoner i helsevesenet og lignende.

**Fremskrittspartiet vil:**

- arbeide for at seniorene får større deltagelse i samfunnet

- fjerne adgangen til å si opp arbeidstakere ved fylte 70 år kun basert på oppnådd alder
- arbeide for et aldersnøytralt samfunn

## UTDANNING

### Innledning

Fremskrittspartiet vil sette kunnskap i sentrum for den norske utdanningen slik at den enkelte elevs evner og muligheter ivaretas. Vi vil ha en fleksibel grunnskole hvor hver enkelt elevs kunnskapsnivå skal vektlegges mer. Det offentlige skal ha ansvar for at vi får et utdanningssystem i verdensklasse. Alle skal ha lik rett til grunnutdanning og høyere utdanning uavhengig av foreldrenes ressurser.

Det offentlige skal ha ansvar for at kvaliteten er god og for finansiering av utdanningen. FrP vil åpne for større grad av private aktører innen utdanningssystemet. Det må være åpenhet om resultatene i skolen, og det må tilrettelegges for at skoler kan sammenligne resultater og utveksle erfaringer med sikte på å bli enda bedre.

Utdanningssystemet må ta utgangspunkt i at det er foreldrene som primært har ansvaret for at barna får et utdanningsløp. FrP er kritisk til en utvikling der det offentlige – gjennom, barnehage, SFO og skole – tar over en stadig større andel av barneoppdragelsen.

Kunnskap og dannelse skal være målsettingen for utdanningssystemet vårt. Fremskrittspartiet er opptatt av at kvaliteten i skolen må bli bedre, og ønsker å prioritere innholdet i grunnopplæringen fremfor å pålegge skoleeier å øke timetallet.

Fremskrittspartiet ønsker en nasjonal kompetansepolitikk som er basert på livslang læring, og som anerkjenner arbeidsplassen som en viktig arena for opplæring. For å oppnå dette må det knyttes tettere bånd mellom skole og arbeidsliv, slik at utdanningsinstitusjonene i større grad tar hensyn til arbeidslivet og arbeidsmarkedets behov.

FrP mener at hijab, niqab og burka er kvinneundertrykkende plagg. Disse skal derfor ikke brukes i grunnskolen.

FrP ønsker et sterkt offentlig engasjement innen høyere utdanning. Foreldrenes økonomi skal ikke være avgjørende for hvem som får mulighet til å realisere sine evner gjennom høyere utdanning. Det er likevel viktig å understreke at studenten selv har ansvar for å ta en utdanning man kan nyttegjøre seg senere, og det er viktig at det blir satt krav til gjennomføring ved fastsettelse av studiestøtte.

Vi mener det offentlige må ta større ansvar for forskning. Forsking innen områder der Norge har fortrinn er spesielt viktig for å hevde oss i den globale konkurransen. Det er derfor viktig at basisbevilgningene til forskningsinstitusjonene økes, og at det i tillegg etableres gode offentlige incentivordninger for bedriftsrettet forskning.

FrP vil legge ned Utdanningsdirektoratet og gå tilbake til et eksamenssekretariat. De oppgavene Utdanningsdirektoratet i dag har, og som er knyttet til forskning og internasjonale undersøkelser, kan legges til Kunnskapsdepartementet.

### Grunnutdanningen

Det er foreldrene som har ansvaret for oppdragelsen av barna. Skolene skal gjøre det som følger av læreplanverket, men utover dette er det foreldrene som har ansvaret for barnas utvikling. Fremskrittspartiet mener at utgangspunktet må være at alle foreldre ønsker det beste for sine barn.



FrP mener det er viktig å skille mellom skole og fritid. Norge er et land med tradisjon for et rikt tilbud av fritidsaktiviteter utenfor skoletid, slik som idrettslag, korps, speider og så videre. Vi mener det er viktig å holde fast på dette skillet og er mot en skolemodell der fritidsaktiviteter blir lagt inn i skoledagen, slik tilhengerne av heldagsskolen ønsker.

FrP vil gi foreldre mer makt ved å gi dem fritt skolevalg. Alle barn skal ha rett til å gå på nærmeste grunnskole, men foreldre skal også ha mulighet til å søke sine barn inn på en annen skole om de ønsker det.

En god skole ikke blir skapt av politikere og byråkrater, men av dem som utgjør skolen; elever, ansatte, foreldre og skoleledere. Offentlige myndigheter skal ikke legge hindringer i veien for en god utvikling av skolen, men skape gode og forutsigbare rammer for skoleutvikling.

Skolen er i dag altfor detaljstyrt av sentrale myndigheter. Stadig nye og detaljerte regler, rundskriv og planer skaper mye frustrasjon og fremmer ikke læring. Skoleeier og ansatte bruker i dag mye tid på rapportering og dokumentasjon, uten at dette gir bedre undervisning. Prøver og målinger må i større grad bidra til bedre læring. Det må vises større respekt for skoleledere og læreres profesjonelle skjønn. Skolen må i større grad målstyres, og i mindre grad detaljstyres.

## Mål med grunnutdanningen

Fremskrittspartiet støtter opp om Kunnskapsløftet, men mener at dagens læreplanverk er alt for omfattende. Læreplanene må forenkles og gjøres tydeligere, men det må selvsagt være rom for lokal tilpassing for de skoleeierne som ønsker det.

Vi vil i sterkere grad vektlegge basisfag som er avgjørende for elevens videre utvikling, for at de i voksen alder skal kunne fungere i det norske og internasjonale samfunnet. Gode kunnskaper i norsk, engelsk, matematikk, naturfag og IKT, samt forståelse av det norske samfunnet og norske verdier, vil bli stadig viktigere i en internasjonal verden. Matematikk bør også rettes inn mot å gi ungdom bedre kunnskap om håndtering av personlig økonomi. Kulturell dannelse innebærer at elevene skal ha kjennskap til norsk og vestlig kultur, språk og historie. Den kristne og humanistiske arven skal stå i en særstilling.

Opplæringsloven bør mykes opp for å gi skoleeier større frihet til å velge hvordan skolehverdagen skal organiseres. Blant annet bør paragrafen i opplæringsloven som hindrer nivåbasert opplæring fjernes.

Det er behov for en mer fleksibel fag- og timefordeling. Skoleeier selv må finne sin modell for organisering av skoledagen. Sentrale myndigheter skal sette visse minimumskrav til hva elevene skal lære, men skoleeier må ha større frihet til å avgjøre hvordan det skal løses.

Gjennom karaktersetning i orden og oppførsel fra tredjeklasse, og i matematikk, engelsk og norsk fra femteklasse, vil den enkelte elev og dennes foresatte på en enkel og lettfattelig måte kunne følge den sosiale og faglige utviklingen. Ved å ha en slik tilbakemelding vil man på et tidlig tidspunkt kunne se hvor den enkelte har sin styrke og bygge opp under dette, samtidig som man tidlig kan sette inn ekstra ressurser der det er nødvendig.

FrP ønsker ikke sentrale forskrifter om leksehjelpsordning, men mener at spørsmål om lekser og leksehjelp må være opp til den enkelte skole.

### Fremskrittspartiet vil:

- innføre fleksibel skolestartalder med skolestart senest ved syv år
- at karakterer skal settes basert på objektive faglige prestasjoner, slik at alle parter i skolen kan få en god måling av læringsresultatene
- innføre karakterer i matematikk, engelsk og norsk, fra og med femte klassetrinn

- gjenintrodusere begrepene høflighet og dannelse, folkeskikk og disiplin i norsk skole, gjennom bruk av karakterer i orden og oppførsel fra og med tredje klassetrinn
- innføre daglig fysisk aktivitet for alle elever for å stimulere til bedre helse
- forsterke rådgivningstjenesten i grunnutdanningen
- gi ungdomsskoleelevene rett til å velge bort sidemål
- gi elevene frihet til å velge bort 2. fremmedspråk eller språklig fordypning i engelsk eller norsk på ungdomsskolen
- sørge for en mer praktisk ungdomsskole blant annet ved å gi skoleeier frihet til å forme innholdet i valgfagene
- motsette seg krav om økt timetall og utvidelse av skoledagen, men la skoleeier avgjøre dette

## Utvalgte områder

### Realfagssatsing

Fremskrittspartiet ser et spesielt behov for å styrke realfag og realfagssatsingen i utdanningssystemet. Norge har et stort behov for arbeidskraft med realfagskompetanse, men dessverre har vi de siste årene sett at kompetansen i realfag blant elevene har gått ned. Dette er alvorlig.

For å få opp kompetansen i, og interessen for realfag, er det viktig med enda bedre realfaglærere. Det må derfor innføres incentiver for å få personer med realfaglig bakgrunn fra andre deler av arbeidslivet inn i skoleverket.

### Rådgivningstjeneste

Det er et stort behov for å øke kompetansen hos rådgiverne i norsk skole. De som arbeider som rådgivere er viktige for elevenes utdanningsvalg. Dessverre ser vi i dag at det er manglende kompetanse blant våre rådgivere både om næringsliv og utdanning.

Fremskrittspartiet vil derfor vurdere å innføre en form for sertifisering for rådgivere for å sikre en minimumskompetanse. Det er også viktig med godt samarbeid med næringsliv og andre utdanningsinstitusjoner. Man kan for eksempel innføre ordninger slik at rådgivere kan hospitere hos ulike yrkesgrupper. Det må også bli enklere for utdanningsgrupper med erfaring fra annet arbeidsliv å bli ansatt i skolen som rådgivere.

### Kristendom

Kristendommen og kristen kulturarv har mistet plass i både religions- livssyns- og etikkfaget (RLE) og formålsparagrafen de senere årene. Dette har ført til at det for eksempel har blitt satt spørsmålsteget om borbønn og gudstjenester i skoletida skal være lov. Fremskrittspartiet mener at kristendommen skal ha en særstilling i RLE-faget, og at det ikke skal være noen tvil om at skoleeier skal ha frihet til å trekke vår kristne kulturarv inn i skolehverdagen og at skolegudstjenester skal være lov. Det skal selvsagt også være mulig å søke fritak fra utøvende aktiviteter.

### Sidemålsundervisning

Fremskrittspartiet ønsker å gjøre den skriftlige og muntlige sidemålsundervisningen valgfri.

### Skolemiljø

Fremskrittspartiet mener det er svært viktig at elevene har et godt fysisk og psykososialt miljø på skolen. I dag ser vi at mange skoler forfaller, og at det er dårlige fysiske arbeidsforhold for elevene.

Fremskrittspartiet mener at vi må ha større investeringer i opprusting av skolebygg. Å investere i skolebygg er en investering for framtidig verdiskaping, og dette må vi prioritere.

Trygghet i skolehverdagen er en forutsetning for trivsel og læring og for at elevene gleder seg til å gå på skolen. Systematisk arbeid for et godt skolemiljø og forebygging av krenkende adferd er viktig. Det må slås hardt ned på krenkende adferd og mobbing, og det er viktig at elever og foresatte ikke føler seg maktesløse i slike situasjoner.

## **Tilpasset opplæring og spesialundervisning**

Utdanningssystemet bør i større grad ta hensyn til at elever er ulike og har ulike evner og behov. Skoleeier skal ha plikt til å sikre elever med spesielle behov nødvendige hjelpemidler.

Hver elev skal ha rett på tilpasset opplæring, og kontrollorgan må sørge for at denne retten blir ivaretatt av den enkelte skole. Skolene skal oppfylle elevenes rettigheter, men vi mener at det er mye bedre ressursutnytting at skolene selv får sette inn de tiltakene de mener er nødvendige, uten at dette skal gå gjennom tunge byråkratiske kanaler.

Det er bekymringsfullt at stadig mer av ressursene til grunnopplæring er bundet opp i spesialundervisning, noe som går utover den tilpassede opplæringen. Spesialundervisning i dag er preget av lang saksbehandlingstid, økt byråkratisering og sen innsats.

Dess mer ressurser som bindes opp i spesialundervisning, dess mindre blir igjen til den tilpassede opplæringen. Dette er blitt en vond sirkel, der normalitetsbegrepet stadig blir mindre og mindre, og der stadig flere får spesialundervisning framfor tilpasset opplæring i det ordinære klasserommet.

FrP ønsker en gjennomgang av PP-tjenesten og retten til spesialundervisning, samt bruken av spesialskole.

### **Fremskrittspartiet vil:**

- at mobberen må bytte skole når skolebytte er eneste utvei ved alvorlig mobbing
- øke investeringene i skolebygg
- at sidemålsundervisning og eksamen i sidemål skal være valgfritt
- ha en skikkelig satsing på realfag
- sikre kristendom og den kristne kulturarv i grunnopplæringen
- styrke kompetansen hos rådgiverne

## **Mestring i skolen**

FrP vil at alle elever skal kunne føle mestring på skolen. Hvert barn er unikt, og vi erkjenner at barn er forskjellige, men de skal få samme mulighet – men allikevel med ulik tilnærming, basert på sine egne forutsetninger.

En styrking av basisfagene er en forutsetning, men med en annen pedagogisk tilnærming. Elever er forskjellige og har ulike læringsforutsetninger. FrP vil evaluere lærernes pedagogiske tilnærming. FrP vil endre enhetsskolen slik den fremstår i dag og skape en skole med flere og ulike pedagogiske læringsmodeller. Det gir hver elev utgangspunkt for mestring. Mestring er viktig, det gir økt selvfølelse og bidrar til at man også lykkes på andre områder.

Frafallet på videregående er foruroligende, og dette skyldes blant annet manglende basiskunnskaper fra grunnskolen. Spesialundervisningen kan virke stigmatiserende for enkelte, og en endret pedagogisk tilnærming har vist at selv de dårligste elevene mestrer – bare lærerne benytter et språk og en tilnærming som elevene forstår.

## **Finansieringsmodell og likebehandling av offentlige og private skoler**

Fremskrittspartiet mener pengene skal følge eleven, uavhengig av om eleven går i offentlig eller privat skole. Vi vil derfor ha differensiert stykkprisfinansiering av skolene. Slik blir det større likebehandling mellom private og offentlige skoler. Kommunen vil likevel ha et overordnet ansvar for at alle elever har et opplæringstilbud.

FrP vil ha en omorganisering av de offentlige skolene, slik at de fristilles til å bli selvstendige enheter med egne ansvarlige driftsstyrer, valgt av skoleeier, men med foreldrerepresentasjon.

Private skoler er en viktig del av et mangfoldig og variert skole-Norge. Private skoler er også viktige for at valgfriheten skal bli reell for foreldre og elever.

Private skolars rett og mulighet til å utvikle sin egenart, enten det gjelder pedagogiske metoder eller livssyn, må styrkes. Det innebærer frihet til å ansette, frihet til å utforme læreplan, organisering og metode. Vi vil ha fri etableringsrett for private skoler, så sant krav til kvalitet er oppfylt. Det forutsettes imidlertid at slike skoler ikke er til hinder for integrering.

Foreldre som benytter private skoler har allerede betalt skolepengene over skatteseddelen. Vi vil ha et finansieringssystem som likebehandler offentlige og private skoler. Vi mener kapitalkostnadene (husleie/bygg) til privatskolene må tas inn i tilskuddet. Skolene må få 100 % tilskudd. Først da blir det mulig at alle som ønsker det kan velge privat skole, uavhengig av foreldrenes økonomi.

### **Fremskrittspartiet vil:**

- innføre fritt skolevalg
- likebehandle offentlige og private skoler med hensyn til finansiering
- innføre en finansieringsmodell der pengene følger eleven
- verne sterkt om foreldreretten
- at skolenes resultater er offentlig tilgjengelig

## **Om lærerutdanning og kvalitet på lærerne**

Fremskrittspartiet er opptatt av at læreryrket må bli mer attraktivt. Dette gjør vi blant annet ved å øke mulighetene for etter- og videreutdanning. Vi ønsker å innføre et frivillig kompetansesemester hvert sjuende år, der de ansatte får mulighet til å ta etter- og videreutdanning, forske i fagfeltet sitt, hospitere i næringsliv eller ha andre opplegg for kompetanseutvikling. Innholdet i dette kompetansesemesteret må avgjøres av den enkelte lærer i samarbeid med skoleeier, basert på hva slags kompetanse skolen og læreren har behov for.

Å investere i lærerutdanning og etter- og videreutdanning for dem som underviser i skoleverket er det viktigste vi kan gjøre for å bedre utdanningssystemet.

Fremskrittspartiet ønsker også å styrke den faglige profilen i utdanningen og vil stille krav om at alle som skal undervise fra 5.trinn må ha minimum 60 studiepoeng i norsk, matematikk og engelsk for å undervise i disse fagene. Målet skal ikke være en lærer som kan litt om alt, men dyktige lærere med faglig tyngde innenfor sine felt. Med et slikt system vil vi få en økning i mastergrader på ungdomstrinnet og i faglærere på mellomtrinnet.

Skolen blir ikke bedre enn lærerne som underviser der. Derfor er det viktig at skolen får fullt utnyttet den kompetansen som er i lærerstaben. Planlegging og gjennomføring av undervisning og evaluering av elevarbeid må være lærerens hovedgjøremål. Skolen må derfor ha et annet apparat til å behandle rapportering, spesialoppfølging og merkantile oppgaver.

### **Fremskrittspartiet vil:**

- stille krav til læreren om minimum 60 studiepoeng for å kunne undervise i fagene matematikk, norsk og engelsk fra 5.trinn
- stille krav om mastergrad for undervisningspersonell på de studiespesialiserende programmene i den videregående skolen
- at lærerne skal ha rett og plikt til etter- og videreutdanning
- gi alle ansatte i skoleverket rett til et ”kompetansebyggingsemester” hvert sjuende år.
- at lønn til lærere skal fastsettes lokalt

## Studieforberedende program

Det er viktig med et høyt faglig nivå på de studieforberedende programmene. Fremskrittspartiet mener at de som skal undervise på studiespesialiserende programmene skal ha en mastergrad og lektorkompetanse.

Fremskrittspartiet mener en del av læreplanene er for omfattende og diffuse, og at de må bli forenklet og tydeliggjort. Det er en nasjonal oppgave å utarbeide tydelige vurderingskriterier for fagene.

Fremskrittspartiet er kritisk til økt bruk av hjelpemidler og internett på eksamen. Eksamen skal måle elevens kunnskap og fagforståelse, ikke bare evnen til å finne informasjon. Vi mener derfor at det er nødvendig med en kritisk gjennomgang av eksamensordningene.

## Videregående utdanning

Fremskrittspartiet mener at det kan stilles forskjellige krav for å komme inn på en videregående skole, avhengig av hvilken relevans de forskjellige karakterer har for videre studier. På denne måten vil man få tak i dem som egner seg best for de forskjellige fagretningene.

Den studieforberedende delen av videregående utdanning må ha et høyt nivå, og man bør se på nivåbasert opplæring for å sikre elevens nytte av undervisningen. Det er også en kritisk suksessfaktor at undervisningen gjøres interessant, og at det stilles krav til den enkelte elev slik at lærelysten blir høy.

For den yrkesfaglige utdanningen er det avgjørende at samarbeidet mellom skole og bedrift er godt, et samarbeid som er styrket de senere årene. Bedriftene bør sikres mulighet til å komme tidlig inn i skolen for å bidra i undervisningen av de lærlingene som senere får lærlingsplasser i bedriftene.

Norske fagarbeidere har vært, og er, fremdeles blant de beste i verden. Det er ekstremt viktig både for vår industri og for Norge som samfunn, at vi har en god yrkesopplæring. Mye av kritikken mot fag- og yrkesopplæringen går på at elevene kommer for sent i gang med å arbeide innenfor det faget de faktisk ønsker å utdanne seg i, og at mange av fagene er lite relevante. Fremskrittspartiet mener at vi allerede i det første året i yrkesopplæringen bør få en større grad av spissing av utdanningen, inn mot det faget elevene ønsker å utdanne seg i. Dette vil øke motivasjonen hos elevene og gjøre dem bedre i stand til å gå inn som lærlinger i bedriftene.

Svært mange elever faller fra i løpet av sin videregående utdanning, noe som medfører uheldige konsekvenser både for samfunnet og den enkelte. Vi vil derfor se på mulige tiltak for å redusere frafallsprosenten, slik som økt praktisk undervisning og fleksibel skoledag. Muligheten for å strekke utdanningsløpet ved å kombinere arbeid og utdanning i større grad enn i dag, kan også være et alternativ.

Spissing av VG1, yrkesretting av fellesfagene og innføring av mer og tidligere praksis, vil gjøre yrkesfagene mer relevante for elever og næringsliv, samt føre til mindre frafall.

FrP mener at man må ha oppnådd karakteren 2 eller bedre i fagene matematikk, engelsk og norsk hovedmål i grunnskolen, for man får starte med videregående opplæring. Elever med lavere karakter skal gis mulighet til å forbedre disse gjennom tilrettelagte kurs i kommunal regi.

**Fremskrittspartiet vil:**

- basere opptak til videregående skole på karakterer i fag som er relevante for elevens utdanningsprogram
- at kostnadene til undervisning, bøker, materiell og utstyr bør dekkes av stykkprisfinansieringen, uansett valg av utdanningsprogram
- legge til rette for et bedre samarbeid mellom skole og næringsliv, blant annet ved å kombinere et lærlingtilskudd per elev, med fjerning av arbeidsgiveravgift for å dekke utgifter til den praktiske og teoretiske delen av yrkesutdanningen
- at sidemålsopplæring skal være valgfritt
- videreutvikle og styrke Ungt Entreprenørskap og lignende næringsrelevant elevarbeid
- forsterke rådgivningstjenesten

## Bransjestyrt opplæring

Fremskrittspartiet ønsker en oppmykning av privatskoleloven, slik at det kan åpnes opp for bransjestyrt opplæring. Med det mener vi at bedriftene selv kan etablere egne opplæringstilbud. Bedriftene kan da utdanne arbeidskraft med den kompetanse de trenger i sin virksomhet. Opplæringen må selvsagt være i tråd med de nasjonale læreplanene.

## Høyere utdanning

Fremskrittspartiet vil videreutvikle Norge som kunnskapsnasjon. For å nå dette må Norge ha et tilbud innenfor høyere utdanning som er konkurransedyktig internasjonalt. Det offentlige finansiering av private- og offentlige studiesteder, bør i større grad likestilles.

Undervisningsinstitusjonene må kombinere undervisning med forskning og ha nær kontakt med internasjonale institusjoner med høyt nivå på undervisning og forskning. Studentene bør aktivt ta del i forskningen ved utdanningsinstitusjonene.

Høyere læreinstitusjoner skal selv kunne bestemme sitt studietilbud og sin måte å organisere opplæringen på innenfor nasjonale krav og rammer. Universiteter og høyskoler bør selv kunne fastsette opptakskrav til studentene.

Finansieringsordningene bør i større grad brukes til å styre de høyere utdanningsinstitusjonenes kapasitet, for å styrke de utdanningene hvor arbeidslivet i størst grad etterspør kompetanse.

Norge har stor mangel på ingeniører og kvalifisert arbeidskraft for å arbeide i olje- og gassindustrien og i andre kunnskapsintensive industrier. Vi har et stort behov for høyt kvalifiserte og dyktige ingeniører, og Norge er nødt til å ha verdensledende stipendordninger og incentiver for ingeniører om vi skal fortsette den store verdiskapingen i fremtiden. FrP ønsker derfor å innføre et prøveprosjekt hvor vi vil fullfinansiere studieplasser ved flere av verdens fremste universiteter. Dette vil være en nyttig investering hvor vi dyrker våre talenter innenfor realfag.

### Fremskrittspartiet vil:

- finansiere studieplasser for noen av Norges beste studenter.
- ha full lokal frihet for enkeltskoler til å organisere skolehverdagen i form av pedagogisk innhold og satsingsområder

## Fagskoler

Fremskrittspartiet vil styrke fagskolene ved å gi mer fleksible rammevilkår, hvor finansierings-ansvaret legges til staten. For å få flere fagskoler som gir tilbud om markedsstyrt utdanning av høy kvalitet, vil vi legge bedre til rette for bransjestyrte fagskoler. Ulike former for samarbeid mellom skole og næringsliv,

også rent private, bransjedrevne fagskoler, vil gi oppdatert kunnskap til elever som ønsker fagutdanning. Dette sikrer også at utdanningen er i samsvar med næringslivets behov.

## Studiefinansiering

Fremskrittspartiet er opptatt av at alle skal få en studiestøtte de kan leve av, og som samtidig gir mulighet til å fullføre studiet på normert tid og med gode resultater. Summen av lån og stipend bør gi studentene tilstrekkelig kjøpekraft slik at de kan studere på heltid. FrP ser det som problematisk at summen av lån og stipend ikke følger den vanlige lønns- og prisveksten, derfor bør lån og stipend knyttes opp mot grunnbeløpet.

Studiefinansieringen bør endres ved å gi høyere stipendandel til de studentene som klarer å gjennomføre studiene på normert tid eller kortere. Studenter med særskilte behov for ekstra tid til å slutføre en påbegynt utdanning, må ha muligheten til å kunne oppnå tillegglån/tilleggsstipend når dette er dokumentert av utdanningsinstitusjonen/lege.

FrP vil supplere Statens lånekasse for utdanning med en statlig garantiordning som den enkelte student kan benytte. Slik vil hver enkelt student være garantert studielån på like vilkår som i dag, men vil kunne velge den banken man selv ønsker.

I en globalisert verden er det viktig å legge til rette for at norske studenter har gode muligheter til å ta utdanning i utlandet. Derfor vil vi at 70 % av skolepengestøtten blir gitt som stipend både for bachelor- og mastergradsstudenter.

Norske studenter skal ha gode muligheter til å ta utdanning i utlandet dersom de selv ønsker det. Dette innebærer lik studiestøtte til både hel- og delgradsstudier og støtte til det første året av utdanning i USA og ikke-vestlige land.

Norske studenter ved godkjente private utdanningsinstitusjoner i Norge bør få omgjort studielån som gjelder skolepenger eller studieavgift, til stipend etter samme modell som gjelder for norske studenter i utlandet.

### Fremskrittspartiet vil

- innføre 11 måneders studiestøtte
- styrke basisfinansieringen til universiteter og høyskoler
- at alle som er kvalifisert for det skal ha mulighet til å ta høyere utdanning uavhengig av egen eller foreldrenes økonomi
- bedre vilkårene for utenlandsstudenter
- heve grensen for hvor mye man kan tjene og ha i formue før ytelse fra Statens Lånekasse avkortes
- bygge 2000 studentboliger i året

## Livslang læring

Arbeids- og næringsliv er i kontinuerlig endring, og livslang læring blir stadig viktigere. Norge har et stort antall høykompetansearbeidsplasser, og mange arbeidstagere vil av ulike grunner ha behov for omskolering, mens andre vil trenge stadig mer etter- og videreutdanning.

FrP vil ha en effektiv og god voksenopplæringssektor, der kompetansegivende kurs som kan nyttiggjøres i et verdiskapende arbeidsliv prioriteres. I dag er voksenutdanningen fragmentert og lite oversiktlig, noe som ikke gir optimal bruk av ressurser, og som skaper problemer for brukerne. FrP vil ha på plass en nasjonal strategi for livslang læring i samarbeid med arbeidslivsorganisasjoner, academia og voksenopplæringsinstitusjonene.

## Forskning

Norge, som et moderne kunnskapssamfunn, må legge forholdene til rette for at forskningen får best mulige vekstvilkår og blir til fordel for samfunnet som helhet. I en tid der verden blir stadig mindre og der grensene viskes ut, vil norsk forskning i større grad enn tidligere være internasjonalt rettet.

Å opprettholde Norges posisjon som en kunnskapsbasert økonomi med et konkurransedyktig, dynamisk og produktivt næringsliv, krever et løft i forskningsinnsatsen.

Konkurransen fremmer kvalitet, derfor er det positivt at konkurranse blir en integrert del av rammevilkårene for norske forskere, samtidig som forskerne også må gis bedre og mer langsiktige vilkår. Fremskrittspartiet mener derfor at norsk forskningspolitikk bør prioritere områder der vi har kompetansefortrinn, næringsstrukturelle fortrinn, naturgitte fortrinn eller en kombinasjon av disse.

Grunnforskningen er et felles gode av stor betydning for samfunnet og skal derfor sikres tilstrekkelige ressurser og være fri og uavhengig. De offentlige bevilgningene må være langsiktige og forutsigbare for å skape forskning som har høy kvalitet og er konkurransedyktig.

Anvendt forskning skaper potensial for økt produktivitet, innovasjon og nyskaping i næringslivet så vel som i offentlig sektor. Det er sammenheng mellom satsing på forskning, utvikling og innovasjon, og vekst i økonomien. Et tettere samarbeid mellom næringslivet og forskningsinstitusjonene er derfor meget viktig, og noe vi vil stimulere til.

Det er viktig å styrke forskningens positive påvirkning for bedre ressursbruk i offentlig sektor, og for innovasjon og produktivitetsutvikling i næringslivet. Særlig viktig er det å arbeide for å redusere tiden det tar fra kunnskap foreligger til den implementeres i næringsliv og offentlig sektor.

Det er positivt at privatpersoner og bedrifter donerer penger til allmennyttige formål. Vi ønsker derfor skattefradrag for slike bidrag. SkatteFUNN er et godt tiltak som stimulerer til økt forskningsinnsats i næringslivet ved at det gis skattefradrag på privat kapital som benyttes til forskning. Ordningen bør derfor utvides.

Et ledd i en slik stimulans vil være å fjerne skatteplikt på eiendom og på overskudd fra forskningsinstitusjoner og stiftelser som ikke tar utbytte fra sin virksomhet. Et slikt unntak bør også gjelde for overskudd fra eventuelle knoppskyttinger, så lenge utbyttet går inn som egenkapital eller driftsmidler i stiftelsen.

### Fremskrittspartiet vil:

- øke bevilgninger til FoU
- innføre skattefradrag for gaver til universiteter og forskningsinstitusjoner
- at grunnforskning skal finansieres av det offentlige
- utvide SkatteFUNN, Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) og Nærings PhD
- forenkle byråkratiet rundt søknad om forskningsmidler
- at det offentlige må føre en aktiv og målrettet forskningspolitikk slik at Norge kan vokse inn i fremtiden
- at den næringsrettede forskningen rettes mot områder der Norge har spesiell kompetanse eller sterke næringsklynger
- at tildeling av forskningsmidler også skal baseres på resultatmåling og prosjektevaluering
- tilby konkurransedyktige vilkår for rekruttering til forskning

## TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON



God infrastruktur er en grunnpilar i et moderne samfunn, og FrP vil gjøre dette til en konkurransefordel for nasjonen. Næringslivet må få sine varer og tjenester raskt og enkelt frem til markedene. Folk flest ønsker å bevege seg raskt mellom bolig, arbeid, og fritidsaktiviteter.

God infrastruktur og fleksible løsninger gjør at bolig- og arbeidsmarkedet utvides, og at folk bruker mindre av sin hverdag på transportoppgaver.

Kødannelser på norske veier og jernbaner kommer av at samfunnet over lengre tid har nedprioritert infrastrukturen. FrP vil iverksette en ambisiøs satsing på både utbygging av vei og jernbane, samt bedre koordinering av transportløsninger på vei, bane, luft og sjø. Satsingen må innebære både styrkede finansieringsløsninger og bedre organisering fra myndighetenes side.

Staten skal ha ansvaret for en forsvarlig vei- og baneutbygging i landet. I planleggingsprosesser må realistiske trafikkprognoser legges til grunn, slik at infrastrukturen dimensjoneres i tråd med reelt behov. Sentrale og lokale myndigheter må samarbeide om valg av løsninger, men lokale parter skal ikke ha vetomuligheter i slike saker.

I en konkurransepreget fremtid vil infrastrukturen for transport og kommunikasjon bli stadig viktigere, spesielt med tanke på de mulighetene globaliseringen åpner for verdiskaping i Norge. Det er ingen grunn til at Norge med sine naturgitte avstander og de ulemper det medfører både i Norge, til Europa og til andre markeder, skal forsterke disse med dårlig infrastruktur.

I en periode med store inntekter fra petroleumssektoren har Norge en historisk sjans til å bygge ut en moderne infrastruktur. Ved å omdisponere en del av oljeinntektene, fra finansplasseringer i utlandet til realinvesteringer i infrastruktur her hjemme, vil vi øke avkastningen på oljeformuen. I motsetning til forbruk er dette investeringer i fremtidig vekst og verdiskaping for hele landet.

## **Fornyelse**

Det viktigste moderniserings- og fornyelsesverktøyet er å gjennomføre de lov- og forskriftsendringene som er nødvendige for å etablere et markedsstyrt transportmarked. Myndighetenes rolle begrenses til kjøp og salg av transportrettigheter der regulering fortsatt er nødvendig.

Transport- og kommunikasjonssektoren må gjennomgå en omfattende omorganisering til ett transportdepartement med ansvar for den samlede transportsektoren og ett transporttilsyn med ansvar for kontroll av all transport på infrastrukturen (vei, bane, luft, sjø, IKT og energi) for å påse at alle regler, og da i særdeleshet sikkerhetsbestemmelser, følges.

Jernbaneverket og Statens vegvesen skilles ut som egne selskaper etter modell fra Statnett og Avinor.

På grunn av dagens svært omstendelige prosess tar det i snitt ca. 9 år fra man begynner å planlegge prosjektet og frem til man kan sette spaden i jorden. Fremskrittspartiet ønsker å kutte planleggingstiden til 3 år eller mindre. Statlig regulering skal være hovedregelen ved bygging av infrastrukturprosjekter av nasjonal betydning. Forutsigbar finansiering av hele prosjektet skal foreligge ved oppstart av planprosessen, og det skal stilles krav til ferdigstillelsesår. Innsigelsesmulighetene skal strammes inn, statlige innsigelser skal koordineres og kravet til ekstern kvalitetssikring av prosjektet skal effektiviseres.

Veivesen, jernbaneverk og kystverk omdannes til statlige selskaper som kan oppta lån. Dette sikrer forutsigbar og avklart finansiering for en mer effektiv, sammenhengende og helhetlig utbygging av større prosjekter. Vi vil oppheve postmonopolet, men fortsatt sikre det offentlige ansvaret for at det finnes en riksdekkende posttjeneste.

Det offentlige bør i hovedsak eie infrastrukturen, men kjøpe anleggs- og vedlikeholdstjenester i markedet.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at produksjon av transporttjenester og samferdselsrelatert vare- og tjenesteproduksjon skilles fra offentlig myndighetsutøvelse
- at det gjennomføres nødvendige lov- og forskriftsendringer for å etablere et markedsstyrt transportmarked
- at Samferdselsdepartementet omorganiseres til et transportdepartement med ansvar for informasjonstransport, energitransport, land-, vann- og lufttransport, inkludert havner, flyplasser og transportterminaler
- at havnene organiseres som selvstendige enheter
- at det innføres konkurranse mellom havnene for å stimulere til kostnadseffektiv drift og høy kvalitet på tilbudet
- at det etableres et statens transporttilsyn som står for kontroll av all transport, og påser at regler, særlig sikkerhetsbestemmelser, følges
- åpne for mer konkurranse om posttjenester
- øke tillatt hastighet på moped

## Veinettet

Norge er et langstrakt land med lav befolkningstetthet. Når både befolkning og næringsliv er spredt over store avstander, kreves det at veinettet er konstruert slik at befolkning og varer kan transporteres effektivt, sikkert og miljøvennlig.

Vi vil øke kapasiteten på dagens veinett for å oppnå bedre fremkommelighet og sikkerhet. Alle veier i Norge skal utbygges og drives i henhold til fastsatte standarder. Dette skal inkludere et høyhastighetsveinett som binder byer og landsdeler sammen på en effektiv, sikker og miljømessig god måte. En slik utbygging må inneholde løsninger som leder trafikken utenfor byene, noe som reduserer behovet for sterke restriksjoner på veitrafikken i byområder.

Fremskrittspartiet ønsker å klassifisere veier som stamveier, øvrige riksveier og kommuneveier. Dette betyr at forvaltningsreformen reverseres slik at veiene fylkene overtok fra staten i 2010 tilbakeføres, og at de resterende fylkesveiene fordeles mellom staten og kommunene.

Riksveinettet skal ha som formål å være transportkorridorer mellom byer og landsdeler, og korteste og mest samfunnsnyttige trasévalg skal i hovedsak legges til grunn. Disse veistrekninger prioriteres som de viktigste i landet, og videre utbygging av havner, flyplasser, jernbanestrekninger og knutepunkter mellom transportformene bør samordnes med disse. Prosjektering av riksveinettet skal prioritere ferjefrie forbindelser, og det må i større grad satses på firefelts motorveier med fysisk skille mellom kjøreretningene. Fysisk skille mellom kjøreretninger bør også etableres på andre høyt trafikkerte veier.

Det er viktig at staten i langt større grad har beslutningsmyndighet ved valg av fremtidig trasé for europaveier, samt andre hovedfartsårer av nasjonal interesse. Den enkelte kommune bør så langt det er mulig, bli tatt med på råd når det gjelder plassering, samt bli gitt mulighet til å gi høringsuttalelse.

Ved igangsetting av bygging av nye veitraseer skal det sikres videre utbyggingsmuligheter.

Kommunale veier skal utbygges og prioriteres både ut fra sikkerhetsmessige hensyn og fremkommelighetshensyn. Særlig må sikkerheten langs skoleveier og rundt andre samlingssteder som idrettshaller og lignende være svært høyt prioriterte oppgaver.

Trafikksikkerhet er viktig. Ved å bygge nye motorveier øker man kapasiteten på de aktuelle strekningene og trafikksikkerheten økes betraktelig. Riksveier som ikke har behov for motorveikapasitet bør i hovedsak bygges med midtrekkverk.

Gang- og sykkelveier gir god trafikksikkerhetsgevinst og prioriteres utbygget. Utbygging av gang- og sykkelveier langs skoleveier må prioriteres.

Det er viktig, særlig langs riksveinettet, at det etableres et tilstrekkelig antall raste- og hvileplasser med en standard tilpasset yrkessjåførenes behov. Yrkessjåfører må på en forsvarlig måte kunne overholde kjøre- og hviletidsbestemmelsene.

## Bygging, drift og finansiering

Fremskrittspartiet vil øremerke en del av den årlige avkastningen fra oljefondet til varig og forutsigbar investering i infrastruktur som veier, jernbane, kollektiv transport og IKT. Vi vil også etablere statlige lån til selskaper som gjennomfører utbygging av offentlig infrastruktur. For ytterligere å forsere nødvendig infrastruktur, bør private selskaper inviteres å delta i utbygging og drift av prosjekter gjennom offentlig-privat samarbeid (OPS) eller tilsvarende. Dette vil gi en stor samfunnsøkonomisk gevinst. Når det gjelder drift av eksisterende infrastruktur, bør dette legges ut på anbud.

Staten skal ha ansvaret for en forsvarlig veiutbygging i landet, og bruk av bompenger, veipricing eller annen direkte trafikantbetaling er en ytterligere beskatning av trafikantene. Bompenger, veipricing eller andre former for direkte brukerbetaling kan derfor ikke innkreves for bruk av det offentlige veinettet. Dette gjelder uavhengig av om dette bygges og drives i offentlig eller privat regi. Det kan gjøres unntak begrenset til følgende forhold:

- For ferjeavløsningsprosjekter legges det til grunn i prosjektfinsieringen at innsparte kostnader for staten til drift av ferje godskrives over en periode på 50 år.
- På private veier som bygges og drives i privat regi og som er åpne for allmennheten, kan det kreves bompenger. Det legges til grunn at om det uavhengig av det offentlige veinettet ønskes bygget en veiforbindelse privat, skal det i seg selv ikke være forbudt å finansiere dette ved betaling fra dem som måtte ønske å bruke en slik vei.
- Lokal fremskynding av veiforbindelse som er lokalt forankret gjennom folkeavstemning, bør kunne forskutteres når staten godkjenner dette. Private bør inviteres til å bygge og drive nye veier (OPS). Dette vil gi stor samfunnsøkonomisk gevinst. Når prosjekter er nedbetalt, etter på forhånd fastsatte betingelser, kan staten overta veien og vedlikeholdsansvaret. Når det gjelder drift av eksisterende riks-, fylkes- og kommunale veier, skal disse legges ut på anbud.
- Lokal fremskynding av veiforbindelse er ufravikelig betinget av at et flertall av innbyggerne i berørte kommuner har sagt ja i en lokal folkeavstemning, og av at det finnes relevant og realistisk omkjøringsmulighet uten direkte brukerbetaling. Det legges til grunn at om befolkningen lokalt vil kjøpe ny vei, skal de ikke nektes dette.

Bompenger innkrevd på offentlig vei under disse unntakene, skal bare kunne brukes til å finansiere et bestemt veiprojekt og fjernes straks prosjektet er nedbetalt. Veipricing, rushtidsavgifter, kjøprising eller andre betegnelser på skatter og avgifter som har til hensikt å fordyre transport, aksepteres ikke.

FrP vil arbeide for å fjerne eksisterende bompengeprojekter. Inntil dette skjer, bør eksisterende bompengeprojekter få rentefrie lån fra staten.

### Fremskrittspartiet vil:

- opprette et infrastrukturfond for varig og forutsigbar finansiering av målrettet og rasjonell utbygging av infrastrukturen
- nedbetale gjelden til bompengeselskapene og dermed fjerne dagens bomstasjoner på offentlige veier
- innføre prosjektfinsiering av lengre korridorer for en mer effektiv utbygging
- gi kommuner tilgang til rentefrie statlige lån som øremerkes opprustning, vedlikehold og nybygging
- endre kontantprinsippet innenfor veibygging slik at en kan belåne utbygginger basert på levetid og samfunnsnytte

- at staten har beslutningsmyndighet for valg av veitrasé for europaveier samt andre hovedfartsårer av nasjonal interesse
- redusere registreringsavgiften til selvkost for å dekke faktiske kostnader ved omregistrering av kjøretøy
- at det i langt større grad enn i dag satses på rassikring og viltsikring av veinettet
- at gang- og sykkelveier prioriteres utbygget. Utbygging langs skoleveier må prioriteres
- at det særlig langs riksveinettet etableres et tilstrekkelig antall raste- og hvileplasser med en standard tilpasset yrkessjåførenes behov, for å lette overholdelse av kjøre- og hviletidsbestemmelsene
- at bruk av MC som miljøvennlig og arealeffektiv transport utnyttes bedre og innarbeides i planer
- at stamveinettet bygges ut slik at modulvogntog skal kunne brukes på samtlige strekninger
- at vrakpanten på personbiler doubles
- arbeide for at kjøretøyer som er godkjent i et land med tilnærmevis likt godkjenningssystem, automatisk skal godkjennes for bruk i Norge
- overføre forvaltningsansvaret for bruk av snøscooter til lokale myndigheter
- at brukerfinansiering på offentlig vei skal avklares gjennom lokal folkeavstemning
- ha et høyhastighetsveinett som binder byer og regioner sammen på en effektiv, sikker og miljømessig måte
- ha større samsvar mellom fartsgrenser og veistandard, samt øke fartsgrensen på moderne motorveier til 130 km/t

## Jernbanetransport

Fremskrittspartiet ønsker at jernbanenettet åpnes for fri konkurranse, slik at skinnegående transport kan bli mer konkurransedyktig. Økt konkurranse vil føre til bedre og billigere tilbud som igjen vil gi en betydelig miljøgevinst. Trafikken på jernbanenettet må derfor dereguleres ved endringer av forskriftene til jernbaneloven, og åpnes for fri konkurranse. Kontroll med jernbanevirksomheten bør legges til transporttilsynet som også må ha et særskilt ansvar for sikkerheten.

Vi mener at det skal legges bedre til rette for persontransport med tog i befolkningstette områder. Dette gjelder blant annet tilstrekkelig antall stasjoner og innfartsparkeringsplasser. Dette innebærer at utbygging av intercitytriangellet må gjennomføres raskt med oppgradert standard til dobbeltspor. Det må også legges opp til å bygge ut og ruste opp jernbanen rundt de andre store byområdene i Norge.

Vedlikeholdet av jernbanenettet, som er særdeles mangelfullt og fører til mange situasjoner som undergraver tilliten til jernbanen, bør styrkes betydelig. For jernbane er mulighetene for gode omlastingspunkter i terminaler en forutsetning for å lykkes. Jernbanen er egnet for godstransport over lengre avstander.

### Fremskrittspartiet vil:

- selge NSB AS
- oppheve togmonopolet på persontransport slik at det åpnes for fri konkurranse på jernbanenettet
- at det legges bedre til rette for godstransport over lange avstander, blant annet med flere lange krysningsspor
- at jernbanen i større grad må tilpasses knutepunkter for annen infrastruktur
- at det legges bedre til rette for persontransport i befolkningstette områder, med dobbeltspor, økt frekvens og økte hastigheter
- oppgradere jernbanenettet mellom de store byene og landsdelene til å tåle opp mot 250 km/t
- utrede tog med høy hastighet som knytter Tromsø, Bardufoss, Harstad og Narvik sammen

## Luftfart

Over lengre strekninger er fly alle andre transportmidler overlegent. Det må derfor være en hovedoppgave å sikre befolkningen et best mulig tilbud innen flytransporten til rimeligst mulig pris.

Staten bør legge til rette for friest mulig konkurranse for utvikling, drift og vedlikehold av flyplassene. Dagens løsning med Avinor AS som en statlig monopolinstitusjon med indirekte beskatning av innbyggerne, og store utfordringer knyttet til omstilling og endring, er ikke tilfredsstillende. Staten bør legge til rette for konkurranse om kontrakter for drift, vedlikehold og utvikling av våre flyplasser, med veldefinerte kvalitets- og sikkerhetskrav. Staten bør vurdere et bredt spekter av modeller og former for avvikling av Avinor som monopolinstitusjon på området. Den beste modellen som innebærer oppløsning av dagens Avinor, og som ivaretar god sikkerhet og kvalitet, bør velges.

Det regionale kortbanenettet har spilt en avgjørende rolle for utvikling i Norge og har bidratt til at innbyggerne over hele landet har fått et flytilbud. Stadige endringer og forbedringer av den øvrige infrastrukturen har ført til at reisetid til/fra og mellom lufthavner har blitt stadig kortere. Det må derfor vurderes om tilbudet i deler av landet kan styrkes ved at lufthavner slås sammen og utvides, og at man derigjennom får økt passasjertrafikk, flere destinasjoner, økte frekvenser, lavere priser, økt konkurranse og lavere offentlige rutekjøp.

Fremskrittspartiet vil innføre en ordning der staten sine kostnader til rutekjøp på det regionale nettet over 50 år kan brukes til å finansiere annen infrastruktur, som for eksempel veier, der en lufthavn blir nedlagt, etter modell fra ferjeavløsningsordningen.

### Fremskrittspartiet vil:

- åpne for private flyplasser og fremme konkurranse mellom flyplasser der hvor dette er mulig
- stimulere til lokal deltakelse i eierskap og drift
- at Avinors monopol avvikles og virksomheten privatiseres, deles opp eller selges og at staten legger til rette for størst mulig grad av konkurranse innenfor området
- at den norske staten avvikler sitt eierskap i SAS

## Sjøtransport

Det må legges til rette for at en større del av godstransporten over lengre avstander kan fraktes sjøveien. Det må da satses betydelig på ny infrastruktur når det gjelder havner. Vi mener at offentlige og private havner skal likebehandles og at havnene gis gode rammebetingelser. Havneavgifter skal kun kreves inn etter selvkostprinsippet.

Ny teknologi innenfor sjøkart, farledsmerking og navigasjonshjelpemidler vil øke presisjonen og sikkerheten ved navigering betraktelig. Fremskrittspartiet mener det må satses ytterligere på installasjon av slike viktige hjelpemidler for å øke sikkerheten ved ferdsel til sjøs.

Det er en selvfølge at man i sjøfartsnasjonen Norge må ha tilstrekkelig merking av farleden for optimal sikkerhet til sjøs. Dessverre er ennå deler av farleden mangelfullt merket uten lys eller annen hjelp.

Ferger knytter det offentlige veinettet sammen på en naturlig måte. Fergene på riksveinettet er dermed et offentlig ansvar, mens private fergeselskaper bør stå for selve driften. Det er derfor naturlig at bruk av ferge skal være kostnadsfritt der hvor fergen er en del av riksveinettet. I investeringssammenheng bør kaianlegg for fergeforbindelser i større grad ses i sammenheng med veinettet for øvrig. Drift av fergestrekninger bør konkurranseutsettes, slik at kostnadene blir lavest mulig uten at det går utover sikkerheten. Kvaliteten på utstyret skal være en del av sammenligningsgrunnlaget. Staten bør fastsette standarder for fergetilbud som skal følge alle konkurranseutsettinger.

Redningsselskapet er en viktig og nødvendig del av redningstjenesten langs kysten vår. Staten bør bidra til at den frivillige redningstjenesten kan opprettholde sin aktivitet. Flere ulykker som har skjedd langs kysten, kunne vært forhindre ved tidligere varsling. Dagens internasjonale system med bergingslønn kan være et

hinder for tidlig varsling fra skip i nød. Vi vil derfor vurdere å etablere et eget regelverk innenfor nasjonalt farvann, 12 mils sone, som innebærer en begrensning av bergingslønn.

Sjøtransport er særdeles viktig for norsk industri. Skipping av gods sjøveien har lav pris og kan bli enda mer effektiv dersom man både nasjonalt og lokalt planlegger en infrastruktur som muliggjør en god utnyttelse av vår unike kyststripe. Det er viktig at havnene får gode rammevilkår, og at avgifter kun kreves inn etter selvkostprinsippet. Grunnet det høye kostnadsnivået i Norge må man ta vare på alle muligheter for billig og effektiv varetransport.

Potensialet for å overføre gods fra land til sjø er betydelig. En nasjonal havnestrategi er nødvendig for å løfte sjøtransporten. Norge mangler en helhetlig, strategisk og planmessig tilnærming til utviklingen av viktige havner og godsknutepunkt. Det er behov for at man definerer noen havner som nasjonale knutepunkter, hvor sjø-, vei- og banetransport møtes, og at man prioriterer oppgradering og utvikling av disse.

Offentlige og private havner må likestilles. Konkurransen er viktig for å sikre riktig prising av havnetjenestene. Ansvar for havner bør flyttes fra Fiskeridepartementet til et transportdepartement for å integrere havner i infrastrukturplanleggingen på en bedre måte enn i dag.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at staten skal fastsette standarder for fergetilbud som skal følges i alle konkurranseutsetninger
- opprettholde nettolønnsordningen for sjøfolk
- at arbeidet med elektroniske sjøkart og merking av fartsleder forseres
- sette sjøtransport av passasjerer ut på anbud med krav til sikkerhet, kvalitet og regularitet
- samordne og forbedre kystberedskapen

## **Kollektivtransport og bytrafikk**

Fremskrittspartiet mener at det er helt nødvendig med et godt kollektivtilbud, særlig i de større byene, og at staten har et ansvar for kjøp av kollektivtransporttjenester. Kollektivtrafikk er den mest sentrale delen av transporttilbudet innad i våre større byområder.

Vi ønsker en overordnet planlegging av kollektivtransporten som ser utover det enkelte fylke. Når fylkeskommunen avvikles, er det naturlig at det er staten som planlegger grunnstammen i kollektivtransporten og er ansvarlig for og utvikler infrastrukturen i de største byene. Vi ønsker en fleksibel og brukervennlig modell hvor både t-bane, båt, fly, buss, busway og drosje brukes ut fra et samlet transportbehov i befolkningen.

Kvantitative begrensninger og prisnivået må fastsettes av markedet. Omfanget av subsidier og overføringer må reduseres, blant annet gjennom bruk av konkurranse. FrP vil arbeide for ordninger som gir større bruk av gass som drivstoff for kollektivtransport, spesielt i byene.

Transportnæringens rammebetingelser må liberaliseres. Vi mener at kvantitative begrensninger skal bort og at prisnivået skal settes av markedet. Overføringsordninger må reduseres og den skadelige kryssubsidieringen av transportsystemer må avvikles.

Fremskrittspartiet vil åpne for at bedrifter innen drosjenæringen kan organiseres på samme måte som vanlige bedrifter, ved at den enkelte drosjesentral/drosjebedrift får lov til å anskaffe drosjer og selv ansette de sjåførene de selv ønsker, under forutsetning av tilstrekkelige norskkunnskaper, lokalkunnskaper og vandel.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at omfanget av reguleringer av kollektivtransport reduseres
- at kollektivtransport skal, så langt det er mulig, tilrettelegges med universell utforming

- liberalisere alle løyveordninger innen transportsektoren, herunder fjerne antallsbegrensningene i den såkalte behovsprøvingen
- bygge ut og styrke infrastrukturen betydelig for å bedre det kollektive tilbudet for både buss, tog, båt og fly
- avvise bruk av rushtidsavgifter og tilsvarende for å regulere bilbruk
- tilrettelegge for ekspressbusser på tvers av fylkesgrensene
- bidra til en utvikling i retning av et mer universelt utformet transportsystem

## Fører kortopplæring

På grunn av manglende kapasitet har det i lengre tid vært lange køer hos Statens vegvesen for å få avviklet praktiske førerprøver. Vi ønsker å avvikle monopolene som Statens vegvesen har på førerprøver ved å gi trafikkskoler som er autorisert for det, mulighet til å godkjenne hverandres elever etter obligatorisk opplæring.

Unge bilkjørere må gis anledning til å få mer praksis. Vi vil derfor innføre graderte førerkort for personer under 18 år. Dette innebærer at personer fra fylte 17 år kan ta et gradert førerkort der man får kjøre alene med noen restriksjoner på bruk av bil.

### Fremskrittspartiet vil:

- at kjøreopplæringen moderniseres, blant annet ved bruk av kjøresimulatorer
- at kjøreskolene overtar Statens vegvesens oppgaver ved førerprøver
- at det innføres bedre oppfølging av både de eldste og yngste bilførerne, herunder gradert førerkort for unge slik at de kan få mer kjøretrening

## Transportsikkerhet

Fremskrittspartiet mener behovet for styrket sikkerhet i transportsektoren krever større og mer planmessig innsats enn i dag. Vi vil ha en sektorvis behandling av sikkerhets- og sikringstiltak innenfor transportsektorens hovedområder: vei, jernbane, sjøtransport og luftfart. Et uavhengig felles transporttilsyn står helt sentralt.

### Fremskrittspartiet vil:

- at det etableres et frittstående statens transporttilsyn som står for kontroll av all transport og påser at regler, særlig sikkerhetsbestemmelser, følges
- at det innføres en ordning med periodisk godkjenning og klassifisering av veinettet

## KULTUR OG IDRETT

Fremskrittspartiet ønsker et levende kultur- og idrettsliv, med minst mulig politisk styring, basert på personlig engasjement og frivillighet. Kultur er et vidt begrep som omfatter alt som kjennetegner nasjonen og folket. Den er resultatet av de valg og verdier en har samlet seg om, både åndelige og materielle. Det er en viktig oppgave å verne om vår kulturarv.

Mye av trivselen for folk flest er knyttet til opplevelser på det kulturelle området. Profesjonelle kunstnere, lag, foreninger og enkeltpersoner gjør en fremragende innsats med å tilby et variert utvalg arrangementer. Det må oppmuntres til fortsatt frivillig innsats, og vi vil derfor være positive til, samt se på mulighetene for en tettere samhandling mellom kulturen, det offentlige og næringslivet.

Et levende kultur- og idrettsliv i bygd og by har stor betydning med tanke på trivsel og livskvalitet. Kulturelle aktiviteter utvikler individuelle, kunstneriske og sosiale ferdigheter. Dette beriker fellesskapet, gir samhold, trivsel og tilhørighet.

Vi mener kulturlivet i større grad både kan og bør finansiere seg selv. Kulturlivet bør i større grad utvikles som egen næring, hvor publikums begeistring i stor grad vil være avgjørende for hvilke kunstformer som overlever. Det er ingen politisk oppgave å avgjøre hva som er gode kulturuttrykk for eksempel gjennom offentlig støtte, men der det offentlige bruker penger på kulturtiltak, er det viktig at pengene kommer folk flest til gode. Barn og unge bør prioriteres når offentlige kultur- og idrettsmidler skal fordeles.

Frivillighet innenfor kulturområdet bør få lik tilgang på tippemidler som idretten. Frivillighet innenfor dette området har vært gjenstand for en systematisk økonomisk forskjellsbehandling og diskriminering i forhold til idretten.

## Vår felles kulturarv

Den norske kulturarven representerer store verdier og er med på å gi nasjonen og innbyggerne identitet og fellesskapsfølelse. Vår felles kulturarv er representert gjennom kulturminner, eiendommer, bygninger, musikk, kunst, litteratur og språk. Hoveddelen av vår felles kulturarv forvaltes av private eiere. Deres positive innsats er av største betydning for fremtidig vern. Når staten krever undersøkelser for å lete etter kulturminner, må staten også bære kostnaden. I de tilfellene der staten freder private eller offentlige kulturminner, skal staten også bære kostnaden ved dette. Det settes av egne bevilgninger til riksantikvarens budsjettposter for å ivareta vedlikehold av kulturminner.

Vi trenger også ordninger som sikrer finansiering av de bygg og steder det offentlige betrakter som kulturminner. Et eksempel kan være skatte- og avgiftsincentiver til eiere av kulturminner, slik at fredede og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer blir sikret et forsvarlig nivå for vedlikehold. Eiere av fredede hus og anlegg har høyere forsikringskostnader. Dette bør kompenseres av staten, fordi det er staten som pålegger eierne å gjenreise bygget ved brann eller skade.

Det offentlige må også i større grad sikre gjenstander og private samlinger som en del av vår viktige kulturarv.

Fremskrittspartiet ønsker å ivareta norsk kultur og kulturarv. Integrasjon av uttrykk fra andre kulturer bør foregå i et naturlig tempo og bør ikke være en offentlig oppgave. Norsk kultur lever i naturlig samspill med andre kulturer og trenger derfor ikke politisk vedtatte stimuli for å ta til seg nye impulser – de blir best tatt imot når de ikke blir forsert inn.

### Fremskrittspartiet vil:

- at der hvor staten freder privat eiendom, skal det gis kompensasjon
- at kulturminnesaker underlegges politisk behandling
- at det må lages en pakke med skatte- og avgiftslette til private eiere av fredede og bevaringsregulerte eiendommer til sikring av vedlikehold og restaurering
- at det økonomiske ansvaret for håndtering av fortidsminner pålegges staten

## Frivillighet

Kulturaktiviteter for barn og ungdom blir stadig viktigere. I en tid hvor barn i langt større grad enn tidligere passiviseres, er alle våre frivillige lag og foreninger spesielt viktige. Kultur- og fritidsaktiviteter for barn og unge er også viktige for trivsel og oppvekstmiljø, samt for utvikling av sosiale ferdigheter og tilhørighet. Barne- og ungdomsarbeidet som gjøres i frivillige lag og foreninger, er uvurderlig som forebyggende arbeid, også når det gjelder rusproblematikk.



De aller fleste innbyggere er medlem i et eller flere frivillige lag eller organisasjoner. Sektoren må få mulighet til å vokse og gro, uavhengig av politisk styring. Frivilligheten skal ikke brukes av det offentlige som et instrument, men må få velge sine oppgaver, organisasjon og arbeidsform selv. Dette frivillige lagarbeidet er den viktigste målbæreren av denne delen av vår kulturarv. Dette er et stort og viktig arbeid for at barn og unge skal få identitet til sitt nærmiljø og kjennskap til norske kulturtradisjoner.

Mye av trivselen for folk flest er knyttet til opplevelser på det kulturelle området. Lag, foreninger og enkeltpersoner gjør en fremragende innsats med å tilby et variert utvalg arrangementer.

## Korps

Korps bidrar til at mange barn og unge får tilgang og mulighet til å utøve kunst gjennom å spille på et instrument. For Fremskrittspartiet er det derfor viktig å bidra til at korpsene får en bedre hverdag. Dagens korps bidrar med musikkopplæring av barn og unge og gir barn som ønsker det, tilgang til instrumenter.

For å bedre hverdagen for korpsene ønsker FrP å innføre fullt momsfratak for kjøp av instrumenter, samt finne incentiver for å bedre tilgangen på dirigenter.

## Idrett

Idrett skal i størst mulig grad være uavhengig av politisk styring. Idretten må ikke ses som en forlenget arm av det offentlige, men må få vokse og gro på egne premisser til glede for deltakere og utøvere.

Offentlige midler som brukes på idrett, bør primært brukes på barne- og ungdomsidrett. En bred satsing på idretten vil også være et viktig element i arbeidet for å oppnå en bredere integrering mellom landets forskjellige etniske befolkningsgrupper. Toppidretten skal være egenfinansiert, slik at den ikke trekker offentlige midler vekk fra breddeidrett.

Vi har over mange år registrert et stort behov for rehabilitering og nyetablering av idrettsanlegg. Det er et stort gap mellom tilgjengelige ressurser og behov for arenaer, noe som virker negativt på folkehelsesatsingen, og som begrenser rekrutteringen til idrettsaktiviteter. Idrett er ikke et isolert tema, men har store ringvirkninger på mange områder. Folkehelse generelt, rusarbeid, forebygging, rehabilitering, integrering og skolearbeid kan nevnes. Dette innebærer at man må se sektorovergrepene og landet under ett. Vi må derfor i mye større grad ta ansvaret for bredden i tilbudet i hele landet. Fremskrittspartiet er opptatt av at idretter som ikke er veletablerte må slippes til, og at alle idretter skal behandles etter samme prinsipper av det offentlige. Økonomiske støtteordninger og rammebetingelser må ha som utgangspunkt at alle idretter gis det samme grunnlaget for vekst og utvikling. Med økt mangfold vil idretten samlet sett stå sterkere i samfunnet og sikre deltakelse fra bredere lag av befolkningen. Vi ønsker å oppheve forbudet mot profesjonell boksing i Norge.

Vi ønsker at ordningen med spillemidler til kultur og idrett blir endret slik at ventetiden blir fjernet, og at staten forskutterer restbeløp for Norsk Tipping slik at lag og foreninger som bygger idrettsanlegg og kulturbygg, får tilskuddet når anlegget blir tatt i bruk.

Golfanlegg og andre anlegg til idretter som i dag ikke får tilgang på offentlige midler må likestilles med andre idrettsanlegg, selv der det ikke blir gitt kommunale garantier. Det offentlige bør legge til rette og tilføre ressurser gjennom gjensidige avtaler hvor lag og foreninger stiller seg til disposisjon når organisasjonen og det offentlige har gjensidig nytte av dette.

### Fremskrittspartiet vil:

- stimulere til fortsatt frivillig innsats
- prioritere barne- og ungdomsaktivitet
- fjerne skattlegging av dugnadsarbeid
- innføre momsfratak for ideelle lag og organisasjoner
- øke skattefradragbeløpet for gaver til frivillige
- legge bedre til rette for at funksjonshemmede får anledning til å delta

- utvide ordningen med skattefradrag for gaver til ideelle formål, frivillige lag og organisasjoner

## Kulturelle opplevelser

Kulturelle opplevelser, enten det er dans, teater, stand-up, levende musikk eller tar andre former, er viktige. De viser samtiden, og de opprettholder og bringer kulturarven videre.

Det er ikke et offentlig ansvar å produsere kulturelle opplevelser, men et offentlig ansvar å tilrettelegge for dem som leverer slike opplevelser. Derfor bør det i større grad stimuleres til frivillig innsats og brukerfinansiering, enn finansiering over offentlige budsjett.

Enkelte nasjonale og regionale institusjoner er viktige for landets identitet og bør som sådan holdes i hevd, uavhengig av hvilken aktivitet som til enhver tid foregår i bygningene. Disse institusjonene bør derfor gjøres mer uavhengig av svingningene i kulturtilbudet.

### Fremskrittspartiet vil:

- at kulturinstitusjoner i størst mulig grad vekker engasjement og bidrar til større egenfinansiering
- at offentlig støtte bør komme folk flest til gode og gi et størst mulig publikum
- opprettholde støtte til vedlikehold og investeringer for enkelte nasjonale og regionale kulturinstitusjoner
- forenkle reglene for selvstendig næringsdrivende kunstnere

## Åndsverk og rettigheter

Skapere og utøvere bør sikres muligheten til å livnære seg gjennom sin virksomhet ved eiendomsrett til egne skaperverk og prestasjoner. Disse gruppenes inntekter vil i større grad basere seg på reell verdi i form av faktisk utnyttelse, fremfor offentlige etaters og politikeres synsing.

Enhver som skaper åndsverk, må sikres rettighetene på en tilstrekkelig måte. Samtidig må forbrukeres rettigheter til lovlig bruk av åndsverk ikke bli utilbørlig innskrenket. Den teknologiske utviklingen gir både muligheter og utfordringer.

Åndsverksloven bør liberaliseres i tråd med våre naboland, slik at man utarbeider en generell avtalelisens. Dette vil blant annet bidra til at NRK kan utvide tilbudet av arkivprogrammer. Det norske mediemarkedet vil enklere kunne klarere andre typer rettigheter gjennom en generell overordnet avtale.

### Fremskrittspartiet vil:

- at åndsverksloven og forbrukerrettigheter moderniseres slik at dagens digitale forbrukerkultur er et gode både for dem som skaper og for dem som bruker åndsverk

## Arkiv, bibliotek og museer

Arkiv, bibliotek og museer er viktige kilder til kunnskap. I et kunnskapssamfunn som vårt, er tilgang på informasjon av avgjørende betydning, og offentlige samlinger har gjennom mange år vært viktige bidragsyttere. I dagens samfunn hvor Internett er i ferd med å bli den dominerende kunnskapsbase, er det viktig at samlingene har evne til å omstille seg.

Fremskrittspartiet er opptatt av at bibliotek tjenester skal være gratis. Alle skal ha anledning til å benytte bibliotekets tjenester. Skolebibliotekene er en viktig kunnskapsarena, derfor mener FrP at gode skolebibliotek er en viktig faktor for å oppnå elevenes læringsmål.

Vi mener bibliotekenes kjernevirksomhet må styrkes, men at aktiviteter med rene underholdningstilbud som konkurrerer med privat næringsliv, med fordel kan reduseres. Dette gjelder blant annet utlån av dataspill, cd, dvd osv.

Museene er viktige lokale institusjoner – der frivillige entusiaster, fagfolk og myndigheter i fellesskap tar vare på kulturarven. Det offentlige skal legge til rette for det lokale arbeidet med bevilgninger til drift og investeringer i anlegg. Museene ligger i dag organisert under forskjellige departementer. Det er viktig å samordne, forbedre og styrke koordineringen mellom museene. Vi vil derfor organisere alle museene i samme departement. Kulturminnevernet ligger i dag organisert under Miljøvern-departementet. Kulturminnevernet bør styrkes og organiseres under samme departement som museene. Samspillet mellom kultur og næring er viktig i det lokale og det regionale utviklingsarbeidet.

Offentlige samlinger bør i større grad rette seg mot publikum, slik at samlingene blir tatt mer i bruk. Økt bruk vil inspirere enkeltmennesker, styrke norsk kultur og gi glede til mange.

Vi bør stimulere til et utstrakt og åpent samarbeid mellom våre museale institusjoner og private samlere med tanke på utstillinger og bruk av frivillige, spesialister og samlere. Museenes kapasitet til anskaffelse og oppbevaring av samtidsobjekter bør styrkes med tanke på et større fremtidig utvalg av historiske objekter.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- at samlingene digitaliseres for å sikre innholdet for ettertiden og for å øke publikumstilgjengeligheten
- at samlingene bør kommunisere med folk og låne ut innhold over Internett og ta i bruk flere distribusjonsmåter
- organisere museer og kulturminnevernet under ett og samme departement

## **Språk og litteratur**

Språket er kanskje den viktigste delen av vår felles kulturarv og bør bevares som en levende ressurs. Språkkampen er i stor grad historie, og i dag er det en voksende enighet om at enkeltmennesker selv skal få velge sin språkform. Sentrale kulturinstitusjoner som riksdekkende medier og bibliotek er til for folk, ikke omvendt, og bør derfor velge språk som treffer flest.

Den beste strategi for et sterkt og levende norsk språk er den daglige, frivillige bruken av språket. Ekte språkglede og -kunnskap kan ikke skapes ved kvotering og offentlige pålegg. De offentlige litteraturpolitiske mål om styrket, variert og kvalitetspreget norsk skriftkultur, samt stimulering av barns og unges språkforståelse, er viktig. Målene nås best gjennom et fritt marked for bøker, samt mer målrettede tiltak for spesielt svake grupper.

## **Film, audiovisuell sektor og andre medier**

Fremskrittspartiet ser film som en mulig vekstnæring og ønsker at dette kan bli et av flere eksempler på kreative næringer som på sikt kan gi landet et styrket kulturliv. Så lenge det finnes støtteordninger til produksjon av film, skal disse ha som formål å nå et størst mulig publikum og utløse mest mulig privat kapital. Norske filmproduksjoner som når det internasjonale markedet vil kunne gi en markedsføringseffekt for landet, samtidig som det styrker de norske kulturnæringene.

En fri og uavhengig presse er en forutsetning for demokratiet, ytringsfriheten og rettsstaten. For å sikre konkurranse og mangfold i mediene vil vi arbeide for størst mulig grad av etableringsfrihet i medienæringen. Ordinære konkurranseregler skal også gjelde for mediebedrifter. Fremskrittspartiet vil fjerne lisensavgiften, omgjøre NRK til aksjeselskap og selge statens aksjer. Finansiering av NRK må skje på samme vilkår som for andre kringkastingsselskaper.

Det er viktig at myndighetene legger til rette for god konkurranse mellom leverandørene av kringkastingstjenester til forbrukerne. Allmennkringkastere bør stilles ansvarlig for dekning i henhold til sine konsesjoner.

Landsdekkende etermedier må underlegges spesielle bestemmelser for å kunne formidle nødvendig informasjon i en krisesituasjon. Dette skal gjøres ved å inngå kontrakter hvor de styrende myndigheter gis råderett over etermediet ved en krisesituasjon.

TV, radio og nye interaktive medier vil i stadig større grad være med på å drive utviklingen og utbredelsen av digital infrastruktur. Samtidig er det en demokratisk rettighet å ha en rimelig god tilgang til massemedier. Derfor bør det legges til rette for at norske forbrukere nyter godt av de nye mulighetene.

Et lands presse er ikke uavhengig dersom den er avhengig av støtte fra staten. Etter hvert som pressen blir mer og mer avhengig av statsstøtte, vil uavhengig journalistikk svekkes. Det er en fare for at pressens kritiske holdning til statsstyret blir dempet på grunn av statlige subsidier.

#### **Fremskrittspartiet vil:**

- at det skal gis incitament slik at det lønner seg å investere i eller støtte filmproduksjon
- at offentlig støtte skal stimulere til å treffe et større og mer variert publikum og til at produksjonen blir mindre avhengig av offentlige midler
- avvikle unødvendig sensur og motarbeide enhver form for sensur
- fjerne lisensavgiften
- redusere og endre innretningen av pressestøtten
- likebehandle dagsaviser og ukepresse med hensyn til momsregler
- sikre plattformnøytralt redaktøransvar
- sikre plattformnøytrale momsregler

## **Kultur som næring**

Kultur skaper ofte relasjoner mellom mennesker og utvikler sterke individer. Kultur kan være en faktor til vekst. Folk blir stadig mer bevisste sitt kulturelle forbruk, og omsetningen i kulturnæringene vokser mer enn andre næringer. Reiseliv er en av mange næringer som kan relateres til kultur, og som bidrar til stedsutvikling. Det er viktig at det satses slik at kultur kan bli en faktor til vekst. Kulturlivet bør derfor betraktes som en selvstendig næring der man kan involvere frivillig arbeid så vel som profesjonelt engasjement. Det er en forutsetning for vekst innenfor kultursektoren at det satses på samhandling mellom frivillig sektor og profesjonelle aktører. Dette vil på sikt gi de mest varige ringvirkningene både for kulturen og for samfunnet for øvrig. Det er også viktig av kulturnæringer får samme rammevilkår og regelverk som små og mellomstore bedrifter.

Kreative næringer er i vekst. Det er viktig at det offentlige legger til rette for et tettere samarbeid mellom industri, næring og kunstnere. Kreativ kapital er viktig også i tradisjonell industri gjennom utvinning og utvikling av produkter, ved markedsføring osv.

## **SAMEPOLITISK PROGRAM**

Sametinget er et politisk organ som ikke er i tråd med Fremskrittspartiets demokratiske prinsipper. Dette er et organ der stemmerett og valgbarhet utelukkende er basert på etnisk tilhørighet. Vi ønsker å nedlegge Sametinget. Samiske og andre gruppers interesser ivaretas av de ordinære demokratiske folkevalgte organer i landet; kommunestyre, fylkesting og Storting. Inntil dette målet er oppnådd, vil vi gjennom valg til Sametinget bruke vår posisjon der til å sikre likebehandling av alle etniske grupper.

Vårt samepolitiske program er et supplement til gjeldende prinsipp- og handlingsprogram (stortingsvalgprogram) med enkelte programformuleringer hentet fra dette, samt presiseringer rundt problemstillinger som i særlig utstrekning gjelder den samiske befolkningen.

**Fremskrittspartiet vil:**

- nedlegge Sametinget og avvikle samemantallet
- gå imot at Norge tiltrer den nordiske samekonvensjonen

## ILO-konvensjonen

ILO-konvensjon nr. 169 hjemler grunnlag for at enkelte etniske grupperinger skal kunne gis særrettigheter på bekostning av andre innenfor et felles bosetningsområde. Konvensjonen åpner for at Sametinget får råderett over 40 prosent av norsk landområde fra Røros og nordover. Dette er et overgrep mot innbyggere i landet for øvrig, og i strid med grunnlovens § 1: om at ”Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike”.

Fremskrittspartiet mener at denne konvensjonen er irrelevant som instrument for å regulere forholdet mellom samisk og norsk etnisitet i vårt land. Innenfor både samisk og norsk tenkning står rimelighetsbetraktninger og rettferdighetssans høyt i kurs. Ingen av grupperingene skal særbehandles på bakgrunn av språk eller etnisitet. De politiske avveiningene må følge de samme prinsipper som overfor andre sammenlignbare næringer i Norge. Det må være sårbarhetsbetraktninger i forhold til næringen som avgjør, ikke utøvernes etnisitet.

FrP vil også stemme imot andre forslag til konvensjoner og avtaler som bidrar til å underbygge eller utvide særordninger for den samiske delen av befolkningen, for eksempel nordisk samekonvensjon.

**Fremskrittspartiet vil:**

- at Norge skal tre ut av ILO-konvensjon nr. 169

## Samisk kultur

Fremskrittspartiet ser det som viktig og berikende for Norge å opprettholde samisk språk, kultur og tradisjon i de områder hvor samene tradisjonelt har vært bosatt, og hvor de har hatt sitt virke. Arbeidet med å sikre dette bør imidlertid gjøres gjennom ordinære folkevalgte organer, eller organer med utspring fra disse, samt på frivillig basis.

Det offentlige har et ansvar for å bidra til å holde samisk språk og kultur, samt samiske tradisjoner i hevd.

## Retten til land og vann

Fremskrittspartiet ønsker lik rett til bruk av land og vann for alle i Norge. Det skal ikke være noen forskjellsbehandling basert på etnisk tilhørighet.

FrP vil nedlegge Finnmarkseiendommen (FEFO), og eiendommene overføres til de respektive kommuner.

Naturressurser i samiske områder bør behandles på lik linje med hvordan slike ressurser behandles i landet for øvrig. Sametingets innsigelsesrett er et hinder for vekst og utvikling i nordområdene. FrP vil fjerne Sametingets mulighet til å komme med innsigelser i plan- og arealsaker.

**Fremskrittspartiet vil:**

- nedlegge FEFO
- fjerne Sametingets innsigelsesrett

## Språk og utdanning

Fremskrittspartiet anser norsk og samisk som likeverdige språk. Likevel er det en forutsetning for en nasjon at folket har en felles språklig plattform. Norsk må derfor være hovedspråket i den norske skolen.

FrP vil utvikle forvaltningsområdet for samiske språk. Dagens modell for språkforvaltning virker ikke. Andelen som bruker samisk er på vei ned, og forvaltningsområdene for språk er feil virkemiddel. Andelen med samisk som morsmål finnes det i dag ingen oversikt over.

FrP ønsker ikke at samiske språk skal dø ut, slik de tre gjenværende samiske språkene er truet av.

Fornorskningen har hatt sin pris, men de siste tre tiårs politikk som har vært preget av dårlig samvittighet heller enn et reelt ønske om å bevare disse språkene, utgjør den største trusselen mot de samiske språkene

FrP vil ha etablert en e-læringsplattform for samisk språk, slik at også personer som ikke bor i tospråklige kommuner kan lære samisk, enten det er som sidemål i skolen eller privat. FrP vil opprettholde og utvikle den samiske høyskolen i Kautokeino som et ressurscenter for samisk språk.

## Næringsvirksomhet

Samene har, etter Fremskrittspartiets vurdering, spennende forutsetninger som minoritetsgruppe når det gjelder reiseliv, med sin kultur og sitt tradisjonelle levesett. Det er viktig at det legges til rette for utvikling av reiselivsnæringer som for eksempel scootersafari.

FrP har en liberal holdning til helårs motorferdsel i utmark. Veier som ikke brøytes vinterstid, og gamle ferdsløyper bør kunne benyttes som scooterløyper, i tillegg til at det også bør kunne opprettes andre leder hvor kjøring kan foregå.

Arktisk landbruk har store forutsetninger for nisjeproduksjon som alle aktører i næringen bør kunne utvikle.

### Fremskrittspartiet vil:

- styrke merkevarebyggingen av Norge som reisemål både nasjonalt og internasjonalt, deriblant den samiske kulturen
- behandle reiselivsnæringen på lik linje med andre konkurranseutsatte næringer
- ha en mer liberal holdning til helårs motorferdsel i utmark

## Reindrift

Fremskrittspartiet mener at reindrift må behandles som annen næringsvirksomhet, også når det gjelder regler for investerings- og driftsmidler. Næringen bør utøves så fritt som mulig, og det offentlige ansvar bør begrenses til en fornuftig ressursforvaltning av offentlige beitemarker.

Tap av reinsdyr på beite ved rovdyrangrep har etter hvert blitt et stort problem for reindriftnæringen. Forvaltning av rovviltbestanden må sikres på lokal basis. Det gis ikke erstatning til reindriftsneiere som driver ulovlig eller med flere enn 600 rein på merket.

Vi vil liberalisere regelverket for mobile slakterier for å sikre en bærekraftig forvaltning av reinstammen. FrP vil ikke at Sametinget skal overta forvaltningen av reindriftsavtalen.

### Fremskrittspartiet vil:

- redusere byråkratiet overfor reindriftnæringen
- behandle reindriftnæringen som andre næringer
- arbeide for en fornuftig og forutsigbar ressursforvaltning av offentlige beitemarker
- gradvis redusere subsidier til reindrift

## Duodji

Duodji er et samlebegrep på ulike samiske virksomheter innen husflid, kunsthåndverk, sløyd og småindustri og er med på å bidra til å opprettholde samisk kultur og tradisjon. Likeledes er duodji viktig for satsingen på turisme i samiske områder. Fremskrittspartiet ønsker å opprettholde fagopplæring innen duodji i skoleverket.